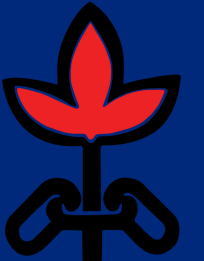

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ

TÜRKİYE
HAPİSHANELERİNDE HAK
İZLEME RAPORU
2022

1986

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	2
Hapishanelerden İHD'ye Başvuru Yapılan İllerin Haritası	4
Tablo 1. 2022 Yılı İçerisinde Ziyaret Edilen ve/veya Başvuru-Bilgi Alınan Hapishaneler	5
HAPİSHANELERİN GENEL DURUMU	11
Hapishanelere ve Mahpuslara Dair Sayısal Veriler ve İstatistikler	11
Tablo 2: 2022 Yılı Ceza İnfaz Kurumları İstatistikleri	14
Tablo 3: 3 Temmuz 2023 Yılı Ceza İnfaz Kurumları İstatistikleri	18
SAĞLIK HAKKI VE HASTA MAHPUSLAR	23
HAPİSHANELERDE TEMEL HAKLARA ERİŞİM VE YAŞANAN HAK İHLALLERİ	32
I. YAŞAM HAKKI	32
Tablo 4: 2022 Yılında Hapishanelerde Yaşamını Yitirenler [Toplam 81 Mahpus]	33
Yaşam hakkı ihlallerine dair başvurular	36
II. AÇLIK GREVLERİ	39
Tablo 5. 2022 Yılı İçerisinde Açlık Grevi ve Ölüm Orucu Eylemi Yapılan Hapishaneler	39
III. İŞKENCE, KÖTÜ MUAMELE İDDİALARI ve ONUR KIRICI UYGULAMALAR	42
a) Darp/Tehdit/Hakaret ve Provokatif Yaklaşımlar	43
b) Çıplak Arama	44
c) Ağız İçi Arama	46
d) Ayakta Sayım / Telefonda Tekmil / Kimlik/ Askeri Nizamda Tek Sıra Yürütme	46
e) Havalandırma Hakları Engellenmesi ve ihlalleri	47
f) Oda ve Koşullarla ilgili yaşanan sorunlar	47
g) Ajanlık dayatması	48
h) Kameraların yaşam alanlarını görmesi	49
i) Baskın aramalar ve aramalarda eşyaların dağıtılması, kırılması	50
j) Polislerin Jandarma yeleği giyerek aramaya katılması	50
k) Ayrımcılık yasağı ihlali	50
k) Yakınları Ağır Hasta veya Yakını Vefat Eden Mahpuslara Görüş ve Cenazeye Katılım Hakkı Tanınmaması	50
IV. SOSYAL FAALİYETLERE DÖNÜK HAK İHLALLERİ	52
V. İLETİŞİM ve HABERLEŞME HAKKI İHLALİ	54
VI. BİLGİYE ERİŞİM HAKKI İHLALİ	57
VII. DİSİPLİN SORUŞTURMALARİ ve CEZALARIN İNFAZİ	60
VIII. GÖRÜŞ HAKKI ENGELLERİ	64
IX. SEVK TALEPLERİ ve SÜRGÜN SORUNLARI	65
X. MAHPUSLARA AİT EŞYALARIN VERİLMEMESİ	66

XI. DİLEKÇE HAKKI ENGELİ _____	67
XII. ADİL YARGILANMA HAKKI _____	69
XIII. EĞİTİM HAKKI İHLALİ _____	70
XIV. AÇIK CEZAEVLERİNDE AĞIR ÇALIŞMA KOŞULLARI _____	72
XV. İDARE GÖZLEM KURULU KARARLARIYLA TAHLİYELERİ ENGELLENMESİ- İNFAZ YAKMALAR, AÇIK ve İLÇE CEZAEVLERİNE GEÇME HAKKI ENGELLERİ ___	74
XVI. EKONOMİK KOŞULLAR VE YOKSULLUK _____	77
XVII. DİĞER BASKILAR VE İHLALLER _____	80
TECRİT _____	80
<i>TECRİDİ DERİNLEŞTİREN YENİ HAPİSHANE TİPLERİ: S TİPİ ve YÜKSEK GÜVENLİKLİ CEZAEVLERİ _____</i>	83
<i>İNFAZ YASASI DEĞİŞİKLİĞİ _____</i>	85
<i>KADINLAR ve ÇOCUKLAR _____</i>	86
<i>LGBTİ+ BİREYLERİN UĞRADIĞI İHLALLER _____</i>	92
<i>YABANCI MAHPUSLAR _____</i>	93
<i>ENGELLİ MAHPUSLAR _____</i>	95
<i>SONUÇ VE ÖNERİLER _____</i>	99

GİRİŞ

İHD mahpusların insan onuruna yaraşır koşullar içerisinde hayatların sürdürecekt koşulların yaratılması için kamuoyunu bilgilendirmek ve resmî kurumları harekete geçirmek konusunda sorumluluğu hem İHD'nin sahip olduğu ve savunduğu değerlerden hem de tüzüğünde yer alan ilkelerden ileri gelmektedir. Bu anlayış temelinde yaptığı çalışmalar ve hazırladığı raporlar hak ihlalleri temelinde yapılan faaliyetlere önemli katkı sunmaktadır. İHD yayınladığı yıllık, dönemsel ve özel raporlar ile hapishanelerde yaşanan hak ihlallerinin kamuoyuyla paylaşılması ve bu ihlallerin giderilmesi için resmi mercilerin harekete geçirilmesini hedeflemektedir.

İHD, hapishanelerde yaşanan tüm olumsuzlukları ve mahpusların yaşadıkları haksızlıkları şubeler, bölgeler ve ülke düzeyinde izleyip raporlama çalışması yürütmektedir. Bu çalışmalarını yürütürken bilgi ve veri toplamak için pek çok kaynaktan beslenmektedir. 27 şubesi ve 7 temsilciliğiyle halihazırda Türkiye'de faaliyet gösteren en yaygın insan hakları kurumu olan İHD, yayınladığı hak ihlalleri raporlarının yanı sıra insan hakları alanında faaliyet yürüten diğer sivil toplum kurumları ve barolarla da farklı dönemlerde hapishanelerde yaşanan hak ihlallerine ilişkin raporlar yayınlamaktadır.

İHD hapishanelerde yaşatılan hak ihlallerine dair çok sayıda başvuru almaktadır. Bu başvuruların bir bölümü doğrudan mahpuslar tarafından yapılırken bir bölümü de mahpus yakınları ya da avukatları tarafından yapılmaktadır. Başvurular, İHD internet sitesi üzerinden çevrimiçi olarak yapılabildiği gibi şubelere ve genel merkeze doğrudan da yapılabilmektedir. Ayrıca mahpuslar ve yakınları, mektup yoluyla da İHD'ye başvurumaktadırlar. Derneğimize yapılan başvurular konusunda sorunların çözümü talebiyle derneğimiz ilgili resmî kurumları ivedilikle bilgilendirmektedir. Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, TBMM İnsan Hakları Komisyonu, Sağlık Bakanlığı, Kamu Denetçiliği Kurumu, TİHEK, TTB, İçişleri Bakanlığı Kolluk Gözetim Komisyonu, ilgili savcılıklar, ilgili cezaevi müdürlükleri, il sağlık müdürlükleri başta olmak üzere başvuruya özel diğer kurumlara da yazılar yazmakta ve mevcut hak ihlallerinin ortadan kaldırılması için gerekli bilgilendirmeleri yapmaktadır. İHD, bilgilendirme işlemleri sonrasında takipleri yapmakta ve ihtiyaç halinde mevcut imkanlar ölçüsünde mahpuslarla görüşme yapması için hapishanelere avukat göndermektedir. Bu işlemler

sonrasında kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla basın açıklamaları yapmakta ve raporlar düzenlemektedir.

Kurumumuz hapisaneler ve mahpus hakları alanında çalışan Özgürlük İçin Hukukçular Derneği, Çağdaş Hukukçular Derneği, Med Tutuklu ve Hükümlü Aileleri Hukuki ve Dayanışma Dernekleri Federasyonu, Türk Tabipler Birliği, İl Tabip Odaları, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, tutuklu ve hükümlü aileleri dernekleri gibi diğer sivil toplum örgütleri ile ortak çalışmalar yürüttüğümüzü eklemeliyiz. Bu ortak çalışmaların ve eşgüdümün neticesinde de önemli bilgi ve verilere ulaşabilmekteyiz.

Bu rapor, İHD Genel Merkezi, şubeleri ve bölge temsilciliklerine gelen başvurular, hazırlanan düzenli hapisane raporları ile hapisane ziyaretlerinde elde edilen verilerden oluşmaktadır.

Derneğimize yapılan başvurular içeriklerine göre gruplandırıldığında ise, başvuruların çoğunlukla sağlık hakkı, tahliyelerin engellenmesi, sosyal hakların engellenmesi, işkence ve kötü muamele ve ayrımcılık, adil yargılanma hakkı, ekonomik ve sosyal haklar, iletişim ve haber alma haklarının ihlalleri alanında yoğunlaştığı görülmektedir. Bunların yanı sıra mahpuslar tarafından hukuki destek ve maddi destek talepli başvurular da yapılmaktadır. İHD ayrıca, mahpusların ailelerine yakın bölgelerdeki hapisanelere nakil olmak için yaptıkları başvuruların hapisane yönetimleri tarafından değerlendirilmemesi nedeniyle de çok sayıda başvuru almaktadır.

Derneğimize hapisanelerden yapılan başvurularda çoğunlukla birden fazla hak ihlali dile getirilmekte ve bu konuda derneğimizden yardım talep edilmektedir. Özellikle hasta mahpusların durumu, tecrit, çıplak arama, iletişim hakkının gaspı gibi birçok farklı konuda derneğimize ciddi oranda yapılmış başvuru mevcuttur.

Rapor içinde çok çeşitli hak ihlallerinin meydana geldiği görülmektedir. Tüm ihlal başlıklarına dair 2022 yılı içinde en az 10.789 ihlal meydana gelmiştir. Her başvurucu ve başvuruların içinde yer alan mahpus sayısına göre ihlaller alınmıştır. Ancak bu ihlallerin tüm mahpuslara uygulandığı düşünüldüğünde ihlallerin yüzlerce katı kadar gerçekleştiğini söylemek abartı olmayacaktır. İhlaller, rapor eki olan mahpuslar tarafından gönderilen mektuplar, mahpus-avukat görüşleri, aile ve yakınları tarafından yapılan başvurular, şubeler tarafından hazırlanan raporların bir araya getirilmesiyle oluşturulan dokümantasyondan tespit edilen ihlaller bu raporu haline oluşturmaktadır.

İHD'ye başvuru yapılan illerin görüldüğü haritaya bakıldığında koyu renk ile işaretlenmiş şehirlerin tamamından derneğimize hapisanelerden başvuru yapıldığı görülmektedir. Haritadan da anlaşılacağı

üzere, derneğimize neredeyse Türkiye'nin tamamında yer alan hapishanelerden hak ihlali başvurusu yapılmıştır.

Hapishanelerden İHD'ye Başvuru Yapılan İllerin Haritası

Bing ile güçlendirilmiştir
© GeoNames, Microsoft, TomTom

2022 yılında 58 İilde bulunan 6'sı açık olmak üzere 153 hapishaneden başvuru/bilgi alınmıştır.

Tablo 1. 2022 Yılı İçerisinde Ziyaret Edilen ve/veya Başvuru-Bilgi Alınan Hapishaneler

ADANA
Kürkçüler F Tipi Kapalı Hapishanesi
AFYONKARAHİSAR
Afyonkarahisar 1 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi
Afyonkarahisar 2 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi
Afyonkarahisar E Tipi Kapalı Hapishanesi
Bolvadin T Tipi Kapalı Hapishanesi
Dinar T Tipi Kapalı Hapishanesi
AĞRI
Ağrı M Tipi Kapalı Hapishanesi
Patnos L Tipi Kapalı Hapishanesi
AKSARAY
Aksaray T Tipi Kapalı Hapishanesi
ANKARA
Sincan 1 Nolu F Tipi Kapalı Hapishanesi
Sincan 2 Nolu F Tipi Kapalı Hapishanesi
Sincan 1 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesi
Sincan 2 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesi
Sincan 3 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesi
Sincan 4 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesi
Sincan Kadın Kapalı Hapishanesi
Sincan 1 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi
Sincan 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi
ANTALYA
Antalya L Tipi Kapalı Hapishanesi
Antalya S Tipi Kapalı Hapishanesi
Alanya L Tipi Kapalı Hapishanesi
Antalya Açık Hapishanesi
Antalya Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi
Elmalı T Tipi Kapalı Hapishanesi
AYDIN
Söke Kapalı Hapishanesi
BALIKESİR
Bandırma 1 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi
Bandırma 2 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi
Burhaniye T Tipi Kapalı Hapishanesi
Kepsut L Tipi Kapalı Hapishanesi
BATMAN
Batman M Tipi Kapalı Hapishanesi
Beşiri T Tipi Kapalı Hapishanesi
BARTIN
Bartın Merkez Kapalı Hapishanesi

BAYBURT

Bayburt M Tipi Kapalı Hapishanesi

BİTLİS

Ahlat T Tipi Kapalı Hapishanesi

BOLU

Bolu F Tipi Kapalı Hapishanesi

Bolu T Tipi Kapalı Hapishanesi

BURSA

Bursa H Tipi Kapalı Hapishanesi

ÇANKIRI

Çankırı E Tipi Kapalı Hapishanesi

ÇORUM

Çorum Açık Hapishanesi

Çorum L Tipi Kapalı Hapishanesi

Sungurlu T Tipi Kapalı Hapishanesi

İskilip Açık Hapishanesi

DENİZLİ

Denizli T Tipi Kapalı Hapishanesi

DİYARBAKIR

Diyarbakır 1 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi

Diyarbakır 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi

Diyarbakır 1 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi

Diyarbakır 2 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi

Diyarbakır 3 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi

Diyarbakır 4 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi

Diyarbakır D Tipi Kapalı Hapishanesi

Diyarbakır F Tipi Kapalı Hapishanesi

Diyarbakır Kadın Kapalı Hapishanesi

DÜZCE

Düzce T Tipi Kapalı Hapishanesi

EDİRNE

Edirne F Tipi Kapalı Hapishanesi

ELAZIĞ

Elazığ 2 Nolu Tipi Kapalı Hapishanesi

Elazığ 1 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi

Elazığ 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi

Elazığ Kadın Kapalı Hapishanesi

ERZURUM

Erzurum E Tipi Kapalı Hapishanesi

Erzurum H Tipi Kapalı Hapishanesi

Dumlu 1 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı hapishanesi

Dumlu 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı hapishanesi

ERZİNCAN

Erzincan T Tipi Kapalı Hapishanesi

ESKİŞEHİR

Eskişehir H Tipi Kapalı Hapishanesi

Eskişehir L Tipi Kapalı Hapishanesi

GAZİANTEP

Gaziantep H Tipi Kapalı Hapishanesi

Elbistan E Tipi Kapalı Hapishanesi

İslahiye T Tipi Kapalı Hapishanesi

GİRESUN

Espiye L Tipi Kapalı Hapishanesi

HATAY

Hatay T Tipi Kapalı Hapishanesi

İskenderun T Tipi Kapalı Hapishanesi

İĞDIR

İğdir S Tipi Kapalı Hapishanesi

İSTANBUL

Bakırköy Kadın Kapalı Hapishanesi

Maltepe 1 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesi

Maltepe 3 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesi

Metris R Tipi Kapalı Hapishanesi

Metris T Tipi Kapalı Hapishanesi

Silivri (Marmara) 1 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesi

Silivri (Marmara) 2 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesi

Silivri (Marmara) 3 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesi

Silivri (Marmara) 4 Nolu L Tipi kapalı Hapishanesi

Silivri (Marmara) 5 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesi

Silivri (Marmara) 7 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesi

Silivri (Marmara) 8 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesi

Silivri (Marmara) 9 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesi

Silivri Açık Hapishanesi

İZMİR

Şakran 1 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi

Şakran 2 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi

Şakran 3 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi

Şakran 4 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi

Şakran Kadın Kapalı Hapishanesi

Kırıklar 1 Nolu F Tipi Kapalı Hapishanesi

Kırıklar 2 Nolu F Tipi Kapalı Hapishanesi

Menemen R Tipi Kapalı Hapishanesi

Menemen T Tipi Kapalı Hapishanesi

Ödemiş T Tipi Kapalı Hapishanesi

Torbalı Açık Hapishanesi

KARABÜK

Karabük T Tipi Kapalı Hapishanesi

KARS
Kars T Tipi Kapalı Hapishanesi
KAYSERİ
Bünyan 1 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi
Bünyan 2 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi
Bünyan Kadın Kapalı Hapishanesi
KIRIKKALE
Keskin T Tipi Kapalı Hapishanesi
KIRKLARELİ
Kırklareli E Tipi Kapalı Hapishanesi
KOCAELİ
Kandıra 1 Nolu F Tipi Kapalı Hapishanesi
Kandıra 2 Nolu F Tipi Kapalı Hapishanesi
Gebze Kadın Kapalı Hapishanesi
KONYA
Akşehir T Tipi Kapalı Hapishanesi
Ereğli T Tipi Kapalı Hapishanesi
Ereğli Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi
Seydişehir T Tipi Kapalı Hapishanesi
KÜTAHYA
Tavşanlı T Tipi Kapalı Hapishanesi
MALATYA
Malatya E Tipi Kapalı Hapishanesi
Akçadağ T Tipi Kapalı Hapishanesi
MANİSA
Manisa T Tipi Kapalı Hapishanesi
Akhisar T Tipi Kapalı Hapishanesi
Alaşehir M Tipi Kapalı Hapishanesi
MARAŞ
Türkoğlu 1 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesi
Türkoğlu 2 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesi
Elbistan E Tipi Kapalı Hapishanesi
MARDİN
Mardin E Tipi Kapalı Hapishanesi
MERSİN
Tarsus 1 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi
Tarsus 2 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi
Tarsus 3 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi
Tarsus Kadın Kapalı Hapishanesi
MUĞLA
Bodrum S Tipi Kapalı Hapishanesi
Seydikemer-Eşen T Tipi Kapalı Hapishanesi

MUŞ

Muş E Tipi Kapalı Hapishanesi

NİĞDE

Niğde E Tipi Kapalı Hapishanesi

OSMANİYE

Osmaniye 1 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi

Osmaniye 2 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi

RİZE

Kalkandere L Tipi Kapalı Hapishanesi

SAMSUN

Samsun T Tipi Kapalı Hapishanesi

Bafra T Tipi Kapalı Hapishanesi

Bafra Açık Hapishanesi

Vezirköprü M Tipi Kapalı Hapishanesi

SIİRT

Siirt E Tipi Kapalı Hapishanesi

SİNOP

Sinop E Tipi Kapalı Hapishanesi

ŞANLIURFA

Şanlıurfa 1 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi

Şanlıurfa 2 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi

Siverek 1 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi

ŞIRNAK

Şırnak T Tipi Kapalı Hapishanesi

TEKİRDAĞ

Tekirdağ 1 Nolu F Tipi Kapalı Hapishanesi

Tekirdağ 2 Nolu F Tipi Kapalı Hapishanesi

Tekirdağ 1 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi

TOKAT

Tokat T Tipi Kapalı Hapishanesi

TRABZON

Beşikdüzü T Tipi Kapalı Hapishanesi

VAN

Van F Tipi Kapalı Hapishanesi

Van M Tipi Kapalı Hapishanesi

Van T Tipi Kapalı Hapishanesi

Van Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi

YOZGAT

Yozgat 1 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi

Yozgat 2 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi

Türkiye hapishanelerinde yaşanan sorunlar, bu raporda ve eklerinde ele alınan sorunlar ile kayıt altına alınan örneklerin çok daha ötesindedir. Türkiye hapishanelerinde mevcut durumu ortaya koyacak bilgi ve veriye sivil toplum örgütlerinin girmesi ve raporlama yapması engellendiği için olanaklı değildir. Bu raporda yer alan ihlaller sadece İHD'nin ulaşabildiği gerçek durumun çok kısıtlı bir bölümü ortaya koymaktadır.

HAPİSHANELERİN GENEL DURUMU

Hapishanelere ve Mahpuslara Dair Sayısal Veriler ve İstatistikler

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü; “Cinsiyete Ve İnfaz Durumuna Göre Ceza İnfaz Kurumları Mevcutları”, “Ceza İnfaz Kurumlarının Kurum Statülerine Göre Dağılımı”, “Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan Tutuklu Ve Hükümlülerin Kurum Statülerine Ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımları”, “Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlülerin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımları”, “Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlülerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımları” verilerini belirli periyotlarla paylaşmaktadır.

Ancak, hapishanelerde LGBT+ bireylere, siyasi mahpuslara, yabancı uyruklu mahpuslara, hasta mahpuslara, yaşamını kaybeden mahpuslara, engelli mahpuslara ve bebekleri ile hapishanede tutulan kadın mahpuslara ve benzerlerine dair verileri kamuoyu ile paylaşmamaktadır.

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü’nün verilerine göre Türkiye’de 01 Haziran 2023 tarihi itibarıyla 282 kapalı ceza infaz kurumu, 93 müstakil açık ceza infaz kurumu, 4 çocuk eğitimevi, 11 kadın kapalı, 8 kadın açık, 9 çocuk kapalı ceza infaz kurumu olmak üzere toplam 407 ceza infaz kurumu bulunmaktadır.¹ Bu kurumların toplam kapasitesi 296.202 kişidir.

Ancak bu sayının artırılmış kapasite olduğunu da belirtmekte fayda vardır. Normal koşullar altında bu hapishanelerde verilen sayının 2/3’ü kadar mahpusun kalması gerekmektedir.

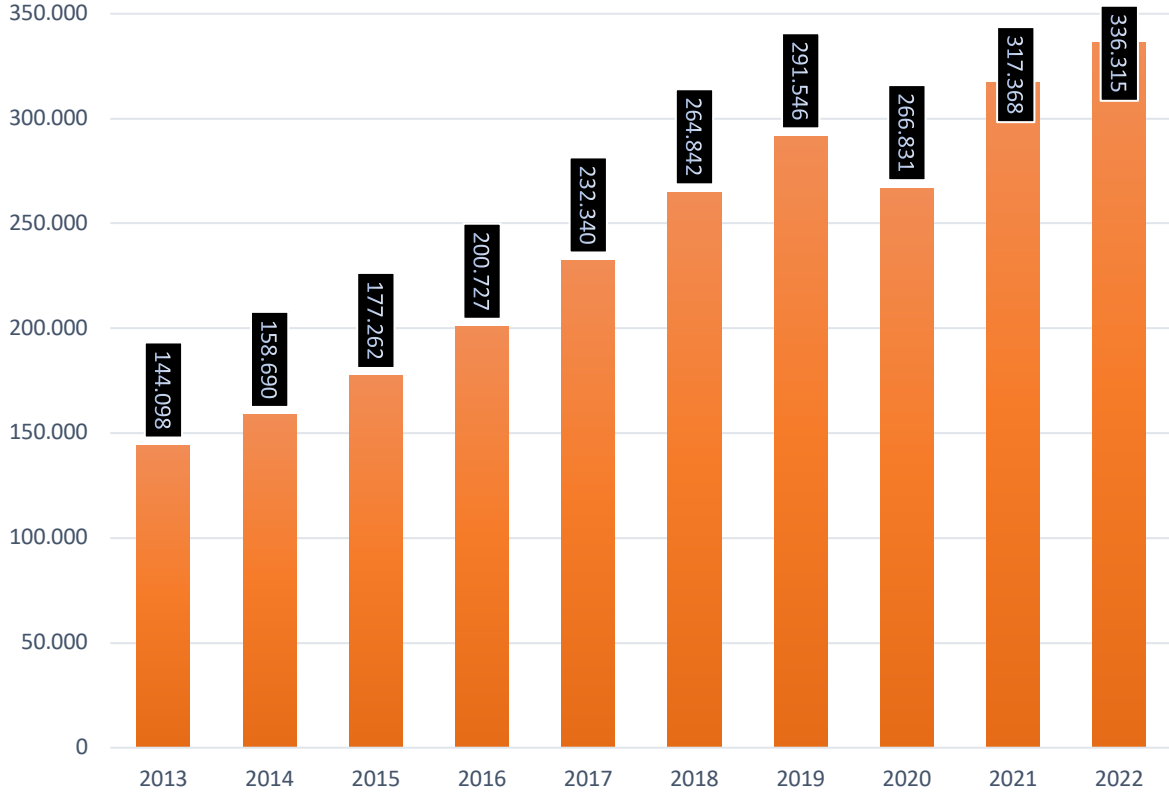
2022 yılı içerisinde 22 yeni cezaevi açılmıştır. 2023 yılı içinde de 20 yeni cezaevi açılması planlanmıştır. Bu da göstermektedir ki Türkiye’nin mevcut iktidar anlayışı genel itibarıyla insanları hapsedme üzerine bir gelecek tahayyülü öngörmektedir.

Aşağıda grafikler Türkiye hapishanelerinde kalan mahpus sayısını ve bu hapishanelerdeki doluluk oranını göstermektedir. Her iki grafikten de anlaşılacağı üzere, Türkiye’deki mahpus sayısı ve hapishanelerin doluluk oranı ciddi bir artış eğilimi göstermektedir. Türkiye’deki mahpus sayısının ciddiyetini orta koymak için kamuoyunda “Rahşan Affi” olarak bilinen ve 19 Aralık Hayata Dönüş Operasyonu’nun hemen arkasından çıkarılan af öncesinde hapishanelerdeki toplam mahpus sayısı 70 bin civarında idi. **1 Aralık 2022 tarihine göre hapishanelerde 4.8 katına yaklaşık mahpus bulunmaktaydı. 03 Temmuz 2023 istatistiklerine göre de 5.153 kat bir artış meydana gelmiştir.**

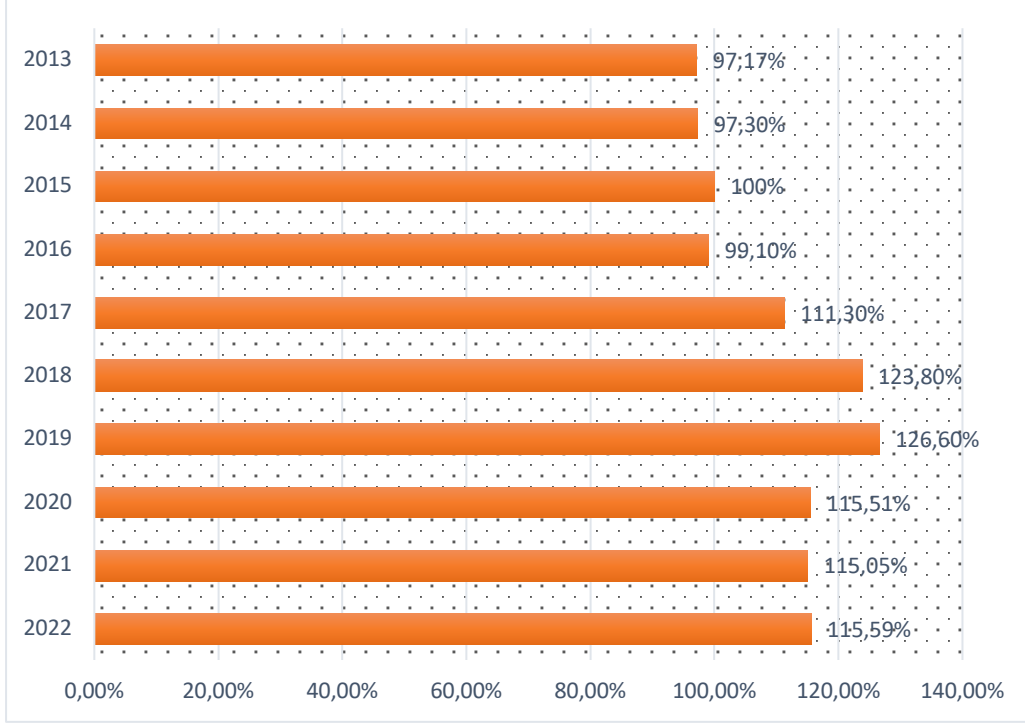
¹ <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/cik-genel-bilgi>

Grafik 1. Mahpus Sayısının Yıllara Göre Değişimi

Aşağıdaki gördüğünüz Grafik 2. hapishanelerin doluluk oranını göstermektedir. Çok sayıda yeni hapishane inşa edilmesine rağmen doluluk oranındaki bu artış Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve AİHM içtihatlarına göre “istisnai” olması gereken tutukluluk halinin siyasi iktidar tarafından hiçe sayıldığı bireylerin yargı eliyle özgürlüklerinden yoksun bırakıldığının açık bir göstergesidir.

Grafik 2. Hapishanelerin Doluluk Oranının Yıllara Göre Değişimi

Verilere bakıldığında hapishanelerin doluluk oranının ciddi bir şekilde arttığı görülmektedir. Bu durumun mahpuslara keyfi sınırlamalar getirilmesi, işkence ve kötü muamele uygulamalarının artması gibi olumsuzluklar başta olmak üzere birçok insan hakkı ihlaline neden olduğu Avrupa Komisyonu 2020² ve 2021³ yıllarına ait raporlarda da vurgulanmaktadır. Hapishanelerde mevcut durumun neden olduğu ihlaller İnsan Hakları Derneği'nin raporlarında da açıkça görülmektedir.

“Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü'nün yayınladığı resmi rakamlara göre 31 Aralık 2022 tarihinde hapishanelerde kalan toplam mahpus sayısı 336.315 kişiydi.”

“Fakat bu raporun yayınladığı tarihlerde açıklanan son verilere göre 03 Temmuz 2023 itibariyle hapishanelerde toplam 360.722 mahpus bulunuyor. Bu sayıya, Covid-19 tedbirleri kapsamında cezasının infazı durdurulan mahpuslar da dahildir.”

² https://www.ab.gov.tr/siteimages/trkiye_raporstrateji_belgesi_2020/turkey_report_30.10.2020.pdf

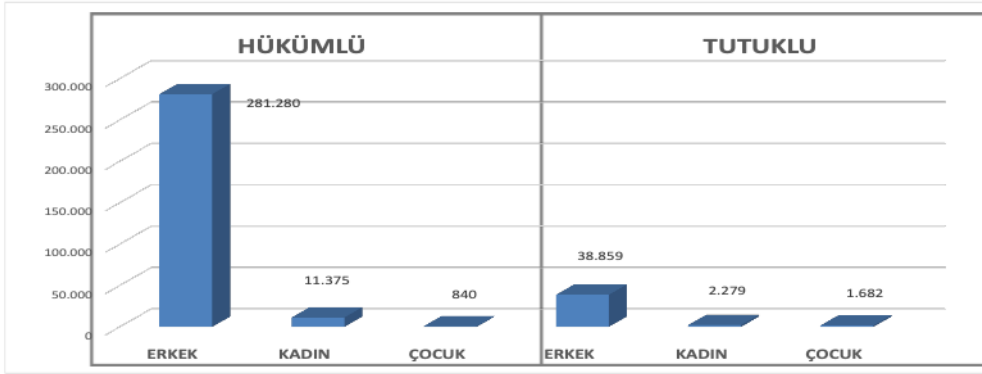
³ https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/2021_turkiye_raporu_tr.pdf

Tablo 2: 2022 Yılı Ceza İnfaz Kurumları İstatistikleri

CİNSİYETE VE İNFAZ DURUMUNA GÖRE CEZA İNFAZ KURUMLARI MEVCUTLARI									
YILLAR	HÜKÜMLÜ				TUTUKLU				GENEL TOPLAM
	ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM	ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM	
1.12.2022	281.280	11.375	840	293.495	38.859	2.279	1.682	42.820	336.315

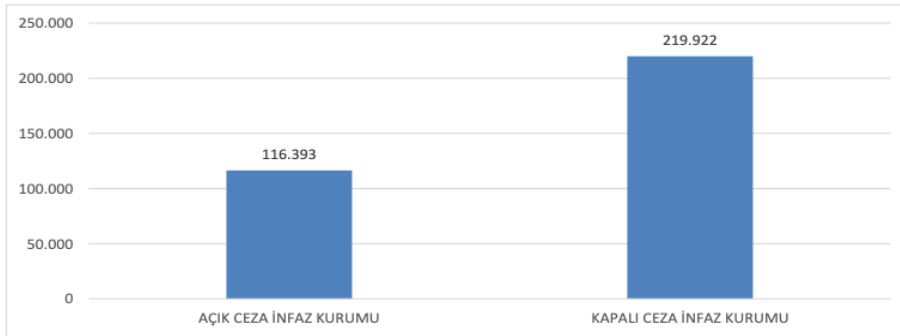
Not: Yukarıdaki verilere 7242 Sayılı Kanun gereği covid-19 iznine ayrılan hükümlüler dahildir.

Bu tablo, 19/04/2008 tarihli ve 26852 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 2008/13472 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren Resmî İstatistik Programı kapsamında olmayıp, hizmete özel olarak hazırlanmıştır.

CEZA İNFAZ KURUMLARININ KURUM STATÜLERİNE GÖRE DAĞILIMI			
TARİH	KURUM STATÜSÜ		GENEL TOPLAM
	AÇIK CEZA İNFAZ KURUMU	KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU	
1.12.2022	116.393	219.922	336.315

Bu tablo, 19/04/2008 tarihli ve 26852 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 2008/13472 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren Resmî İstatistik Programı kapsamında olmayıp, hizmete özel olarak hazırlanmıştır.

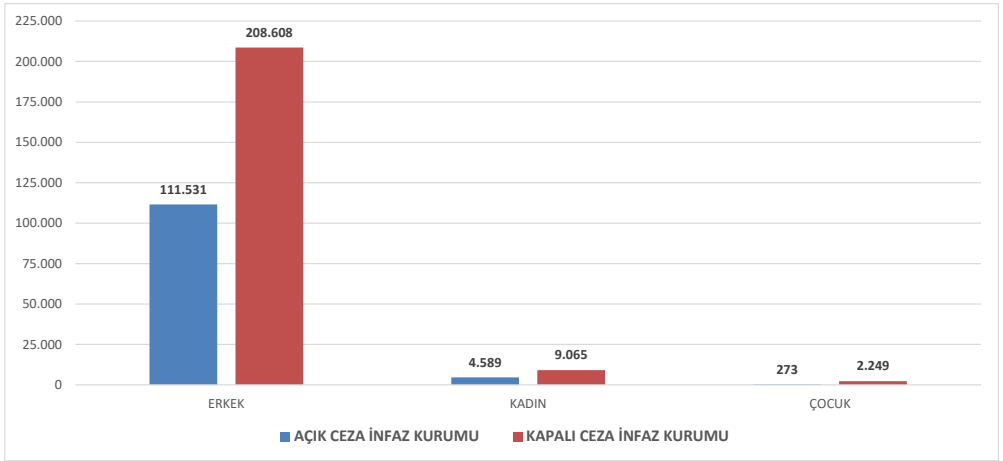

CEZA İNFAZ KURUMUNDA BULUNAN TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLERİN KURUM STATÜLERİNE VE CİNSİYETLERİNE GÖRE DAĞILIMLARI					
TARİH	KURUM STATÜSÜ	ERKEK	KADIN	ÇOCUK	GENEL TOPLAM
1.12.2022	AÇIK CEZA İNFAZ KURUMU	111.531	4.589	273	116.393
	KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU	208.608	9.065	2.249	219.922
	Genel Toplam	320.139	13.654	2.522	336.315

Not: Yukarıdaki verilere 7242 Sayılı Kanun gereği covid-19 iznine ayrılan hükümlüler dahildir.

Bu tablo, 19/04/2008 tarihli ve 26852 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 2008/13472 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren Resmî İstatistik Programı kapsamında olmayıp, hizmete özel olarak hazırlanmıştır.

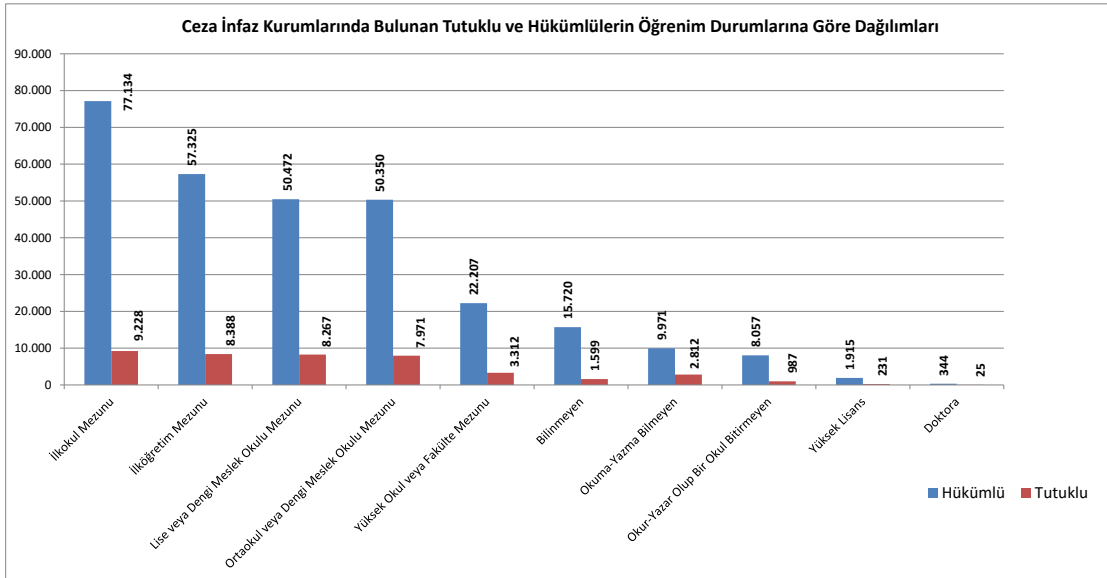

Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlülerin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımları
01.12.2022 Tarihi İtibarı İle

Eğitim Durumu	Hükümlü				Tutuklu				Genel Toplam			
	Erkek	Kadın	Çocuk	Toplam	Erkek	Kadın	Çocuk	Toplam	Erkek	Kadın	Çocuk	Toplam
İlkokul Mezunu	74.417	2.413	304	77.134	8.461	370	397	9.228	82.878	2.783	701	86.362
İlköğretim Mezunu	55.443	1.587	295	57.325	7.213	369	806	8.388	62.656	1.956	1.101	65.713
Lise veya Dengi Meslek Okulu Mezunu	48.780	1.687	5	50.472	7.822	420	25	8.267	56.602	2.107	30	58.739
Ortaokul veya Dengi Meslek Okulu Mezunu	49.467	833	50	50.350	7.604	194	173	7.971	57.071	1.027	223	58.321
Yüksek Okul veya Fakülte Mezunu	20.409	1.798	0	22.207	2.910	402	0	3.312	23.319	2.200	0	25.519
Bilinmeyen	15.278	433	9	15.720	1.491	70	38	1.599	16.769	503	47	17.319
Okuma-Yazma Bilmeyen	8.249	1.613	109	9.971	2.320	320	172	2.812	10.569	1.933	281	12.783
Okur-Yazar Olup Bir Okul Bitirmeyen	7.064	925	68	8.057	805	111	71	987	7.869	1.036	139	9.044
Yüksek Lisans	1.834	81	0	1.915	209	22	0	231	2.043	103	0	2.146
Doktora	339	5	0	344	24	1	0	25	363	6	0	369
Genel Toplam	281.280	11.375	840	293.495	38.859	2.279	1.682	42.820	320.139	13.654	2.522	336.315

Not: Öğrenim durumu istatistikleri; Bilgi İşlem Genel Müdürlüğünden alınan UYAP raporları incelenerek hazırlanmış olup, hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumuna girerken beyan etmiş oldukları mezuniyet durumlarına göre hazırlanmıştır.

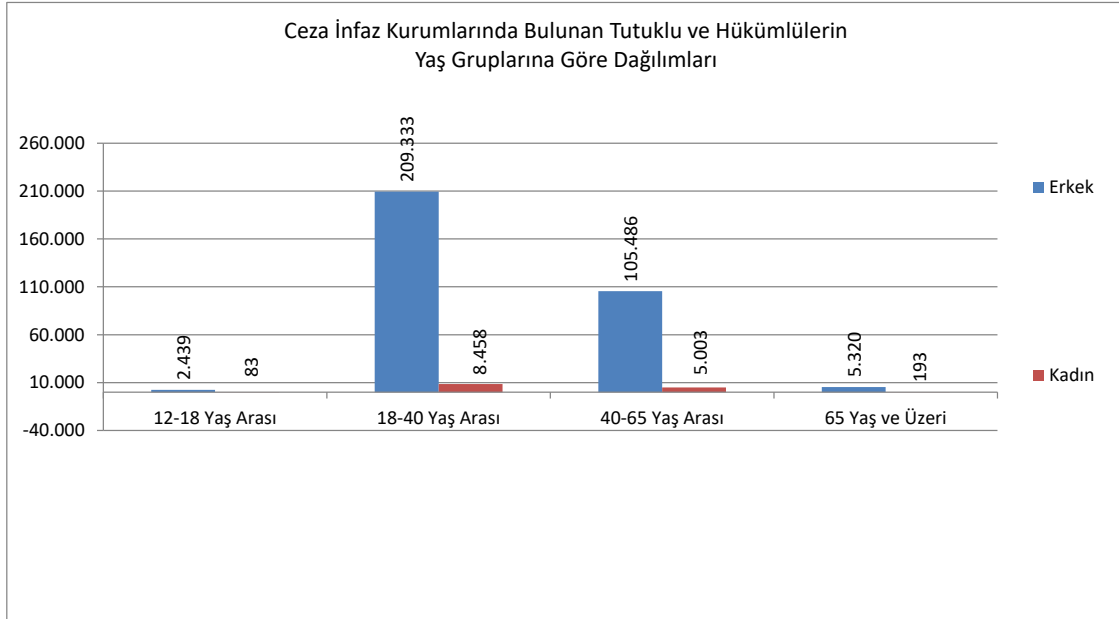
Bu tablo, 19/04/2008 tarihli ve 26852 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2008/13472 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren Resmî İstatistik Programı kapsamında olmayıp, hizmete özel olarak hazırlanmıştır.

Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlülerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımları
01.12.2022 Tarihi itibari ile

Yaş Gruplarına Göre Dağılım	Hükümlü			Tutuklu			GENEL TOPLAM		
	Erkek	Kadın	TOPLAM	Erkek	Kadın	TOPLAM	Erkek	Kadın	TOPLAM
12-18 Yaş Arası	812	28	840	1.627	55	1.682	2.439	83	2.522
18-40 Yaş Arası	180.221	6.817	187.038	29.112	1.641	30.753	209.333	8.458	217.791
40-65 Yaş Arası	96.116	4.373	100.489	9.370	630	10.000	105.486	5.003	110.489
65 Yaş ve Üzeri	4.943	185	5.128	377	8	385	5.320	193	5.513
GENEL TOPLAM	282.092	11.403	293.495	40.486	2.334	42.820	322.578	13.737	336.315

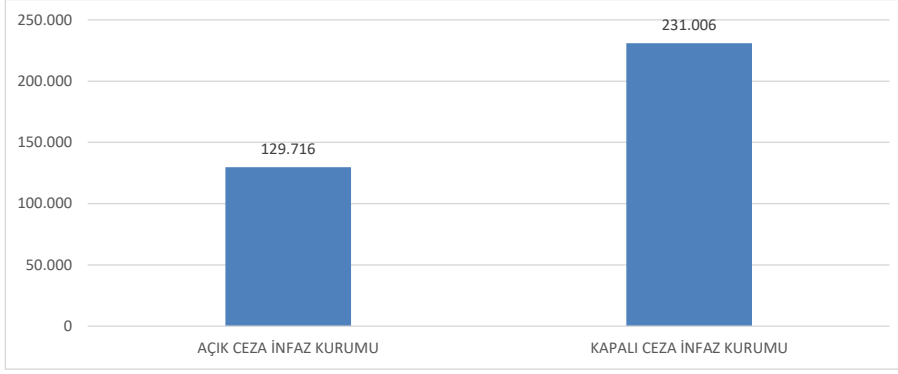
Bu tablo, 19/04/2008 tarihli ve 26852 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 2008/13472 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren Resmî İstatistik Programı kapsamında olmayıp, hizmete özel olarak hazırlanmıştır.

Tablo 3: 3 Temmuz 2023 Yılı Ceza İnfaz Kurumları İstatistikleri

CEZA İNFAZ KURUMLARININ KURUM STATÜLERİNE GÖRE DAĞILIMI			
TARİH	KURUM STATÜSÜ		GENEL TOPLAM
	AÇIK CEZA İNFAZ KURUMU	KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU	
3.07.2023	129.716	231.006	360.722

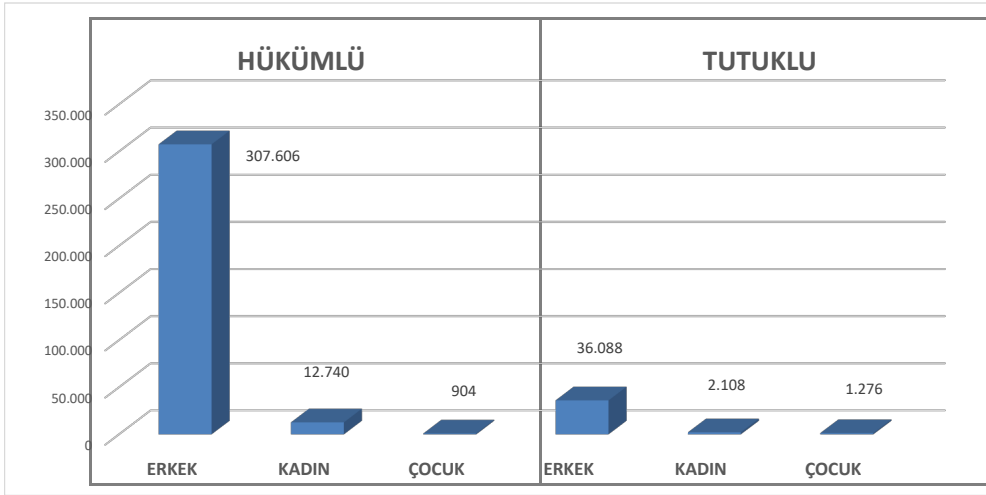
Bu tablo, 19/04/2008 tarihli ve 26852 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2008/13472 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren Resmî İstatistik Programı kapsamında olmayıp, hizmete özel olarak hazırlanmıştır.

CİNSİYETE VE İNFAZ DURUMUNA GÖRE CEZA İNFAZ KURUMLARI MEVCUTLARI									
YILLAR	HÜKÜMLÜ				TUTUKLU				GENEL TOPLAM
	ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM	ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM	
3.07.2023	307.606	12.740	904	321.250	36.088	2.108	1.276	39.472	360.722

Not: Yukarıdaki verilere 7242 Sayılı Kanun gereği covid-19 iznine ayrılan hükümlüler dahildir.

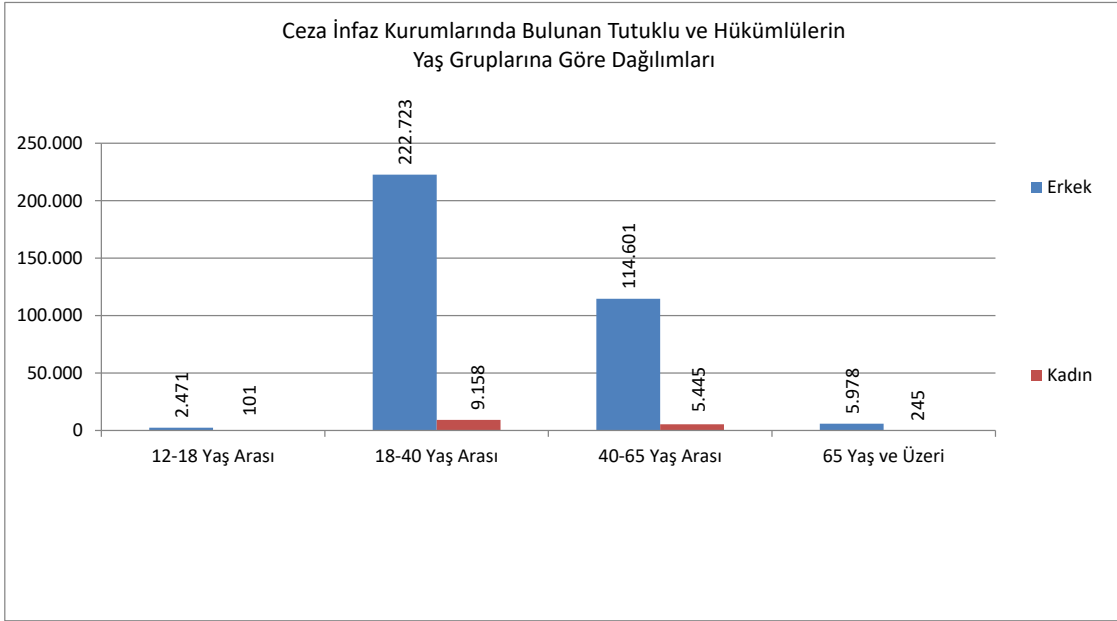
Bu tablo, 19/04/2008 tarihli ve 26852 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 2008/13472 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren Resmî İstatistik Programı kapsamında olmayıp, hizmete özel olarak hazırlanmıştır.

Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlülerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımları
03.07.2023 Tarihi itibari ile

Yaş Gruplarına Göre Dağılım	Hükümlü			Tutuklu			GENEL TOPLAM		
	Erkek	Kadın	TOPLAM	Erkek	Kadın	TOPLAM	Erkek	Kadın	TOPLAM
12-18 Yaş Arası	975	38	1.013	1.496	63	1.559	2.471	101	2.572
18-40 Yaş Arası	196.099	7.633	203.732	26.624	1.525	28.149	222.723	9.158	231.881
40-65 Yaş Arası	105.856	4.871	110.727	8.745	574	9.319	114.601	5.445	120.046
65 Yaş ve Üzeri	5.542	236	5.778	436	9	445	5.978	245	6.223
GENEL TOPLAM	308.472	12.778	321.250	37.301	2.171	39.472	345.773	14.949	360.722

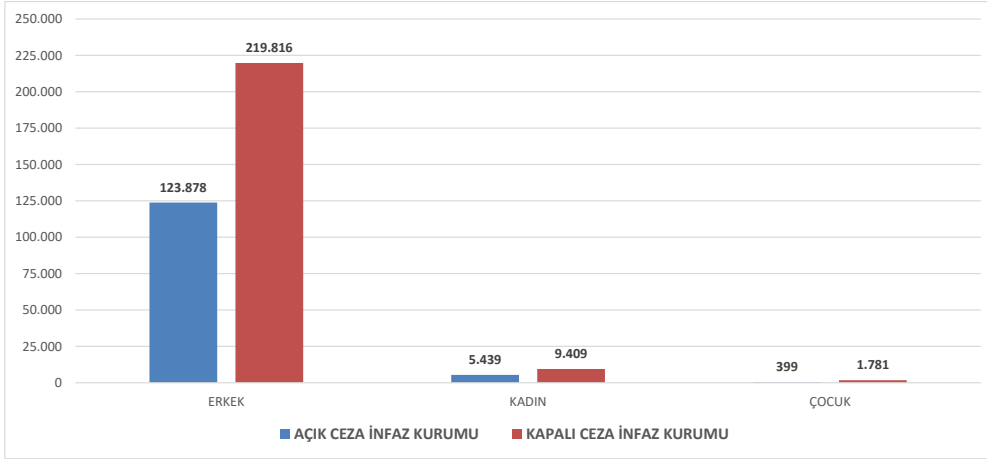
Bu tablo, 19/04/2008 tarihli ve 26852 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 2008/13472 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren Resmî İstatistik Programı kapsamında olmayıp, hizmete özel olarak hazırlanmıştır.

CEZA İNFAZ KURUMUNDA BULUNAN TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLERİN KURUM STATÜLERİNE VE CİNSİYETLERİNE GÖRE DAĞILIMLARI					
TARİH	KURUM STATÜSÜ	ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM
3.07.2023	AÇIK CEZA İNFAZ KURUMU	123.878	5.439	399	129.716
	KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU	219.816	9.409	1.781	231.006
	GENEL TOPLAM	343.694	14.848	2.180	360.722

Not: Yukarıdaki verilere 7242 Sayılı Kanun gereği covid-19 iznine ayrılan hükümlüler dahildir.

Bu tablo, 19/04/2008 tarihli ve 26852 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 2008/13472 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren Resmî İstatistik Programı kapsamında olmayıp, hizmete özel olarak hazırlanmıştır.

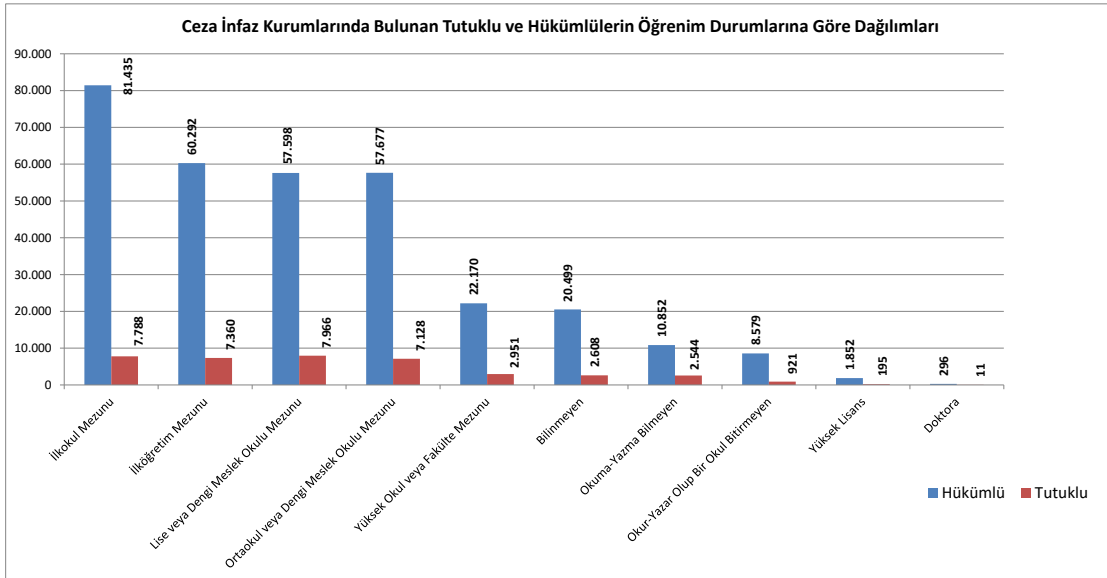

Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlülerin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımları
03.07.2023 Tarihi İtibarı İle

Eğitim Durumu	Hükümlü				Tutuklu				Genel Toplam			
	Erkek	Kadın	Çocuk	Toplam	Erkek	Kadın	Çocuk	Toplam	Erkek	Kadın	Çocuk	Toplam
İlkokul Mezunlu	78.488	2.647	300	81.435	7.173	352	263	7.788	85.661	2.999	563	89.223
İlköğretim Mezunlu	58.224	1.749	319	60.292	6.443	327	590	7.360	64.667	2.076	909	67.652
Lise veya Dengi Meslek Okulu Mezunlu	55.561	2.033	4	57.598	7.528	419	19	7.966	63.089	2.452	23	65.564
Ortaokul veya Dengi Meslek Okulu Mezunlu	56.515	1.068	94	57.677	6.779	208	141	7.128	63.294	1.276	235	64.805
Yüksek Okul veya Fakülte Mezunlu	20.338	1.832	0	22.170	2.634	317	0	2.951	22.972	2.149	0	25.121
Bilinmeyen	19.809	660	30	20.499	2.394	99	115	2.608	22.203	759	145	23.107
Okuma-Yazma Bilmeyen	9.087	1.667	98	10.852	2.167	269	108	2.544	11.254	1.936	206	13.396
Okur-Yazar Olup Bir Okul Bitirmeyen	7.528	992	59	8.579	786	96	39	921	8.314	1.088	98	9.500
Yüksek Lisans	1.766	86	0	1.852	173	21	1	195	1.939	107	1	2.047
Doktora	290	6	0	296	11	0	0	11	301	6	0	307
Genel Toplam	307.606	12.740	904	321.250	36.088	2.108	1.276	39.472	343.694	14.848	2.180	360.722

Not: Öğrenim durumu istatistikleri; Bilgi İşlem Genel Müdürlüğünden alınan UYAP raporları incelenerek hazırlanmış olup, hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumuna girerken beyan etmiş oldukları mezuniyet durumlarına göre hazırlanmıştır.

Bu tablo, 19/04/2008 tarihli ve 26852 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2008/13472 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren Resmî İstatistik Programı kapsamında olmayıp, hizmete özel olarak hazırlanmıştır.

SAĞLIK HAKKI VE HASTA MAHPUSLAR

İHD'ye gelen başvurular ve mahpuslar ile yapılan görüşmelerden sağlık hakkı açısından hapisanelerde yaşanan temel sağlık sorunlarının çok boyutlu ve çeşitli olduğu görülmektedir. Aşırı kalabalık koşullar sağlık hakkı bakımından önemli bir sorun teşkil ediyor.

Hastaneye ve hapisaneler arası sevklerde kullanılan tek kişilik ve insanlık onuruna yakışmayan nakil araçları da sağlık hakkı bakımından ciddi sıkıntılara neden olmaktadır. Bu nakiller sırasında mahpusların temel ihtiyaçlarının dahi karşılanmıyor ve bu tek kişilik nakil araçlarıyla hasta mahpuslar da naklediliyor. Özellikle epilepsi ve astım başta olmak üzere akciğer hastalıklarını kötü etkileyen tek hücreli ring araçlarıyla sevk zorlama önemli hak ihlallerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

Son yıllarda jandarma tarafından yapılan insanlık onuruna aykırı bir şekilde ağız içi arama dayatması ve mahpusların ayakkabılarını çıkarıp yere vurmalarının talep edilmesi nedeniyle de hastane sevklerinde sorunlar yaşanmakta olup, hasta mahpuslar hastanelere gidemiyorlar.

Hasta mahpuslar ihtiyaçları olduğunda ve rahatsızlandıklarında zamanında revire çıkarılmıyorlar. Revirlerden polikliniklere ve polikliniklerden 3. basamak sağlık hizmetlerine sevk işlemlerinde ise aylarca sırada bekletiliyorlar. Üstelik hapisanelerde yoğunluğu kaldıracak nitelik ve kapasitede sağlık hizmeti koşulları oluşturulmuş değil. Bu koşullar hapisanelerin normal kapasiteleri için bile yeterli değilken hapisane mevcutları kapasitenin çok üstünde olduğu için daha fazla ihlalin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Ayrıca kelepçeli muayene dayatması ve hasta-doktor mahremiyetini yok sayan muayene odasına jandarma ve infaz koruma memurlarının girmesi de sağlık hakkı ihlali oluşturmaktadır.

Koşuş ve hücrelerin yeterince ısıtılmaması ve yeterince havalandırılmaması, mahpusların gün ışığından yeterince faydalanamaması, temiz suya ve sıcak suya erişim imkanlarının kısıtlanması, diyet yemeklerinin tedarik edilmemesi de sorun alanlarını oluşturmaktadır.

Yapılan başvurularda iaşe bedellerinin yetersiz olması, yemeklerin besleyici olmaması, miktarının az olmasına ilişkin iddialar bulunmaktadır. Yine yapılan başvurularda yemeklerin içinden yabancı madde çıktığı (kıl, tırnak, kurt vb.) çıktığı aktarılmıştır.

Mahpuslar temiz suya ve sıcak suya erişim ile ilgili sorunlar yaşamaktadır. İçme suyuna ancak ücretli olarak erişim sağlanabiliyor. Kullanım temiz su ve sıcak su ise mahpus sayıları gözetilmeden ve yetersiz bir biçimde veriliyor ve ayrıca kota uygulanıyor.

Ne yazık ki ağır hasta mahpuslar, hastalıklarının son dönemlerine gelmelerine rağmen tahliye edilmiyorlar. Adli Tıp Kurumu'nun tahliye kararlarını siyasi tutum izleyerek vermesi, hastane raporlarının Adli Tıp Kurumu

tarafından kabul edilmemesi ve verilen raporların ya da alınan kararların “güvenlik” gerekçesi ile uygulanmaması da ağır hasta ve hasta mahpusların durumlarının ciddiyetini artırmaktadır. Ağır hasta mahpusların salgın hastalık durumunda ciddi risk grubunda bulunması nedeniyle serbest bırakılarak infazlarının ertelenmesini, tutuklu olanların derhal serbest bırakılmasını talep ediyoruz.

Bu raporda da yer alan bilgilere göre derneğimize ulaşan ve tespit edebildiğimiz kadarı ile Türkiye hapishanelerinde halen **651’i ağır hasta** olmak üzere toplam **1517 hasta mahpus** bulunmaktadır. Bu sayı sadece derneğimizin eldeki imkânlar dahilinde ulaşabildiği sayılardır.

2022 yılı içerisinde sağlık hakkı başlığı altındaki tespit edilen başlıklara dair 2439 ihlal tespit edilmiştir. Derneğimizin hapishanelerde yaşanan sağlık hakkı ihlalleri açısından yaptığı tespitler genel itibariyle aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

Not: İhlal sayıları verilmiş olan spesifik ihlallerin dışında (hastane sevkleri, tedavilerinin önündeki engeller, hastalıkları nedeniyle başvuranlar, ATK kararıyla tahliyesi engellenen mahpuslar, revir ve hastane sevk sorunları, dış tedavilerinin yapılmaması, 3. Basamak sağlık hizmetine erişememe, revirlerde doktor bulunamaması gibi genel hak ihlallerine dair 927 ihlal tespit edilmiştir.

- Adli Tıp Kurumu’nun tahliye kararlarını siyasi tutum izleyerek vermesi, hastane raporlarının Adli Tıp Kurumu tarafından kabul edilmemesi
- Ağır hasta mahpusların, hastalıklarının son dönemlerine gelmelerine rağmen tahliye edilmemesi,
- Antibakteriyel battaniye verilmemesi 1 ihlal
  - **Av. A. A., 16 Şubat 2022’de Bolu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda müvekkili B.G. için yaptığı başvuruda;** “Müvekkili B.G’nin 2017 yılından bu yana Bolu F Tipinde kaldığını, müvekkilinin alerjik astım hastası olması nedeniyle idareden antibakteriyel battaniye talep ettiğini, talebinin kurum tarafından reddedildiğini, bunun üzerine İnfaz Hakimliği’ne başvurulduğunu ve İnfaz Hakimliğince talebin yerine getirilmesi yönünde başvuruların kabul edildiğini, bu doğrultuda 26.11.2021 tarihinde İdare Gözlem Kurulu Başkanlığı’nca 20.10.2021 tarihli uzman hekimlerce düzenlene raporun da göz önünde bulundurularak ‘kişinin mevsimsel alerjik rinit ve alerjik astım tanısı ile göğüs hastalıkları uzman hekimince raporlanmış ilaç kullanımı devam etmektedir. Kişinin talebi yönündeki anti alerjik ürünlerden fayda görebileceği, hasta poliklinik değerlendirmesinde astım tanısıyla tedavi ve şikayetleri geçmeyen hastanın alerjen maruziyetinin en aza indirilmesi önerildi” denilerek antibakteriyel battaniye ve yastık talebinin kabulüne karar verildiğini, ancak söz konusu malzemelerin tüm taleplere rağmen sağlanmadığını, bu nedenle B.G.’nin hastalık belirtilerinin şiddetlendiğini ve sağlığının tehlike altına girdiğini” aktarmıştır.
- Nevresim değişimine izin verilmemesi 19 ihlal
  - **F.D., 25.04.2022 tarihinde Tokat T Tipi Kapalı Hapishanesinden gönderdiği mektubunda;** “Kimilerinin 10 yıl, kimilerinin de 6 yıldır orada olmasına rağmen hep aynı yatak ve çarşafı kullandığını, yataklarının yıpranmış, çökmüş ve hatta koktuğunu, nevresim ve çarşaflarında aynı durumda olduğunu, ve bir çoğunun sağlık sorunu olduğunu, bunların değiştirilmesi için sürekli talepte bulduklarını fakat bir karşılık almadıklarını, idarenin bu ihtiyaçları karşılamak yerine pahalı ürünlere sevk ettiğini, sürekli olarak ürünlere

zam geldiğini, bir hafta içinde bir neversim takımının 109 TL'den 218 TL'ye çıktığını" aktarmıştır.

- Mahpuslara sağlık gerekçesiyle ihtiyacı olan ortopedik yatak verilme taleplerinin karşılanmaması 3 ihlal
  - **27.09.2022 tarihinde İstanbul/Bakırköy Kadın Kapalı Hapishanesinde bulunan F. T. ile yapılan avukat görüşünde;** "Uzun yıllardır Bakırköy Kadın Kapalı Hapishanesinde kaldığını, 25.09.2022 tarihinde Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu müdürleri ve gardiyanların kendisiyle birlikte 12 kadının kaldığı koğuşa baskın yaparak detaylı arama yaptığını, aramada erkek gardiyanların çoğunlukta olduğunu, 40-50 kişilik gardiyan grubu tarafından cezaevi müdürlerinin eşliğinde yapıldığını, aramada kadınların iç çamaşırlarının teşhir edici bir şekilde arandığını, kendisinin ve diğer kadınların zorla koğuştan çıkarılarak havalandırmaya kilitlendiğini; kendisinin kalp, astım tansiyon ve pek çok başka hastalığı olduğunu, hastalıkları nedeniyle açık havaya çıktığında nefesinin kesildiğini ve fenalaştığını; 4 yıldır bu nedenle havalandırmaya çıkamadığını, havalandırmaya zorla götürüldükten sonra fenalaşmaya başladığını ve bir süre sonra bayıldığını; yapılan arama sonucunda tamamı İnfaz Kurumunun denetiminden geçtikten sonra kendisine verilmiş olan kitaplarına, mektuplarına, günlüklerine, kantin fişlerine ve diğer her türlü basılı, yazılı ve görsel eşyalarına, giysilerinin büyük çoğunluğuna, doktorlar tarafından verilen ortopedik yastık ve minderine el konulduğunu; bütün bu uygulamanın tamamen keyfi ve hukuk dışı olduğu kendilerine eziyet çektirmek maksadıyla yapıldığını" aktarmıştır.
- Atak geçirme riski bulunan ve/veya kendi ihtiyaçlarını karşılayamayan engelli mahpusların tek kişilik yerlerde tutulması 7 ihlal
  - 16.04.2022 tarihinde Elazığ 2 Nolu F Tipi Kapalı Cezaevi'nde bulunan mahpus **F.F'nin** epilepsi hastalığının yanı sıra sırtında kist ve azalan görme yetisine rağmen tek kişilik koğuşa tutulduğu öğrenildi.
  - **20.05.2022 tarihinde S. İ. ile Muğla/Bodrum S Tipi Kapalı Hapishanesinde yapılan görüşmede;** "Tekirdağ 2 Nolu F Tipi Kapalı Hapishanesi'nden 2022 yılının Mart ayında şu an kalmakta olduğu hapishaneye sevk edildiğini, halen tek kişilik hücrede tutulduğunu; oysa 2014 yılında Numune Hastanesi'nden aldığı "yalnız kalamaz yönünde sağlık raporu" bulunduğunu, hapishane müdürü ve revir doktoru ile görüşmeler yaptığını, durumunu anlattığını, dilekçe yazdığını ancak hiçbir şekilde cevap alamadığını; revir doktoru tarafından kendisinin hastaneye sevk edileceği ve yeniden sağlık durumuna ilişkin rapor alınacağı söylendiğini; öte yandan ise baş gardiyanın gelerek kendisini tehdit ettiğini, 'seni tek tutacağım' dediğini; bir bacağı olmadığından değnek kullanmak zorunda olduğunu, tek kişilik hücrede 90 günü aşkın süredir yalnız bırakıldığını, ihtiyaçlarını karşılayamadığını, temizlik yapamadığını, çok zorlandığını, oda değişikliği için idare ile derneğimiz avukatları tarafından görüşme yapılması talebi olduğunu; ayrıca en temel sorunlardan birisinin de sevklerle beraber eşyalarını almalarına izin verilmemesi olduğunu, sevk edildiği hapishaneden eşyalarını getirtebilmesi için para ödemek zorunda olması olduğunu; buzdolabı, kitapları, televizyonu ve semaverinin getirildiği hapishanede kaldığını, yeniden alacak imkanı da olmadığından temin edemediğini" aktarmıştır.
  - 02.08.2022 tarihinde Muğla/Bodrum S Tipi Kapalı Hapishanesinde mahpuslarla yapılan görüşmelerde; "hasta mahpuslardan S.İ.'nin, bir ayağının ampute olmasına rağmen, K.M'nin tansiyon hastalığına ve ilerlemiş yaşına rağmen (65), G.T.'nin ise vücudunun sol kısmında kısmi fonksiyon kayıpları bulunmasına ve bir gözünü kaybetmiş olmasına rağmen tek tutulduklarını" aktarmışlardır.
  - 28.11. 2022 tarihinde Urfa-Hilvan Hapishanesinde bulunan sara hastası mahpus A.D.'nin, tutulduğu tekli hücrede ilaçları verilmediği sara nöbeti geçirdiği öğrenildi.
- Engelli mahpusların yaşadığı sorunlar 31 ihlal

- Bazı hapisanelerde güvenlik görevlilerinin kelepçeleri açmaması ve hekimlerin de açılmasını talep etmemesi 48 ihlal
  - **17.06. 2022 tarihinde C. A. ile İzmir/Şakran Kadın Kapalı Hapishanesinde yapılan görüşmede;** "Oda arkadaşı E. A. isimli mahpusun dış tedavisi için Kampüs Hastanesi'ne götürüldüğünü, apse yapan dişi için penisilin iğnesi yapılmasına karar verildiğini, bu nedenle alerji testi yapıldığını, testin sonucunu beklerken yatağa kelepçelenmek istenildiğini, kendisinin bu uygulamayı kabul etmediğini ve koridorda kelepçeli olarak bekleyebileceğini söylediğini ancak kendisine zor kullanılarak yatağa kelepçe ile bağlandığını" aktarmıştır.
- Ağır hasta mahpuslara hapisaneler arasında kelepçeli olarak uzun yolculuk yaptırılması 1 ihlal
  - **21.12. 2022 tarihinde Konya/Ereğli Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesinde E.G. ile yapılan avukat görüşünde;** "16.12.2022 tarihinde yaklaşık 20 yıldır bulunduğu Kocaeli 2. No'lu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'ndan Ereğli Cezaevine sevk edildiğini; Kocaeli Cezaevinde 01.12.2022 tarihinde şiddetli baş ağrısı, kusma, baş dönmesi gibi sağlık sorunlarının başladığını, 02.12.2022 tarihinde Kocaeli Seka Hastanesine sevk edildiğini, aynı gün tekrar cezaevine getirildiğini, 06.12.2022 tarihinde yeniden hastaneye sevk edildiğini ve 6 gün süreyle hastanede kaldığını; yapılan tetkiklerde 'boyundan beyne giden ana damarlarda tıkanıklık olduğunu, beyincik bölümünde % 60 oranında hasar oluştuğunu, ilaç tedavisi yapıldığını, ileri bir tarihte tekrar kontrole gelmesi gerektiğini ve düzelmenin olmaması durumunda Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne sevk edileceğinin söylendiğini ve 12.12.2022 tarihinde yeniden Kocaeli Ceza İnfaz Kurumuna gönderildiğini; Ereğli Cezaevine geldikten sonra kendisine tebliğ edilen yazı içeriğinden Kocaeli Cezaevi tarafından 08.12.2022 tarihinde hastanede yatmakta iken sevk kararı verildiğini öğrendiğini; Kocaeli Cezaevi yönetimine sözlü itirazda bulunarak 'hayati tehlikesinin bulunduğunu, kendi ihtiyaçlarını gideremeyecek derecede sağlık sorunları bulunduğunu, tedavi tamamlandıktan sonra sevk işlemlerinin yapılmasını ifade ettiğini' ancak yönetimin kabul etmediğini; Kocaeli'nden askeri ambulans ile Konya'ya getirildiğini, sedyeye yatırılmış vaziyette ve bir elinin kelepçelendiğini, bu şekilde yaklaşık 8 saat yolculuk yaptığını" aktarmıştır.
- Deforme yatakların değiştirilme taleplerinin karşılanmaması 1 ihlal
- Diyet yemeklerinin verilmemesi 19 ihlal
- Dış tedavilerinin yapılmaması
- Gerek hapisane revirlerinde gerek hastanelerde, hasta mahpusların gerçekten tedavi edilmeyip (ağrı kesici gibi) geçici ilaçlarla baştan savılması
- Hasta mahpusları revire geç çıkarılması, revirlerden polikliniklere ve polikliniklerden 3. basamak sağlık hizmetlerine sevk işlemlerinde uzun sürelerle sıra beklenmesi
- Hastane sevklerinin geç yapılması ya da hiç yapılmaması
- Hastanelerde bulunan mahkum koşullarının sağlıksız olması 2 ihlal
- Hastanelere kaldırılan mahpuslar için ailelerine bilgi verilmemesi 1 ihlal
- Hastanelerde mahpuslara sağlık personeli tarafından ırkçı ve ayrımcı yaklaşımlar 2 ihlal
  - **30.03.2022 tarihinde Osmaniye 2 no'lu T Tipi Kapalı Hapishanesinde B.B. ile yapılan görüşmede;** "Hastaneye gidiş gelişlerde hapisane idaresi yönüyle ciddi bir sorun yaşamadığını; ancak hastane doktorlarının ırkçı yaklaşımlar gösterip tedavileri için gerekli ilgiyi göstermediklerini, tedavileri için sonuca yönelik bir çabaları olmadığını; yaklaşık bir buçuk yıl önce sağlık sorunları bulunan A.İ., M.F.E., R.P. isimli mahpus arkadaşlarını gerekli tedavilerinin yapılması için yaklaşık bir aylık açlık grevine girdiklerini, bunun sonucunda hapisane idaresinin hastaneye sevklerinin gerçekleştirildiğini, ancak hastane doktorlarının yine gerekli tedavileri yapmadığını, normalde bu kişilerin ameliyat olmaları gerektiğini, ancak doktorların dosyalarına bakıp, ırkçı bir yaklaşım gösterip gerekli tedavileri yapmadıklarını" aktarmıştır.

- Havalandırması olmayan tek kişilik odalarda (Yüksek Güvenlikli ve S Tipi Hapishanelerde) çamaşırların oda içinde kurutulması nedeniyle akciğer rahatsızlıkları ve romatizma rahatsızlıklarının meydana gelmesi 4 ihlal
  - **M.İ. ile 11.11.2022 tarihinde Konya/Ereğli Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesinde yapılan görüşmede;** “Kendisinin 14 metrekaarelik bir odada tek başına tutulduğunu, diğer tüm odalarda da bulunanların tek kişi tutulduğu, günün 23 saatinin odada geçirildiğini ve yalnızca 1 saat havalandırma alanına çıkarıldığını, odasında havalandırmaya açılan kapının bulunmadığını; çamaşırlarını kendi odasında leğende yıkadığını, çamaşırlarını odasında kuruttuğunu, ancak elbiselerinin kesinlikle günlerce kurumadığını, kısıtlı elbise hakkının olması sebebiyle günlerce kirli elbiselerini giydiğini, çamaşırları odasında kurutması sebebiyle akciğerlerinde rahatsızlığının oluşmaya başladığını” aktarmıştır.
  - **Ö.S. ile 11.11.2022 tarihinde Konya/Ereğli Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesinde yapılan görüşmede;** “Çamaşırlarını kendi odasında leğende yıkadığını, çamaşırlarını odasında kuruttuğunu, ancak elbiselerinin kesinlikle günlerce kurumadığını, kısıtlı elbise hakkının olması sebebiyle günlerce kirli elbiselerini giydiğini, çamaşırları odasında kurutması sebebiyle akciğerlerinde rahatsızlığının oluşmaya başladığını” aktarmıştır.
- Klozet ihtiyacı olan mahpusların taleplerinin karşılanmaması 1 ihlal
  - **12.01.2022 tarihinde Antalya L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumdan O.A. ile yapılan avukat görüşünde;** “Beş yıl boyunca prostat rahatsızlığı nedeniyle sonda ile cezaevinde kaldığını ancak Ekim 2021 içerisinde ameliyat olabildiğini, şu anda sonda bulunmadığını fakat ameliyat sonrası gerçekleşmesi gereken kontrollerinin yapılmadığını, hastane sevkinde halen problemlerin devam ettiğini; göz arkasında sarı nokta rahatsızlığı nedeniyle Haziran 2021 de ameliyat olduğunu fakat tam iyileşme sağlanamadığı için tekrar ameliyat olması gerektiğini; kasık fitiği ve boyun fitiği rahatsızlığı nedeniyle ameliyat olması gerektiğini, kasık fitiği nedeniyle tuvalette ihtiyaçlarını gideremediğini, klozet tipi tuvaletin bulunmaması nedeniyle problemlerin devam ettiğini; kendisinde bulunan bu rahatsızlıklarının 5 yıldır bulunmasına rağmen bu sene ameliyat olmaya başladığını dile getirmiş fakat kontrollerinin düzenli olmadığını” aktarmıştır.
- Koğuşların ısıtılmaması ve/veya kaloriferlerin kısıtlı yakılması 8 ihlal
- Kovid hastası olmadığı halde karantina odasında tutulma 1 ihlal
- Kovid Hastalığı bulaşısı 24 ihlal
- Mahpus sayısındaki artış nedeniyle koğuşların aşırı düzeyde kalabalık olması 326 ihlal
- Mahpusların gün ışığından yeterince faydalandırılmaması, havalandırma hakkının kısıtlanması (saat kısıtlanması), havalandırma kapılarının geç açılması ve erken kapanması 109 ihlal
- Mahpusların hastalıkları nedeniyle il hapishaneleri ve/veya tam teşekküllü hastanelerin bulunduğu yerlere sevk taleplerinin karşılanmaması 30 başvuru
  - **Ş.Ç., 18.04.2022 tarihinde Ağrı/Patnos L Tipi Kapalı Hapishanesinden yazdığı ve tarafımıza 02.06.2022 tarihinde ulaşan mektubunda;** “Hastane sevkî olan birçok arkadaşının bir koğuşa yığılmış durumda olduğunu, tedavilerin zamanında yapılmadığını, en az 30 arkadaşının hastalıkları nedeniyle il cezaevlerine nakil talebinde bulduklarını, şu ana kadar nakil taleplerinin kabul edilmediğini” aktarmıştır.
- Muayene odasına jandarmanın girmesi 1 ihlal
- Pandemi kurallarının ihlal edilmesi 36 ihlal
- Revirlerde her zaman doktor bulunmaması
- Rehabilitasyon Tipi Hapishanelere sevk taleplerinin kabul edilmemesi (Ağır Hastalar) 1 ihlal
- Reçeteli gözlük alma hakkını engellenmesi 1 ihlal

- Sevklerde getirilen sağlık malzemelerinin (korse, dizlik ve diğer sağlık malzemelerinin) verilmemesi 1 ihlal
  - 02.07.2022 tarihinde S.D. ile Şanlıurfa 1 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesinde yapılan avukat görüşünde; “F.A. isimli arkadaşlarının bel fitiği hastası olduğunu ve korse kullanması gerektiğini, korsenin iç kantinde olmadığını, dış kantinden de alamadıklarını, ailesinin getirdiği korse içinde doktor tarafından ‘olabilir’ raporu vermesine rağmen mahpusa verilmediğini” aktarmıştır.
- Sevklerden kaynaklı olarak daha önce başlamış olan tedavilerin süreçlerinde aksama meydana gelmesi 1 ihlal
  - **K.Ş., 23.11.2022 tarihinde Yozgat 1 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesinden yazdığı mektupta;** “16.05.2022 tarihinde Samsun T Tipi cezaevinden tam ameliyat olacağı hafta Yozgat 1 Nolu T Tipi Cezaevine gönderildiğini, 2 buçuk yıldır tedavi gördüğünü, 2 defa Samsun Araştırma Hastanesinde Üroloji doktoruna ameliyat olduğunu, 3. ameliyatını olacağı hafta bu kuruma gönderildiğini, tedavisinin yarım kaldığını, buradan Samsun Fakülte Hastanesine gidip geldiğini, şu anda mesanesinde pil takılı olduğunu, kumandayla çalıştığını, sürekli buradan Samsun’a gidip gelmesi gerektiğini, çok mağdur olduğunu, tedavisi bitene kadar Samsun’da herhangi bir cezaevinde kalsa daha iyi olacağını, buradaki hiçbir doktorun kendisine müdahale etmediğini, tedavinin Yozgat’ta mümkün olmadığını, bu pil tedavisini Türkiye’de sayılı kişinin yapabildiğini, birinin de şu an tedavi olduğu fakülte hastanesinde üroloji doktoru olduğunu, bir de bu tedavinin Ankara’da olduğunu, iki buçuk yıldır Samsun’da tedavi gördüğünü, 2 yıl yatar cezası olduğunu, 6 ayı orada kalan bir buçuk yılı açık cezaevinde infaz edeceğini, en azından kısa bir süre de olsa cezasının ertelenmesini” aktarmıştır.
- Tekli ring araçlarıyla sevkler hastane sevklerinin yapılması 10 ihlal
  - **M.T., 12.10.2022 tarihinde Kocaeli/Kandıra 1 Nolu F Tipi Kapalı Hapishaneden gönderdiği mektupta;** “Burada tek kabinli ring araçları yüzünden hastaneye gidemedikleri için tedavi olamadıklarını; T.Ö. adlı mahpusun tam 3 kez bu ringten kaynaklı olarak geri döndüğünü; hapishanede muayene olmanın, hastanede randevu almanın zaten birçok prosedür gerektirip uzun bir zamanı alırken bir de tek kabinli ring yüzünden hastaneye gidememenin süreci daha da uzattığını, süreç uzadıkça var olan rahatsızlıklarının arttığını ya da başka bir hastalığa dönüştüğünü, hapishanelerde hasta mahpus sayısının bu kadar çok artmasının temel nedeninin de bu olduğunu, neredeyse sağlıklı koşullarda tedavi olamadığı için her gün hapishane kapılarından tabut çıktığını; tek kabinli ringlerin bir nevi hayvan kafesi gibi olduğunu, bir insanın sığacağı kadar kutu olduğunu, iki yana kollarını açamadıklarını, kalkmak istense tam doğrulamadıklarını, hava alabilecekleri bir camın olmadığını, klimanın kötü havayı sürdürmek dışında bir işe yaramadığını, pislik içinde olduğunu; sadece tek kabinli ringler değil diğer ringlerin de hijyen anlamında aynı durumda olduğunu; zaten hasta olan birinin bu kutuya konduğunu (demirden yapılan bir kutu olduğu için yazın kızgın güneşin altında ateş gibi, kışın soğukta buz gibi oluyor), saatlerce yol gittiğini, bir de götürülen kişi çoksa muayene bitene kadar saatlerce o havasız ortamda tutulduklarını, kapıya açtırmak istediklerinde “yasak” denilerek açılmadığını, böylesi bir ortamda hastalıkları daha çok arttığı için bu ringleri kabul etmediklerini; bu ringler, fiziksel özelliklerinden kaynaklı olarak insanı psikolojik olarak da olumsuz etkilediğini, bu konuya dair birçok yere dilekçeler yazdıklarını, tek kabinli ringlerin insani olmadığını, tecridi ağırlaştırıp, insanı yalıtım için özel yapıldığını, yolculuk sırasında bir şey yaşasalar yardım edecek kimsenin olmadığını, askere söyleyene kadar iş işten geçmiş olduğunu, bu ringlerin bir işkence yönetimi olarak siyasi kararlarla dayatıldığını; sadece hastane değil mahkeme, sürgün vs. durumları için de kullanıldığını, saatlerce bazen günlerce süren yolculuklar yüzünden içerideki koşullardan kaynaklı yarı baygın olduklarını, tek kabinli ringlerin kaldırılmasını istediklerini” aktarmıştır.

- İçme suyuna, temiz kullanım suyuna, sıcak suya erişim problemleri ve suyun kotalı olarak verilmesi, musluklara arıtma cihazı takılmasının kabul edilmemesine dair 205 ihlal tespit edilmiştir.
  - **20.05.2022 tarihinde Ö.G. ile İzmir/Şakran 3 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesinde yapılan görüşmede;** “İçme suyunun çok pahalı olduğunu, arıtma cihazı istediklerini ancak verilmediğini” aktarmıştır.
  - **R.K.Ö. ile 11.02.2022 tarihinde Sincan Kadın Kapalı Hapishanesinde yapılan avukat görüşünde;** “Sıcak suyun 17:00-20:00 arasında verildiğini, ancak bu saatlerin yemek saati olup; duş almak ve çamaşır yıkamak için zamanlarının kalmadığını bu nedenle mahpuslar arasında nöbetleşe duş alma ve kıyafet yıkamak uygulaması olduğunu” aktarmıştır.
- Paspas ve Çek-pas saplarının kesilerek verilmesi (Bel fitiği ve fiziksel rahatsızlığı olanların sağlığını etkilemekte) 2 ihlal
- Sigara içilmeyen odalara geçme taleplerinin kabul edilmemesi (Bir kısmı akciğer hastası) 7 ihlal
  - **Av. M. D., 05.08.2022 tarihinde Bolu F Tipi Kapalı Hapishanesinde olan müvekkili Z.M. için yaptığı başvuruda;** “Müvekkilin koğuşa gelen hükümlülerin sigara içmesinden dolayı zor durumda kaldığını, müvekkilinin koroner arter ve damarlar da plak, kalp hastası, mide rahatsızlığı ve boğazda sebebi belirlenemeyen enfeksiyon, mesanesinde fitik ve bel fitiği olup sağlık sorunları nedeniyle sigara içen diğer hükümlülerle aynı koğuştaki bulunması hayati risk oluşturduğunu ve koğuştaki değişikliği talebinde bulunmasına rağmen talebi yerine getirilmediğini” aktarmıştır.
- Koğuşların, odaların nemli ve kirli olması 3 ihlal
- İaşe bedellerinin ailelerden istenmesi 1 ihlal
  - **M.Ç., 01.08. 2022 tarihinde Bolu F Tipi Kapalı Hapishanesinden yazdığı mektupta;** “2022 yılı Temmuz ayında cezaevi idaresi tarafından bütün hükümlerinin iaşe bedelini ödemeleri ilgili bir tebligatta bulunduğunu, bu tebligatla, cezaevinde buldukları yıllar boyunca cezaevi tarafından verilen yemeğin iaşe bedeli istendiğini ve bu konuda soruşturma başlatıldığını” aktarmıştır.
- Beslenme hakkı ihlali (yetersiz iaşe bedelleri, yemeklerin kalitesiz ve besin değerinin düşük olarak verilmesi) 505 ihlal
  - **12.01.2022 tarihinde Antalya S Tipi Kapalı ceza İnfaz kurumdan M.Ş. ile yapılan avukat görüşünde;** “Mahpusların özellikle yetersiz beslenme sorunu olduğunu; eskiden öğle yemeğinde 3 çeşit, diğer öğünlerde 2 çeşit yemek çıkarken, öğlen yemeğinin de 2 çeşide düştüğünü ve porsiyonların iyice küçültüldüğünü, ekmeğin gramajının da düşürüldüğünü, bunun sebebi sorulduğunda ise cezaevi idaresinden “Günlük iaşe bedellerini ancak bu yemeğe yettiğini, yeni yılda bütçenin artırılması halinde bu sorunun düzelebileceğinin” söylendiğini” aktarmıştır.
  - **02.02. 2022 tarihinde İzmir/Şakran 1 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesinde S.Y. isimli mahpus ile yapılan avukat görüşünde;** “kantinde tuzsuz gıda satılmadığını, tuzsuz zeytin, lor, peynir vb. olmadığını, konserve yiyecek olmadığını, talep ettiklerini ancak getirilmediğini; yemek çeşitleri ve gramajlarının azaldığını ve yetersiz olduğunu, kahvaltıda 1 reçel, 1 tereyağı ya da krem peynir piknik tarzında küçük paketler halinde verildiğini” aktarmıştır.
- Yemeklerden yabancı madde çıkması 38 ihlal
  - **11.08.2022 tarihinde H.Z. ile İskenderun T Tipi Kapalı Hapishanesinde yapılan avukat görüşünde;** “Kantinden alınan yiyeceklerin çok pahalı olduğunu; yemeklerden kıl, tırnak, kurt çıktığını” aktarmıştır.

- Temizlik ve hijyen malzemelerinin idare tarafından verilmemesi 38 İhlal
- Vejetaryen yemek hakkının kullandırılmaması 1 ihlal
- Yoğunluğu kaldıracak nitelik ve kapasitede sağlık hizmeti koşullarının olmaması
- Yoğun bakımda mahpusların el ve ayaklarının bağlanması 1 ihlal

➤ **A.Ö., 19.12.2022 tarihinde, Diyarbakır 3 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesinde bulunan babası H.Ö. için İHD Diyarbakır Şubesine yaptığı başvuruda;** “Babası H.Ö.’nün, 2022 Şubat ayında sabah saat altı civarında evde yapılan arama sonrası tutuklandığını, silah ticareti suçlamasıyla Diyarbakır T-3 hapishanesinde tutulduğunu; tutukluluk süresi boyunca hastalıklarının arttığını; Demans, ağır prostat hastası olduğunu, bir gözünün görmediğini; tutukluluk süresi boyunca babalarıyla yaptıkları görüşmelerde, konuşmalarında sıkıntılar fark ettiklerini, akli dengesinin yerinde olmadığını fark ettiklerini; ablasının İstanbul’da İnsan Haklarına derneğine başvurduğunu, CİMER’den de başvuru yaptıklarını; başvurular sonucunda babasının Elazığ Fethi Sekin Adli Psikiyatri bölümüne yatırıldığını, 20 günlük ilaç tedavisi gördüğünü; bir aylık süre bitmeden babasının Giresun/Espiye L Tipine sürgün edildiğini, Giresun’da kendisi telefon açtığında rahatsızlığını dile getirdiğini, arkadaşlarının da aradığını ve “durumu hiç iyi değil” dediklerini; teşhisinin ağır prostat ve böbrek yetmezliği olarak konulduğunu; babasının kelepçe ile bileğinden yatağa bağlı olduğunu, ayrıca ayaklarından da yatağa çarşaf tarzı bir şeyle bağlı olduğunu, yoğun bakım odasında babasının başında devamlı jandarma beklediğini, kılını kıpırdatacak durumu olmadığını” aktarmıştır.

- Bıçak yerine teneke, metal tabak yerine de sağlığa zararlı olan plastik tabakların verilmesi 28 ihlal
- Karavanaların metal olanların alınıp yerine plastik verilmesi 4 ihlal
- Karantina odasının sağlıksız olması 5 ihlal
- Çamaşırları odada yıkama ve asma sonucu akciğer rahatsızlıklar 4 ihlal
- Vantilatörlerin toplatılması 3 ihlal
- İşid ve adlilerle aynı araçla hastane sevkleri 4 ihlal
- Sağlık sorunlarının disiplin cezasına neden olması (Psikolojik rahatsızlıklar) 2 ihlal
- Ağır psikolojik rahatsızlıkları olan mahpusların tedavilerinin yapılmaması ve tahliyelerinin sağlanmaması

➤ **E.K., 13.12.2022 tarihinde İskenderun T Tipi kapalı ceza infaz kurumunda bulunan kardeşi E.G. için yaptığı başvuruda;** “Kardeşinin İskenderun T Tipi Kapalı Hapishanesinde yatmakta olduğunu, Bipolar hastası olduğunu, ruhsal sağlık problemi olduğunu ve bunu defalarca arayıp söylediklerini, kimsenin kendilerini dinlemediklerini, hastaneye gönderilmesi yerine tek odalı hücreye kapatıldığını ve 15 kişinin, üzerine salınıp darp edildiğini, işkenceye maruz kaldığını, şu an akli dengesi yerinde olmadığı gibi fiziksel şiddete uğradığını; yattığı odada yastık, yorgan olmadığını, çıplak demir ranza üzerinde uyduğunu, onu ziyarete gittiklerinde ve konuşmaya çalıştıklarında bunu öğrendiklerini; kıyafetlerinin koktuğunu, üzerine işemiş bir şekilde odada tutulduğunu; kardeşinin bir hastaneye sevk edilmesini ve tedavi altına alınmasını istediğini, durumunun hiç iyi olmadığını, daha 29 yaşında olduğunu, ağır cezası olmamasına rağmen içerde yattığı dönem boyunca cam kırdığını, musluk kırdığını, kapı kırdığını, kaldığı odayı ateşe verdiğini, hasta olmasa bunları yapmayacağını; destek olunmasını istediğini” aktarmıştır.

➤ **M.A., 03.09.2022 tarihinde Tekirdağ 1 Nolu F Tipi Kapalı Hapishanesinden bulunan H.T.A. için yaptığı başvuruda;** “2001 yılında ev baskınında alınan oğlunun 11 gün ağır işkence gördüğünü ve bu gördüğü işkencelerden kaynaklı hapishanede 4 ay sonra hafıza kaybı yaşadığını, 2004 yılına kadar devam eden hafıza kaybının dönem dönem tekrarladığını; Cumhurbaşkanlığından kendisine gelen mektupta “Oğlunun normal cezaevinde kalması için imza istediklerin” ve bu imzayı atmasına rağmen F tipinde kalmaya devam ettiğini; 2007 yılından bu yana tekli hücrede tutulduğunu, ellerinde “hapishanede kalmaz” raporları olmasına karşın halen cezaevinde ağır şartlarda tutulduğunu, bu raporların da Bakırköy Ruh ve Sinir Hastanesi ve Bayrampaşa’da mevcut olduğunu;

Şizofreni- hafıza kaybı- işkence kaynaklı beyinde hasar nedeni ile ameliyat olması gerektiğini, ancak hapishane idaresi de dahil olmak üzere tedavisinin engellendiğini; avukatla oğlunun görüşmesini, sağlık sorunlarının giderilmesi talep ettiğini” aktarmıştır.

Uluslararası mevzuat devletlerce özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin yaşam hakkı konusunda devletlere pozitif yükümlülükler yüklemiştir. Devletler, özgürlüğünden yoksun bırakılmış kişilerin sağlığa erişim hakkı konusunda özgür bireylerle eşit şartlarda bulunmasını sağlamakla yükümlüdürler. 5275 sayılı infaz kanunu ve ilgili yönetmelik BM Mandela Kuralları’na ciddi oranda uyumsuzluk göstermektedir.

Hasta mahpusların “Sağlığa Erişim Hakkı” ve “Yaşam Hakkı” konusunda taleplerimizi sıralayacak olursak;

1. Halen hapishanelerde bulunan ağır hasta mahpusların tümü tam teşekküllü herhangi bir hastane raporuna istinaden derhâl salıverilmeli, tedavileri ailelerinin yanında sürdürülmeli ve sağlık sigortası devlet tarafından karşılanmalıdır;
2. Adli Tıp Kurumu sağlık sebebiyle infazın ertelenmesi raporlarında son ve tek merci olmaktan çıkarılmalıdır. Adli Tıp Kurumu siyasal otoritenin baskısına göre değil tıp bilimi ve etiği doğrultusunda kararlar vermelidir.
3. Sağlık sebebiyle infazın ertelenmesi kararlarında cumhuriyet savcılarının takdir yetkisi kaldırılmalı, hastanelerin verdiği raporlar esas alınarak cezaların infazları ertelenmelidir;
4. Hasta mahpusların infaz ertelemesi önündeki “toplum güvenliği bakımından tehlike” kriteri kanundan çıkarılmalıdır;
5. Hasta mahpusların infaz ertelemesinin önündeki engel teşkil eden infaz kanununun 25. maddesindeki “infaza ara verilemeyeceği”ne dair düzenleme ile 107. maddenin 16 fıkrasındaki düzenleme kaldırılmalıdır;
6. AİHM’in Kaytan-Türkiye kararı uyarınca mahpusların müddetnamelerinde yaşları ve sağlık durumları dikkate alınarak tahliye olabilecekleri uygun bir tarih yer almalıdır;
7. AİHM’in Gülay Çetin- Türkiye kararında belirttiği hususlara uyulmalı, hasta mahpusların tahliye edilmemesinin AİHS’in 3. maddesinin ihlali olduğu hatırd tutulmalıdır;
8. Cumhurbaşkanı’nın sağlık sebebi ile mahpusları af yetkisini düzenleyen genelgesi değiştirilmeli, Adli Tıp Kurumu tek belirleyici olmaktan çıkarılmalı, Cumhurbaşkanı ağır hasta mahpuslar ile ilgili yetkisini ayırım gözetmeksizin kullanmalıdır.

HAPİSHANELERDE TEMEL HAKLARA ERİŞİM VE YAŞANAN HAK İHLALLERİ

I. YAŞAM HAKKI

Kutsal ve temel hak olan yaşam hakkı, insan yaşamının korunması hem bedeninin hem de insan psikolojisinin korunması şeklinde gerçekleşmek zorundadır. Bu nedenle yaşam hakkı mutlak olarak koruma altındadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na yer alan m.17/1, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesi ve Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi 6. maddesi yaşamın korunmasını hükme bağlar. Kişinin varlığını bedensel ve psikolojik olarak sağlıklı bir bütünlük içinde devam ettirmesine dair tüm haklar cezaevlerinde kalan her birey içinde mutlak olarak geçerlidir. Ancak kapatılmanın ceza verici olmasının dışında da mahpuslar pek çok hak ihlaline uğrayarak biyolojik ve psikolojik olarak tahribata uğramakta ve yaşam hakları korunmamaktadır.

Türkiye hapishanelerinde 2022 yılı içerisinde en az 81 mahpus yaşamını yitirdi. Ancak, hapishanelerdeki tüm hak ihlallerinde olduğu gibi yoğun bilgi/veri eksikliği nedeniyle gerçeğin bunun çok üzerinde olduğunu belirtmek gerekir.

36 mahpus hastalıkları nedeniyle vefat etmiştir. Hastaların içinde 1 mahpus 70 yaş üzeri ve 4 mahpus da 80 yaş üzeridir. Yine hasta mahpuslardan 6'sı yaşamlarının kıyasına geldikten sonra tahliyelerinin üzerinden kısa süre sonra vefat etmiştir.

2'si kadın mahpus olmak üzere 25 mahpus şüpheli nedenlerle hayatını kaybederken 1 mahpusun ölüm nedeni açıklanmamıştır.

2022 yılı içerisinde 19 mahpusun intihar ettiği iddia edilmiştir ve intihara sürüklenenlerin 2'si çocuktur. Devletlerin, bazı özel koşullar altında, kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı yaşamı korumak amacıyla gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü de bulunmaktadır. Dolayısıyla hapishanelerde intihar vakaları da temel itibarıyla yaşam hakları ihlallerinden biri olarak ele alınmalıdır. Son yıllarda hapishanelerde yaşanan intihar vakalarının artması da hapishanelerde yaşanan hak ihlalleri ile çok yakından ilişkilidir. İntihar vakalarının oldukça fazla olması ve özellikle adli mahpuslar arasında yaygın olması bu mahpusların yaşamış oldukları hak ihlallerinin yoğunluğunu ve koşullarının da insan onuruna aykırılığını ortaya çıkarmaktadır. Bu intihar vakalarında önleyici tedbirleri almak, intihara sürükleyen koşulları düzeltmek, şiddet vakalarına karışanlar hakkında soruşturma yürütmek ve sebepleri ortadan kaldırmak gerekmektedir. İntihara sürüklemek suçtur ve TCK madde 84/1 intihara yönlendirme suçunu düzenlemiştir. Ayrıca 3. kişiler bir insanın beden bütünlüğüne zarar vermek suretiyle o kişinin yararını bozacak bir eylemde bulunamaz ve bu suçtur (TCK Madde 81, 82,84 ve 87)

2022 yılı içerisinde intihar girişiminde bulunan ve/veya intihar girişimden bulunacağını beyan eden 10 mahpus başvurusu vardır.

- **M.M.S., 07.02.2022 tarihinde Tekirdağ 2 Nolu F Tipi Kapalı Hapishanesinden gönderdiği mektubunda;** “V.E.’nin kaldığı odadan kendi isteği dışında alınıp “senin can güvenliğinin yok” denilerek tek başına konulduğunu, havalandırmasının üzeri telli olan bir odada, kurum müdürünün tek başına kalma dayatması ardından yaşanan durum olduğunu, 4 gün sonra, yani 19 Aralık tarihinde arkadaşlarının yaşamını yitirdiğini; yine Y.E. isimli mahpusun kurum personeli tarafından arka arkaya iki defa çok feci bir şekilde darp edildiğini, hastanelik hale getirildiğini, vücudunda açılan yaralara onlarca dikiş atıldığını; aynı zaman diliminde Y.Ü. isimli mahpusun defalarca, kurum idaresinden, kaldığı odanın değiştirilmesini istediğini, bu gerçekleşmeyince de bileklerini kesip intihar girişiminde bulunduğunu” olduğunu aktarmıştır.
- **A.Ç., 01.04.2022 tarihinde Iğdır S Tipi Kapalı Hapishanesinden yazdıkları mektupta;** “Yaşadığı ve kendisinden kaynaklanmayan bu sorun ve sıkıntılardan intihar dışında bir çıkış yolu bulamadığını ve intihar gibi bir olaya başvurması durumunda bunun sorumlusunun yukarıda belirttiği kurum yetkilileri, kolluk kuvvetleri ve Iğdır S Tipi Kapalı Hapishane yönetimi olduğunu” aktarmıştır.

Hapishanede meydana gelen tüm ölüm vakaları önlenabilir ölümlerdir. Gittikçe artan ve süreklileşen hapishanelerde ölüm vakaları için yeterli tedbir alınmalı, sağlığa erişim hakkı sağlanmalı, kişilerin bedensel psikolojik bütünlüklerinin korunması için insan onuruna yakışır tüm koşullar eksiksiz sağlanmalıdır. İnsan Hakları Derneği olarak gerek iç hukukta gerek uluslararası sözleşmelerle garanti altına alınmış olan yaşam hakkının ayrımsız olarak korunmasını ve bu konuda gerekli olan tüm tedbirleri almasını talep ediyoruz. Ayrıca Ceza İnfaz Kurumları sivil toplum kurumlarının denetimine açılmalıdır. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun, Kamu Denetçiliği Kurumunun ve Meclis İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun denetim mekanizmalarını daha etkin çalıştırmalarını, siyasi partilerin konuya dair daha çok inisiyatif almalarını talep ediyoruz.

Tablo 4: 2022 Yılında Hapishanelerde Yaşamını Yitirenler [Toplam 81 Mahpus]

1. Murat S.: Batman M Tipi Kapalı Hapishanesi. 01.01.2022’de intihar iddiası sonucu hayatını kaybettiği iddia edildi.
2. Murat Ergin: Van M Tipi Kapalı Hapishanesi. 11.01.2022’de şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
3. Yılmaz Ekinci: Aydın E Tipi Kapalı Hapishanesi. 13.01.2022’de intihar sonucu hayatını kaybettiği iddia edildi. Şüpheli Ölüm.
4. Abdulsamet B. (17 Yaşında Çocuk): Sakarya/Ferizli Tipi Kapalı Hapishanesi. 19.01.2022’de İntihar sonucu yaşamını kaybettiği iddia edildi.
5. Ramazan Turan.: Van Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi. 20.01.2022’de tutulduğunu tek kalp krizi geçirmiş ve kaldırıldığı hastanede yaşamını kaybetti.
6. Sefa Kürçe: Adana Kapalı Hapishanesi. 29.01.2022’de kalp krizi nedeniyle yaşamını yitirdi.
7. Mehmet Hanefi Bilgin: Bolu F Tipi Kapalı Hapishanesi. 30.01.2022’de kalp krizi nedeniyle hayatını kaybetti.
8. Serhat Uyanık: Nazilli E Tipi Kapalı Hapishanesi. 30.01.2022’de kalp intihar sonucu hayatını kaybettiği iddia edildi.
9. Turgay Deniz: Metris R Tipi Kapalı Hapishanesi. Hasta Mahpus. 02.02.2022’de yoğun bakımda tutulduğu hastanede yaşamını yitirdi.

10. Ercan Eke: İzmir/Şakran T Tipi Kapalı Hapishanesi, 05.02.2022'de şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
11. İsa Yaşar: Kırıkkale/Keskin T Tipi Kapalı Hapishanesi. 06.02.2022'de kalp krizi nedeniyle yaşamını yitirdi.
12. Şahin Adanur: Mersin/Anamur T Tipi Kapalı Hapishanesi, 12.02.2022'de Covid nedeniyle kaldırıldığı hastanede 53 gün sonra yaşamını yitirdi.
13. Nusret Muğla: Manisa T Tipi Kapalı Hapishanesi, Hasta Mahpus, 84 Yaşında. Ağır 13.02.2022'de ağır hastalıkları nedeniyle yaşamını yitirdi.
14. Yusuf Bekmezci: İzmir/Kırıklar 1 Nolu F Tipi Kapalı Hapishanesi, Hasta Mahpus. 82 Yaşında. 19.02.2022'de 48 gün boyunca yoğun bakımda tutulduğu hastanede yaşamını yitirdi.
15. Sezer Alan: Iğdır S Tipi Kapalı Hapishanesi, 20.02.2022'de Şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
16. Taner Işıldak: Bilecik M Tipi Kapalı Hapishanesi, 23.02.2022'de Şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
17. Ali Kaya: Denizli/Kocabaş D Tipi Kapalı Hapishanesi, 25.02.2022'de odasında ölü bulundu. Şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
18. Emrah Çalışır: Kandıra Kapalı Hapishanesi, 26.02.2022'de kalp krizi nedeniyle yaşamını yitirdi.
19. Kemal Efe Tiryaki: Kayseri Çocuk Hapishanesi, 05.03.2022'de İntihar ettiği iddia edildi. Şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
20. Bedri Çakmak: Diyarbakır D Tipi Kapalı Hapishanesi, Hasta Mahpus. İnfazı ertelendikten kısa bir süre sonra 11.03.2022'de yaşamını yitirdi.
21. Hayri Kardeş: Diyarbakır D Tipi Kapalı Hapishanesi, Hasta Mahpus. Bağırsak kanseri nedeniyle kaldırıldığı hastanede yoğun bakımda iken 15.03.2022'de yaşamını yitirdi. Yaşamını kaybetmeden 10 gün önce yoğun bakımda iken infazı ertelendi.
22. Sinan Kaya: Iğdır S Tipi Kapalı Hapishanesi, 20.03.2022'de Şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
23. Şervan Can Güder: Van F Tipi Kapalı Hapishanesi, 22.03.2022'de Şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
24. Umut Bulut (17 Yaşında Çocuk): Elazığ Tipi Kapalı Hapishanesi, 23.03.2022'de İntihar ettiği iddia edildi. Şüpheli Ölüm.
25. Abdo Baran: Midyat T Tipi Kapalı Hapishanesi, Hasta mahpus. 82 yaşında. 24.03.2022'de Diyarbakır'da yoğun bakımda tutulduğu hastanede yaşamını yitirdi.
26. Reşat Altınbaş: Silivri Açık Hapishanesi, Kanser Hastası, 24.03.2022'de infazı ertelendikten 10 gün sonra yaşamını yitirdi.
27. Halit Çelik: Metris Kapalı Hapishanesi, şüpheli ölüm. Hapishaneye konulduktan 8 gün sonra yaşamını kaybetti.
28. Mehmet Sevinç: Manisa T Tipi Kapalı Hapishanesi, 07.04.2022'de beyin kanaması nedeniyle yaşamını yitirdi.
29. Ferhan Yılmaz: Silivri 5 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesi, 12.04.2022'de Şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
30. Özcan B.: Oltu T T Tipi Kapalı Hapishanesi, 19.04.2022'de İntihar ettiği iddia edildi. Şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
31. Mehmet O.: Antalya Kapalı Hapishanesi, 19.04.2022'de intihar sonucu hayatını kaybettiği iddia edildi.
32. Ali Nuri Bakır: Kandıra F Tipi Kapalı Hapishanesi, 22.04.2022'de Kalp krizi nedeniyle yaşamını yitirdi.
33. Seyit Şahin: Patnos L Tipi Kapalı Hapishanesi, 26.04.2022'de İntihar ettiği iddia edildi.
34. Yusuf Akmısır: Bolu F Tipi Kapalı Hapishanesi, 08.05.2022'de intihar sonucu hayatını kaybettiği iddia edildi.

- 35.** Abdullah Ece: İzmir/Kırıklar F Tipi Kapalı Hapishanesi, Hasta Mahpus. 73 Yaşında. 14.05.2022'de Covid-19 nedeniyle entübe şekilde hastanede yaşamını yitirdi.
- 36.** Ferhat Doğan: Tarsus T Tipi Kapalı Hapishanesi, 15.05.2022'de şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
- 37.** Cafer Gülkaya: Denizli T Tipi Kapalı Hapishanesi, 17.05.2022'de çoklu organ yetmezliği nedeniyle hastanede yaşamını yitirdi.
- 38.** Y.E.Y: Ceyhan M Tipi Kapalı Hapishanesi, 20.05.2022'de intihar ettiği iddia edildi.
- 39.** Sıddık Uğur: Batman/Beşiri T Tipi Kapalı Hapishanesi, 25.05.2022'de şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
- 40.** Hakan Kaşarlıoğlu: Denizli D Tipi Kapalı Hapishanesi, 04.06.2022'de kalp krizi nedeniyle yaşamını yitirdi.
- 41.** Hakan Emiroğlu: Adana/Kürkçüler F Tipi Kapalı Hapishanesi. 09.06.2022'de intihar ettiği iddia edildi. Bipolar teşhisi konulmuş. 21 gün hastanede tutulmuş, tekrar hapishaneye götürülmüş.
- 42.** Kadir Karademir: Patnos L Tipi Kapalı Hapishanesi, 12.06.2022'de şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
- 43.** Fethi Ün: Denizli/Kocabaş T Kapalı Hapishanesi. 13.06.2022'de beyin kanaması sonucu yaşamını yitirdi.
- 44.** Muhammet Yıldırım: Bayburt M Tipi Kapalı Hapishanesi. 13.06.2022'de intihar girişimi sonrasında kaldırıldığı hastanede yaşamını kaybettiği iddia edildi. Şüpheli ölüm.
- 45.** Mehmet Tahta: Akhisar T Tipi Kapalı Hapishanesi. 14.06.2022'de kalp krizi nedeniyle yaşamını yitirdi.
- 46.** Yakup Cem Alkan: Maraş/Türkoğlu L Tipi Kapalı Hapishanesi, 20.06.2022'de intihar ettiği iddia edildi. Şüpheli ölüm.
- 47.** Ali Ataç: Metris T Tipi Kapalı Hapishanesi, 26 Haziran'da intihar nedeniyle hastaneye kaldırıldı. Beyin ölümü gerçekleştikten bir gün sonra tahliye kararı verildi.
- 48.** Ali Osman Yılmaz: Bodrum Açık Hapishanesi. 10.07.2022'de asılı halde bulundu, şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
- 49.** Meryem Serçe: Sakarya/Ferizli L Tipi Kapalı Hapishanesi. 11.07.2022'de şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
- 50.** Mehmet Sait Demiröz: Ödemiş T Tipi Kapalı Hapishanesi. 17.07.2022'de ağır hastalıkları nedeniyle yaşamını yitirdi.
- 51.** Dursun Murat Tuksoy: Afyonkarahisar 1 Nolu Tipi Kapalı Hapishanesi. 19.07.2022'de Akciğer Kanseri nedeniyle yaşamını yitirdi.
- 52.** Kadri Ekici: Diyarbakır 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi. 21.07.2022'de şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
- 53.** Mehmet Yılmaz: Urfa E Tipi Tipi Kapalı Hapishanesi. 24.07.2022'de şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
- 54.** Basri A.: Sakarya/Ferizli L Tipi Kapalı Hapishanesi. 28.07.2022'de intihar nedeniyle yaşamını yitirdiği iddia edildi.
- 55.** Tuğrul Özşengül: Silivri L Tipi Kapalı Hapishanesi, 30.07.2022'de hastalık nedeniyle yaşamını yitirdi. Kalp hastası.
- 56.** Mehmet Bozan: Sincan 1 Nolu F Tipi Kapalı Hapishanesi. 08.08.2022'de şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
- 57.** Taner Atmaca: Batman M Tipi Kapalı Hapishanesi, 09.08.2022'de şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
- 58.** Zülfü (İbrahim) Yıldırım: Elazığ 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi, 13.08.2022'de ağır hastalıkları nedeniyle yaşamını yitirdi.
- 59.** Mehmet Candemir: Giresun/Espiye L Tipi Kapalı Hapishanesi, 15.08.2022'de kalp krizi nedeniyle yaşamını yitirdi.

60.	Ramazan Açıkgöz: Kütahya/Tavşanlı T Kapalı Hapishanesi. 16.08.2022'de kalp krizi nedeniyle yaşamını yitirdi.
61.	Bazo Yılmaz: Urfa 2 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi. 18.08.2022'de ağır hastalıkları nedeniyle yaşamını yitirdi.
62.	Erhan Marik: Silivri 6 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesi. 20.08.2022'de yaşamını yitirdi. Ölüm nedeni bilinmiyor.
63.	Gökhan Efe: Silivri 4 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesi. 23.08.2022'de kalp krizi nedeniyle yaşamını yitirdi.
64.	Fırat Çağlayan: Aydın E Tipi Kapalı Hapishanesi. 24.08.2022'de intihar ettiği iddia edildi. Şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
65.	Engin Korcum: Elazığ T Tipi Kapalı Hapishanesi. 02.09.2022'de intihar ettiği iddia edildi. Şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
66.	Tacettin Başer: Çorum/Sungurlu T Tipi Kapalı Hapishanesi, 02.09.2022'de ağır hastalıkları nedeniyle kaldırıldığı hastanede yaşamını yitirdi. Ölümünden 15 gün önce tahliye edildi ancak yoğun bakımda iken hayatını kaybetti.
67.	Emel Hacıoğlu: Diyarbakır Kadın Kapalı Hapishanesi, 06.09.2022'de şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
68.	Emrah Pala: Yozgat Kapalı Hapishanesi, 08.09.2022 tarihinde kalp krizi nedeniyle yaşamını yitirdi.
69.	Barış Keve: Malatya/Akçadağ T Tipi Kapalı Hapishanesi, 18.09.2022'de şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
70.	Hasan Basri Çavuşoğlu.: Ordu/Ünye M Tipi Kapalı Hapishanesi, 21.09.2022'de şüpheli şekilde yaşamını yitirdi.
71.	Mustafa Murat Ayhan: Diyarbakır 1 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi. 29.09.2022'de intihar ettiği iddia edildi.
72.	Süphan Çabuk: Rize/Kalkandere L Tipi Kapalı Hapishanesi. 12.10.2022'de kalp krizi geçirerek yaşamını yitirdi.
73.	Oğuzhan Yaşar: Aydın E Tipi Kapalı Hapishanesi. 13.10.2022'de intihar ettiği iddia edildi.
74.	Selim Ahmet Kemaloğlu: Adana/Kürkçüler F Tipi Kapalı Hapishanesi. 30.10.2022'de intihar ettiği iddia edildi.
75.	Ehettin Kaynar: Karabük T Tipi Kapalı Hapishanesi. 4. Evre Kanser hastasıydı. Ankara'da hastanede tedaviye cevap vermeyince 2 Eylül'de tahliye edildi. 30 Ekim 2022'de yaşamını yitirdi.
76.	Mustafa Şentürk: Silivri 6 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesi. 8 Kasım 2022'de intihar ettiği iddia edildi. Tek başına kalamayacağına dair raporu olmasına rağmen hücreye atılmış, intihar mektubu yazmış.
77.	Bekir Çelik: Gaziantep H Tipi Kapalı Hapishanesi. 19.11.2022'de intihar ettiği iddia edildi.
78.	Kemal Mutlum: Sincan 2 Nolu F Tipi Kapalı Hapishanesi. 23.11.2022'de, beyin kanseri nedeniyle entübe olduğu hastanede yaşamını kaybetti. ATK raporuna rağmen tahliye edilmedi.
79.	Emre Abalak: Şırnak T Tipi Kapalı Hapishanesi. 08.11.2022'de yaşamını yitirdi. Kanser hastasıydı, düşerek beyin kanaması geçirdiği iddia edildi.
80.	Tahir Gürdal: Van F Tipi Kapalı Hapishanesi, 09.12.2022'de hastalık nedeniyle yaşamını yitirdi. Akciğer kanseriydi, tahliye edildikten 13 sonra vefat etti.
81.	Vural Avar: Sincan F Tipi Kapalı Hapishanesi. 20.12.2022'de yaşamını yitirdi. 84 yaşında, Eylül ayında koronavirüse yakalanan ve ileri derece demans hastası olan Avar, kasım ayında ise düşerek kaburgalarını kırmış, sonrasında tutuklu bulunduğu cezaevine geri gönderilmişti.

Yaşam hakkı ihlallerine dair başvurular

- **H.E., 26.01.2022 tarihinde Van M Tipi Kapalı Hapishanesinde olan oğlu M.E. için yaptığı başvuruda;** "Oğlu M.'nin normal şartlarda İstanbul'da kendileri ile ikamet ettiğın, en son bir suçtan dolayı Urfa Akçakale

Açık Cezaevinde bulunduğunu, Ocak ayının 10'unda tahliye edildiğini de cenaze günü öğrendiğini; ayın 13'ünde Van M Tip Cezaevinden aranarak oğlunun vefat ettiğini söylediklerini, Saat sabah 10 gibi kendisini aradıklarını; sonradan CMK'dan atanan görevli avukatlardan öğrendiğine göre; "oğlunun gözaltına alınırken bekçi ve polisler tarafından ağır darp edildiğini, o halde ters kelepçeyle karakolda yüzekoyun yere yatırıldığını" öğrendiğini, daha sonra oğlunun tutuklanmasına karar verilip ertesi günü Van M Tipi Cezaevine gönderildiğini, oğlunun çok kötü darp edildiğinin görülüp, oğlunu cezaevine bu şekilde almayacaklarını söyleyip hastaneden rapor istendiğini, ikinci sağlık raporundan sonra da yine cezaevine alınmadığını, üçüncüsünde oğlunun hastaneye götürülüp yeni bir rapor yazıldığında bu sefer cezaevi oğlunu kabul edip teslim aldığını; cezaevine alındıktan sonra oğlunun tekli hücrede tutulduğunu, ertesi günü cezaevi tarafından arandığını ve oğlunun ölüm haberini aldığını, oğlunun bekçi ve polisin kendisine uyguladığı işkencenin ardından konulduğu hapisanede tek kişilik hücresinde yaşamını yitirdiğini, oğlunun polis ve bekçinin darp edilmesiyle öldürüldüğünün ortada olduğunu, herhangi bir rahatsızlığının daha önce olmadığını" aktarmıştır.

- **S. K. 14.03.2022 tarihinde Iğdır S Tipi Kapalı Hapishanesinde yaşamını yitiren oğlu Sezer Alan için derneğimize yaptığı başvurusunda;** "Oğlu S.A.'nın Iğdır S Tipi Hapishanesi'nde kalmaktayken psikolojik rahatsızlıkları ve şeker hastalığı olduğunu, ilaçlarının verilmediğini, telefon görüşmelerinde "intihar et" denilerek baskı yapıldığını söylediğini, 20.02.2021 tarihinde oğlunun öldüğünün haberinin geldiğini, başına naylon poşet geçirerek intihar ettiğinin iletildiğini, cenaze alım işlemleri vb. tüm süreçlerde terslendiklerini, oğlunun intihar ettiğine inanmadığını" aktarmıştır.
- **M.C.A., 21.07.2022 tarihinde İstanbul/Metris T Tipi Kapalı Hapishanesinden bulunan A.A. için yaptığı başvuruda;** "24.06.2022 tarihinde kardeşinin polisler tarafından şüpheli olarak alındığını, iddiaya göre Metris Hapishanesine gönderildiğini; 25.06.2022 tarihinde kardeşinin işkence belirtisiyle Bağcılar Araştırma Yanık Ünitesine yanık süsü verilerek gönderildiğini, 26 gün boyunca ailesine hiçbir resmi kurum ve kuruluşlardan bilgi verilmediğini, dolaylı yollardan kardeşi A.'nın hastanede komada ve bitkisel hayatta olduğunu öğrendiğini, 18.07.2022 tarihinde Metris Cezaevine gittim ve kendisine "Kardeşi A.'nin adında öyle biri bulunmadığını" söylediklerini, kendisi de "Bağcılar Devlet Hastanesinin kaydından Metris'ten geldiğinin kaydı bulunuyor" dediklerini, sonradan da "Tamam burada yatmış ama 29.06.2022 tarihinde edilmiş" diyerek göndermeye çalıştıklarını, herhangi bir bilgi verilmeden "Gidin, Savcı size haber versin" dediklerini; nerden gözaltına alındığını bilmediğini, kardeşinden haber alamayınca aramaya başladığını, telefonunun o arada kapalı olduğunu, hatırladığı kadarıyla 15 Temmuz günü A.'nın arkadaşı olduğunu söyleyen bir kişinin (erkek) kendisini arayıp; "A. hastanede (Bağcılar EAH), yanık ünitesinde, durumu ağır yetişin!" dediğini, aynı gün hastaneye gidip kardeşini gördüğünü, hastane kayıtlarında Metris cezaevinden geldiği yazdığı için 18 Temmuz günü Metris'e gittiğini, gardiyanlar önce "öyle biri yok" dediğini, ısrar edince "kardeşin 29 Haziran'da tahliye oldu" dediklerin, babasının bir avukatı hapishaneye gönderdiğini ve A.'nın 24'ünde tutuklanıp, 29 Haziran'da serbest bırakıldığını öğrendiğini; doktor tarafında da "hastaneye yanık vakası olarak, ağır durumda gelmiş, dün itibariyle beyni ölümü gerçekleşti" söylendiğini, "hastaneye yatışının dün yapıldığını" söylendiğini, 25 gün kayıt yapılmadığını" aktarmıştır.
Avukatı tarafından kuruma verilen bilgiye göre; "A.'nın koğuşu yaktığını, o arada kendisinin de yandığını, koğuştaki 4000 TL'lik hasar olduğunu, Savcılığın dosyayı henüz incelemeyeceğini" aktarmıştır.
- **A.C., 16.09.2022 tarihinde, Giresun/Espiye L Tipi Kapalı Hapishanesinde tutulmuş olan abisi M.C. için yaptığı başvuruda;** "M.C.'nin abisi olduğunu, abisinin 2017 yılında Patnos'ta cezaevine girdiğini, oradan Bayburt'a oradan da Gümüşhane ve daha sonra 2022 yılı içinde Giresun/Espiye L Tipi Kapalı Hapishanesine gönderildiğini; her hafta Salı günleri 10 dakika olacak şekilde telefon görüşmesi yaptıklarını ve telefon görüşmelerinin bazen kesildiğini, kendisinin en son 2022 yılında Kurban Bayramından sonra cezaevinde abisi ile görüştüğünü, görüştükten 1 ay sonra eşi ve çocuklarının açık görüşe gittiklerini; ailesine "göğüs bölgesinden rahatsızlığı olduğunu" söylediğini; kendilerinin zaten gizli tansiyonu olduğunu bildiklerini ve cezaevi idaresine bu durumu bildirdiğini; Salı günü telefon görüşmesi olmasına rağmen aramadığını ancak Cuma günü hastaneden döndükten sonra telefonla aradığını, "Cezaevinde kollarında uyuşma olması üzerine hastaneye kaldırıldığını, Cuma akşamı saat 20:00 gibi arayacağını ve daha geniş konuşacaklarını" söylediğini; aramada "kalp krizi belirtisi üzerine anjiyo olduğunu, bir damarının %95 oranında tıkanmış ve ameliyatla açıldığını" belirttiğini ve ayrıca "Cezaevi koşullarının kötü olduğunu, yemeklerin yetersiz olduğunu ve doyurucu olmadığını" söylediğini; görüşe gittiklerinde de zayıfladığını gözlemlediklerini; koğuş arkadaşlarının abisine herhangi bir ilaç verilmediğini ve beslenmesine dikkat etmesi gerekirken gerekmediğinin söylenmediğini belirttiklerini; 15 Ağustos 2022 Pazartesi günü saat 10:00-10:30 arasında cezaevi idaresi tarafından arandıklarını, kendilerine "abisinin hayatını kaybettiğini" ilettilerini; haber üzerine cenazeyi almak üzere yola çıktıklarını, daha sonra emniyet tarafından arandıklarını ve emniyetten kendilerine "Kaç araçla gelecekle, cenazeyi ne şekilde alacakları ve cenazeyi alacak aracın bilgilerinin sorulduğunu"; Cenazeyi almaya gittiklerinde, kendileri yolda iken abisinin koğuş arkadaşının cezaevi idaresine ait telefonda kendisini aradığını ve görüşmeleri gerektiğini

söylediğini; kendileri cenazeyi alıp dönerken aynı kişinin yine cezaevi idaresine ait telefonla kendisini aradığını ve “Muhakkak görüşmelerinin gerektiğini” ilettiğini, kendisine “Görüşemeyeceğini, daha sonra avukatla veya kendileri ile görüşebileceğini” söylediğini; taziye bittikten sonra avukatları ile birlikte görüşmek için savcılığa başvurduklarını, “Yalnızca avukatın görüşebileceğinin” belirtildiğini ve bunun üzerine avukatlarının kendisiyle ve koğuştaki birkaç arkadaşıyla görüştüğünü; avukata “sabah sayımından sonra abisinin tansiyonunun düştüğünü ve cezaevinden hastaneye götürülmek üzere koğuştan çıkartıldığını” söylediklerini; ancak hastane raporunda abisinin hastane girişinin 14 Ağustos 2022 günü, Saat 18:20 olarak belirtildiğini; bunun da gösteriyor ki abisinin sabah rahatsızlanmasına rağmen akşama kadar hastaneye nakledilmediğini, cezaevinde bekletildiğinin anlaşıldığını; cezaevi idaresinin ihmalkar davranarak abisinin hayatını kaybetmesine sebep olduğunu; Savcılığa “Abisinin cezaevinden hastaneye geç nakli ile ilgili kimse hakkında soruşturma yapıp yapılmadığını” sorduklarını ancak Savcılıktan bu duruma ilişkin herhangi bir soruşturma yapılmadığını öğrendiklerini” aktarmıştır.

- **Ş.Y., Z.B., F.O., G.E., H.V., S.A., S.A., S.K., H.Ö., N.Ç., S.T., 05.09.2022 tarihinde Diyarbakır Kadın Kapalı Hapishanesinden yazdıkları mektupta;** 30.08.2022 tarihinde yan koğuşlarında bulunan adli tutsakların yaşadığı durumu duyduklarını, 06:45 saatlerinde koğuşlardan yükselen feryatları duymuş olduklarını, sürekli olarak personelden yardım isteyen tutsakların, E.H. adındaki tutsağın ölmek üzere olduğunu söylediklerini, vardiyanın kapıyı açmadığını, sürekli mazgaldan muhatap olduğunu, 08:15 sularında ambulans geldi denilerek kapının açıldığını, daha önceden de bildikleri gibi “ambulans geldi” dense bile “jandarma hazır değil” ya da “ambulans daha gelmedi” denilerek hastaların bazen yarım saat, bazen bir saat mahkumun kabul alanında bekletildiğini, koğuştan çıkarıldığında kalbinin durmuş olduğunu, kalp krizi geçirdiği, hala hastanede entübe halde tedavi altında olduğu bilgisinin alındığını " aktarmışlardır.

II. AÇLIK GREVLERİ

Türkiye’de hapisanelerdeki uygulamaları ya da sorunları, ceza infaz sistemindeki çarpıklıkları ya da bu sistemdeki sorunların suistimalini protesto etmek için uzun yıllardır pek çok ölüm orucu, süresiz ve dönüşümsüz açlık grevi ya da açlık grevleri yapılagelmiştir. Bu türden eylemler, karşı karşıya olunan hukuksuzlukla mücadele için elde kalan son araç olarak ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkarabileceği sonuçlar bakımından da son derece ciddiyetle yaklaşılması gereken eylemlerdir. Mahpusların, sorunlara çözüm ararken başvurdukları yöntemler nedeniyle üzerlerindeki baskının daha da artması, sorunlara çözüm bulmak, yetkililere seslerini duyurabilmek için açlık grevi dışında bir yolun kalmadığını düşünerek yaşamlarını tehdit eden bu eyleme daha sıklıkla mecbur bırakılmaları/yönelmeleri, adli mahpuslar içinde de açlık grevinin giderek yaygınlaşması endişelerimizi artırmaktadır. Türkiye’de hapisanelerde yaşanan bütün bu sorunlara karşı dönem dönem bu türden eylemler yapılmaktadır. Yalnızca aşağıda belirtilen eylemlilik değil, değişik hapisanelerde yaşanan pek çok tekil eylemlerle de karşılaşılmaktadır.

2022 yılı içerisinde Türkiye’nin birçok hapisanesinde ceza infaz sistemindeki sorunlardan kaynaklı olarak bazı açlık grevleri gerçekleştirilmiştir. Hangi cezaevlerinde ve toplamda kaç kişinin açlık grevi yaptığına dair kesin bir sayı olmamakla birlikte aşağıdaki tabloda da yer aldığı üzere en az 33 hapisanede en az 234 mahpus tarafından açlık grevi ve/veya ölüm orucu eylemi yaşandığına dair başvurular bulunmaktadır. Dolayısıyla açlık grevi eylemlerinin derneğimizin ulaşabildiği ve haberdar olduğundan çok daha fazla olduğunu rahatlıkla ifade edebiliriz.

Tablo 5. 2022 Yılı İçerisinde Açlık Grevi ve Ölüm Orucu Eylemi Yapılan Hapishaneler

1	Afyon 1 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi (11)
2	Antalya/Elmalı T Tipi Kapalı Hapishanesi (Ölüm orucu 1)
3	Bafra Tipi Kapalı Hapishanesi (1)
4	Balıkesir/Burhaniye T Tipi Kapalı Hapishanesi (Ölüm Orucu 1 Kişi)
5	Balıkesir/Kepsut L Tipi Kapalı Hapishanesi (1)
6	Bodrum S Tipi Kapalı Hapishanesi (1+3)
7	Bolu F Tipi Kapalı Hapishanesi (Ölüm Orucu 1+1+3+1)
8	Balıkesir/Burhaniye T Tipi Kapalı Hapishanesi (1)
9	Çorum/Sungurlu T Tipi Kapalı Hapishanesi (Ölüm Orucu 2)
10	Diyarbakır 1 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi (Toplu)
11	Elazığ 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi (1)
12	Elazığ T Tipi Kapalı Hapishanesi (1)
13	Ereğli Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi (1+1+7)
14	Erzurum/Dumlu 1 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi (1)
15	Giresun/Espiye L Tipi Kapalı Hapishanesi (1+1+23)

16	İğdır S Tipi Kapalı Cezaevi (1)
17	İslâhiye T Tipi Kapalı Hapishanesi (4)
18	İzmir Buca Kırıklar 1 No'lu F Tipi Kapalı Hapishanesi (Ölüm Orucu 1+Açlık grevi 1+13)
19	İzmir Buca Kırıklar 2 No'lu F Tipi Kapalı Hapishanesi (1+)
20	Kocaeli/Gebze Kadın Kapalı Hapishanesi (40)
21	Kocaeli/Kandıra 1 Nolu F Tipi (1+1)
22	Malatya/Akçadağ T Tipi Kapalı Hapishanesi 1
23	Manisa/Alaşehir T Tipi Kapalı Hapishanesi (Ölüm Orucu 1)
24	Maraş Türkoğlu 1 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesi (14)
25	Mardin E Tipi Kapalı Hapishanesi (1)
26	Patnos L Tipi Kapalı Hapishanesi (10+)
27	Sincan 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi (6)
28	Sincan Kadın Kapalı Hapishanesi (Ölüm Orucu 1)
29	Tarsus Kadın Kapalı Hapishanesi (7)
30	Tekirdağ 1 Nolu F Tipi Kapalı Hapishanesi (Ölüm orucu 2)
31	Tekirdağ 2 Nolu F Tipi Kapalı Hapishanesi (5+12+1)
32	Trabzon/Beşikdüzü T Tipi Kapalı Hapishanesi (20)
33	Van Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi (24)

2022 yılı içerisinde insan hakları bağlamında ele alınabilecek farklı sorunların çözümü talepleriyle, hapishanelerde açlık grevlerine başvurulması sorunların mahpuslar açısından ne denli dayanılmaz hale geldiğinin bir göstergesidir. İnsanların açlık grevi yaparak yaşamlarını ortaya koymak zorunda bırakılmalarının sorumlusu esas olarak ülkeyi yönetenlerdir. Açlık grevlerinin insanı ve yaşamı esas alan bir şekilde çözüm yollarının bulunması son derece mümkün iken, siyasi iktidarın en hafif deyimini ile duyarsızlığının sonucu, insanların yaşamlarını yitirmesi toplum vicdanında onulmaz yaralara açmaktadır.

Ereğli Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesinde Yakup Brukanlı bedenini tecrit ve hapishanelerde yaşanan hak ihlallerini protesto etmek için bedenini yakma eyleminde bulunmuştur.

III. İŞKENCE, KÖTÜ MUAMELE İDDİALARI ve ONUR KIRICI UYGULAMALAR

Uluslararası mevzuat devletlere, özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin hakları konusunda yükümlülükler getirmektedir. Mahpusların insan haklarına saygılı muamele görmesi gerekliliği Türkiye'nin mevzuatında da yer almaktadır.

“Birleşmiş Milletler (BM) Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi”nin 10. maddesinde açık bir şekilde “Özgürlüğünden yoksun bırakılmış kişiler insani muamele ve insanın doğuştan kazandığı insan onuruna saygılı davranış görme hakkına sahiptir” denilmektedir. Yine “BM Mahpusların Islahı İçin Temel Prensipler”in 1. maddesinde; “Bütün mahpuslara doğuştan sahip oldukları insanlık onurunun ve değerinin gerektirdiği saygıyla muamele yapılır” denilmektedir.

AİHS'in 3. maddesi uyarınca devlet, mahpusların “insan onuruyla bağdaşan koşullarda alıkonmasını, tedbirin infazına yönelik yol ve yöntemin kişiyi, alıkonmanın doğasında kaçınılmaz olarak bulunan sıkıntı düzeyini aşacak yoğunlukta ıstırap ve zorluğa maruz bırakmamasını, infazın pratik gerekliliklerini dikkate alarak, diğer şeylerin yanı sıra kişiye gerekli tıbbi yardımı sağlamak suretiyle, sağlık ve refahının yeterince sağlandığını güvence altına almakla” yükümlüdür.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin “Ceza İnfaz Alanındaki Tavsiye Kararları”nın 72/1. maddesi ise “tüm mahpuslara insanca davranılması” ve hapisanelerin “insan onuruna saygı gösterme zorunluluğunu kabul eden etik koşullar çerçevesinde” yönetilmesini öngörür.

Anayasa'nın başlangıç bölümünde “her vatandaşın onurlu bir hayat sürdürme ve maddî ve manevî varlığını bu yönde geliştirmeye doğuştan hak sahibi olduğu”, 17. maddesinde “kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muameleye tabi tutulamayacağı” yazılıdır.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 2. maddesi “Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz” hükmünü içermektedir.

“Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük” de “Arama ve sayımlar sırasında insan onuruna saygı esastır (46. madde 9. fıkra)” hükmünü içerir.

Hapishanelerde meydana gelen işkence ve kötü muamele uygulamaları; darp/tehdit/hakaret ve provakatif yaklaşımlar, çıplak arama, ağız içi arama, ayakta sayım/telefonda teknil/askeri nizamda tek sıra yürütme, havalandırma hakkı engellenmesi, oda ve koğuşlarla ilgili yaşanan sorunlar, ajanlık

dayatması, kameraların yaşam alanlarını görmesi, baskın aramalar ve aramalarda eşyaların dağıtılması, polislerin jandarma yelege giyerek aramaya katılması, yakınları ağır hasta olanlara görüş hakkı ve yakınları vefat edenlere cenazeye katılım hakkı tanınmaması, tecrit gibi çeşitli başlıklar ve bu başlıkların alt maddeleri halinde sıralanmıştır.

Bu başlık altında, aşağıda alt başlıklarda detayları ve ihlal verileri aktarılmış olan 1852 ihlal tespit edilmiştir.

a) Darp/Tehdit/Hakaret ve Provokatif Yaklaşımlar

Hapishanelerde; darp, tehdit, hakaret şeklinde en az 272 ihlal, gardiyanlar tarafından provokatif yaklaşım sergilenmesi şeklinde 36 ihlal ihlal olmak üzere en az 308 ihlal meydana gelmiştir.

Örnek olarak:

- **11.01.2022 tarihinde Diyarbakır 1 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevi'nden İğdır S Tipi Kapalı Cezaevi'ne sevk edilen H.B.'nin ailesiyle yaptığı telefon görüşmesinde;** "Sevk sırasında cezaevi girişinde çıplak aramaya zorlanarak darp edildiği, kafasında 3 santim çapında yara oluştuğunu söylediği, yaşadığı hak ihlalleri ve maruz kaldığı baskılar nedeniyle 19 gündür açlık grevini sürdüren B.'nin süngerli odaya alındığı ve burada bir kez daha darp edildiği" belirtildi.
- **M. D. 18.01.2022 tarihinde, İzmir/Şakran 2 Nolu T Tipi Hapishanesinden yazdığı mektupta;** "Rahatsızlıklarından dolayı 04.01.2022 tarihinde hastaneye götürüldüğünü, geri dönmeden önce tuvalete gitmek istediğini, götürülürken çekiştirilmek istemediğini askere söylediğini, bunu duyan yüzbaşının sinkaflı küfürler ettiğini ve kendisini hücreye geri yolladığını, tuvalete gitmek istediği için bağırıma başladığını fakat subayın "kapatın kameraları öldürecekim bu adamı" diye tehdit ettiğini, onun yanına gittiklerinde yüzbaşının kendisini darp ettiğini, diğer askerlerin ters kelepçe takarak üzerine bastıklarını ve kendisinin baygınlık geçirdiğini, ring aracına götürüldüğü sırada tekrar darp edildiğini, cezaevine giriş yaptığında darp edildiğinin hapishane idaresi tarafından anlaşıldığını ve kendisini başka bir hastaneye sevk ettiklerini" aktarmıştır.
- **M.S.B., 11.03.2022 tarihinde Çorum/Sungurlu T Tipi Kapalı Hapishanesinden oğlu S.B. için kurumumuza yaptığı başvuruda;** "Sürgün işlemleri sırasında ve yolda fiziksel şiddete uğradığını, ayrıca kolluk görevlileri tarafından hakaretler edildiğini; sürgün edildikleri Çorum Sungurlu Cezaevine giriş sırasında kendilerine zorla çıplak arama dayatıldığını, ancak çıplak aramayı kabul etmediğini, bunun üzerine cezaevinde yaklaşık 10 kişilik görevli tarafından zor kullanılarak yere yatırıldığını, kafasına basıldığını, üzerlerinde bulunan elbiselerin görevliler tarafından parçalandığını, yine kendisine hakaretler edildiğini" aktarmıştır.
- **A.Ç., 01.04.2022 tarihinde İğdır S Tipi Kapalı Hapishanesinden yazdıkları mektupta;** "İğdır S Tipi cezaevine sevki yapıldığını, konaklamak için gece kaldıkları Erzurum Hapishanesinde fiziki ve psikolojik işkenceye uğradığını, kulak zarının patladığını, ilgili kolluk kuvvetlerine durumu belirtmesine rağmen, şikayetine karşın gereğinin yapılmadığını, getirildiği İğdır S Tipi cezaevinde görevlilere nakil esnasında yaşadığı işkenceyi rapor talebine karşın sadece ilaç tedavisi uygulandığını" aktarmıştır.
- **B.Ç., 08.04.2022 tarihinde Silivri 5 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesinde bulunan oğlu H.K. için yaptığı başvuruda;** "Oğlunun şu an 28 yaşında olduğunu, Silivri 5 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesinde olduğunu, 3 günden beri aradığını, oğlunu astıklarını, oğluna ilaç verdiklerini; oğlunun 3-4 ay Bakırköy Devlet Hastanesinde kaldığını; oğlunun sevkini istediğini ancak vermediklerini, oğlunu 'Geliyorlar bizi dövüyorlar, zulüm ediyorlar, 70 kişilik bir odadayız, beni öldürecekler, can güvenliğim yok' dediğini; çocuğunun korktuğunu, bütün dosyaları oğlunun üstüne yıktıklarını, oğlu ve kendisinin karakola gidip 'zorla yaptırıyorlar' dediklerini ancak Hakim, Savcının inanmadığını; kişilerin iş yerine geldiklerini ve iki kere kafasına silah dayadıklarını ve 'Neden şikayetçi oluyorsun, niye oğlunu arıyorsun'

dediklerini; hapisyanede balkonda, bahçede dövdüklerini, hücreye attıklarını, ekmek vermediklerini; H.K.'nin ses kaydında; "06.04.2022 tarihinde saat 7-7.30 civarları sayım esnasında geldiler, burada mahkum arkadaşımıza tokat atıldılar, hiçbir şey yokken geldiler, arkadaşımıza tokat atıldılar, içeride bir sürü hakaret edici şeyler söylediler, o esnada ben hastalığımın dolayısı, psikolojik sorunlarımdan dolayı atak geçirdim, bu nedenden dolayı da bana birçok zulüm yaptılar, aldılar götürdüler bahçeye, hakarete bulundular, vurdular, koğuştta arama bahanesiyle geldiler, bizi aldılar götürdüler, bahçede vurdular, yumuşak (Süngerli) odaya atıldılar, botlarla kafamıza bastıldılar, kendilerini haklı çıkartıyorlar, bizden davacı olmak için tutanak tutuyorlar, biz onlara sert müdahalede, bir temasta bulunmadık, buna rağmen bizi haksız çıkartıyorlar, bizim hakkımızda dava açıyorlar, dün bahçede bana vurdular, baktılar üstümde ip var mı diye, baktılar yok, bana 'kendini öldürsene, assana' dedi, gitti ayakkabımı getirdi, ben kendimi astım, sonra yalandan geliyorlar kurtarıyorlar, biz karar verdik kendimizi öldüreceğiz, burada 5-6 kişi daha var, C.A., O.A., A., T.O. bir sürü kişi var kendine zarar verecek, öldürecek bunların zulmünden dolayı, burada pisliğin içinde bizi yatırıyorlar, ekmek yok, yatak yok, bize darp raporu da aldırıyorlar, tehdit ediyorlar biz de korkudan 'hiçbir şeyimiz yok' diyoruz, benim can güvenliğim yok" dediğini aktarmıştır.

- **M.C., 01.08. 2022 tarihinde Bolu F Tipi Kapalı Hapishanesinden yazdığı mektupta;** "Çıplak arama uygulamalarının devam ettirildiğini, dışarıdan cezaevlerine gelen, başka bir cezaevine sevk olan her tutuklu ve hükümlünün çıplak aramaya maruz kaldığını, kabul etmeyenlere işkence dahil onur kırıcı uygulamalarda bulunduğunu, cezaevlerine gelen tüm mahkumların, arama odası denilen ve içinde kamera bulunmayan bir bölüme alınarak çıplak aramaya tabi tutulduğunu; cezaevinde fiziki işkence olaylarının yaşandığını, somut örnek olarak, R.Ö. isimli bir kişinin bulunduğu koğuştta gardiyanların saldırısına maruz kaldığını, yine M.A. adlı adli bir mahkumun da yapılan işkence sonucu ayağının kırıldığını" aktarmıştır.

Gardiyanlar tarafından provokatif yaklaşım sergilenmesi gerekçesiyle 36 ihlal tespit edilmiştir.

b) Çıplak Arama

İşkencenin giderek farklılaşan ve artan yeni uygulamalarına karşın doğasında bir değişiklik yaşanmamakta insan onurunu, kişi bütünlüğünü hedef alan, acı verici, aşağılayıcı, onur kırıcı fiiller olarak icra edilmeye devam edilmektedir. Yasal düzenlemelerde ancak çok özel koşullarda uygulanabileceği belirtilen çıplak arama gibi istisnai uygulamalar dahi son yıllarda mevzuat hükümleri gerekçe gösterilerek yaygınlaştırılmaktadır. Çıplak arama ve zorla soyma fiilleri kişinin mahremiyetini ihlal eden, moral değerlerini, sosyal kimliğini hedef alan, ruhsal bütünlüğüne zarar veren ve cinsel şiddet boyutlarına ulaşan işkence fiilleri olarak icra edilmektedir. Oysa "Mahpuslara Muameleye Dair Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları"nda da (Nelson Mandela Kuralları) yer verildiği gibi "aramalar(ın), insanlık onuruna ve aranılanların mahremiyetine saygılı olacak şekilde ve aynı zamanda ölçülülük, yasallık ve gereklilik ilkeleri çerçevesinde yürütülmesi" gerektiği açıkça ifade edilmektedir.⁴

En son 2016 yılında gözden geçirilen "Mahkumlarda Beden Aramalarıyla ilgili Açıklaması"nda⁵ Dünya Tabipleri Birliği (DTB) de "zorla aramanın etik açısından kabul edilemezliği"ni açıkça vurgulamıştır. Tüm hükümetlere ve kamu güvenliğinden sorumlu mercilere aşırı rahatsızlık yaratıcı aramaların kişi mahremiyetine ve onuruna yönelik ciddi ihlal anlamı taşıdığını, ayrıca fiziksel ve psikolojik hasar riskini de barındırdığını

⁴ <https://tihv.org.tr/ozel-raporlar-ve-degerlendirmeler/nelson-mandela-kurallari-mahpuslara-muameleye-dair-birlesmis-milletler-asgari-standart-kurallari/>

⁵ <https://www.wma.net/policies-post/wma-resolution-on-the-responsibility-of-physicians-in-the-documentation-and-denunciation-of-acts-of-torture-or-cruel-or-inhuman-or-degrading-treatment>

kabul etmeleri çağrısında bulunarak mahpusların rutin aranmasında ultrason ve diğer taramalar dahil alternatif yöntemler kullanılması, beden boşluğu aramalarına yalnızca son çare olarak başvurulması ve hekimlerin bu amaçla görevlendirilmesinin hasta ile hekim arasındaki güven ilişkisini sarsacağı önerisini vurgulamıştır.

Türkiye’de “çıplak arama” uygulamasının hukuki dayanakları için “Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik’e başvurulabilir. Her ne kadar iktidar tarafından inkâr edilse de yönetmelikteki 34’üncü madde, cezaevlerinde hangi koşullarda “çıplak arama” yapılabileceğini düzenliyor.

Çıplak arama işkencesi mahpuslara yapıldığı gibi kimi zaman ziyaretçilerine de ince arama adı altında onur kırıcı uygulama olarak ailelere de dayatılmaktadır.

Özellikle çıplak arama uygulamasının son dönemde işkence suçu kapsamında eril bir şiddet biçimi olarak ve başta kadınlara yönelen özelliği dikkate alındığında, özellikle işkence görenlerin maruz kaldıkları olaylarla mücadele edilmesi, yaşamak zorunda kaldıkları olumsuzlukların kabul edilemezliğinin önemle vurgulanması, toplumsal cinsiyete bağlı eşitsizlikleri şiddetlendiren bu tür uygulamaları da gözeterek kadınların, erkek egemen toplumda hakları gözetilmesi gereken bir grup olarak değerlendirilmesi de önem kazanmaktadır.

Sonuç olarak, çıplak arama ve zorla soyma fiilleri kişinin mahremiyetini ihlal eden, moral değerlerini, sosyal kimliğini hedef alan, ruhsal bütünlüğüne zarar veren ve cinsel şiddet boyutlarına ulaşan işkence ve diğer kötü muamele niteliğindedir. Hapishanelerde karşılaştığımız örneklerde hapishane giriş ve çıkışlarında çıplak arama uygulaması bir rutine dönmüştür. Çıplak aramaya karşı çıkan mahpuslar yalnızca zorla aramaya maruz kalmıyor, aynı zamanda darp ve şiddete de maruz kalıyorlar.

Aşağıdaki ihlallere dair toplam 242 ihlal beyan edilmiştir.

- 2022 yılı içerisinde 187 mahpus çıplak arama dayatmasına maruz kaldığını ve çıplak aramanın rutin bir şekilde yapıldığını beyan etmiştir.
  - Yine 2022 yılı içinde ailelere ziyaret esnasında çıplak arama ve/veya ince arama dayatması nedeniyle 5 ihlal tespit edilmiştir.
  - Kadın ziyaretçilere rencide edici ama yapılması konusunda 47 başvuru alınmıştır.
  - Jandarmanın yetkisi olmadığı halde hapishane içinde üst araması yapması 3 ihlal tespit edilmiştir.
- **A.A., 16.11.2022 tarihinde Sincan 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesinden yazdığı mektupta;** “Adalet Bakanlığına da yazdığımı, yazdığı hak ihlali ve psikolojik şiddetin 09.11.2022 tarihinde mahkeme için misafir geçici olarak kaldığı Trabzon/Beşikdüzü T Tipi Cezaevi girişi sırasında ve kaldığı 6 gün boyunca yaşadığını, ayrıca Sincan 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevine dönüş yolunda da askerlerce aynı yaklaşımların sergilendiğini; 09.11.2022 tarihinde Giresun 2. Ağır Ceza Mahkemesinde görülen mahkemesi nedeni ile Ankara Sincan 2 Nolu Cezaevinden hava yolu ile Trabzon/Beşikdüzü T Tipi Cezaevine götürüldüğünü, girişte Beşikdüzü Cezaevi personeli tarafından önce soyunmasının söylendiğini, soyunmayacağını söylediğinde, zorla yapacaklarını söylediklerini,

onlara ‘daha yeni yapılan bir düzenleme ile bu insan onurunun zedeleyen uygulama, kanunla düzeltildi, neden bunu dayatıyorsunuz ?’ dediğini, kendilerinin cevaben ‘senin bahsettiğin yasa, sadece cümle şeklen değiştirildi ve çıplak aramanın adı ince arama olarak düzeltildi, değişen hiç bir şey yok, yasa bize bu imkanı hakkı veriyor’ diyerek çıplak arayacaklarını aksi takdirde zorla yapacaklarını söyleyerek iki saat boyunca girişte baskıyla dayatmada bulduklarını” aktarmıştır.

c) Ağız İçi Arama

Mahpuslar son yıllarda özellikle hastane sevkleri ve hapisane sevkleri esnasında onur kırıcı ağız içi arama dayatmasına maruz kalmaktadırlar. Özellikle ağız içi arama nedeniyle mahpusların hastane sevkleri gerçekleştirilmeyerek ayrıca sağlık hakkı ihlaline de neden olmaktadır.

2022 yılı içinde 51 mahpus ağız içi arama dayatması nedeniyle başvuruda bulunmuştur. Ancak bu dayatma neredeyse tüm hapisanelerde kolluk marifetiyle uygulanmaktadır.

- **T.Y., 05.05.2022 tarihinde İzmir /Menemen T Tipi Kapalı Hapishanesinden gönderdiği mektubunda;** “Kendisinin Menemen T Tipi Kapalı Hapishanesinde tutulan 6 Kürt siyasi tutsaktan biri olduğunu, aşağıdaki nedenlerden dolayı ziyarete gelinmesini talep ettiğini; hastane sevklerinde kendilerine dayatılan ağız içi aramasını kabul etmediklerinden sağlık hizmetlerinden yararlanamadıklarını” aktarmıştır.
- **N.I. 06.09.2022 tarihinde Muğla/Bodrum S Tipi Kapalı Hapishanesinde bulunan A.H.I için yaptığı başvuruda;** “Hastane ve revir sevklerinde ağız içi araması dayatılmasına maruz bırakıldıklarını, bunu kabul etmediklerinde dayak ve işkenceye maruz bırakıldıklarını ve hastane sevklerinin bu yüzden yapılmadığını” aktarmıştır.

d) Ayakta Sayım / Telefonda Tekmil / Kimlik/ Askeri Nizamda Tek Sıra Yürütme

Ayakta sayım dayatması, telefonda teknil verme zorlaması, kimlik kartı takılması zorunluluğu, askeri nizamda tek sıra yürütme dayatmaları hapisanelerde idarenin otoritesini kabul ettirmenin bir aracı olduğu gibi hapisanelerde işkence ve kötü muamele uygulamaları olarak öne çıkmaktadır.

Ayakta sayım dayatması, hücre mevcutlarının çok az olduğu durumlarda bile varlığını göstermektedir. Buna tek kişilik hücrelerde kalan mahpuslar da dahildir. Bir tür psikolojik baskının da aracı durumundadır. Sayımlar sırasında hazırolda bekleme, kıyafetin önünü ilikleme, selam verme gibi durumlarla da karşılaşyoruz. Hasta olduğu bilinen ya da fiziksel olarak ayağa kalkma veya ayakta durma zorluğu çeken mahpuslar bile ayakta sayıma zorlanmaktadırlar. Bir baskı aracı olarak kimi hapisanelerde sayım uygulaması geceleri de yapılmaktadır.

Telefon görüşmesi sırasında tekmil verilmesi dayatması uygulanmaktadır. Bu uygulamada hem mahpusun hem de görüştüğü kişinin kendisini tanıtması (Adı-Soyadı söylenmesi) isteniyor, bu yapılmadığında da telefon görüşmeleri kesiliyor.

Kimi hapishanelerde mahpuslara kimlik kartı takılması zorunluluğu getirilmekte, kabul etmeyen mahpuslara disiplin soruşturması açılmaktadır.

Alınan başvurulara göre mahpusların sevkleri (hastane, hapishane, mahkeme vb.) esnasında, telefon görüşlere, açık/kapalı görüşlere çıkarılırken duvar dibinden, askeri nizamda ve tek sıra halinde yürümleri istenmektedir.

Bu uygulamalara itiraz eden ya da direnen mahpuslar ise her zaman olduğu gibi işkence ve kötü muamele ile tehdit edilmekte ve hatta maruz kalmakta, haklarında disiplin soruşturması açılmakta. Pek çok durumda hücre cezaları verilmekte ve infazlarını yakacak tedbirler alınmaktadır.

Bu başlık altında en az 85 ihlal tespit edilmiştir.

- Türkiye hapishanelerinde 2022 yılında 40 mahpus tarafında ayakta sayım dayatmasına dair başvuruda bulunmuştur.
- 5 mahpus da tekmil dayatmasına maruz kalındığını iddia etmiştir.
- 31 mahpus da askeri nizamda tek sıra halinde yürütme dayatmasına maruz kalındığını iddia etmiştir.
- 6 mahpus da kimlik kullanma dayatmasına maruz kaldıklarına dair başvuruda bulunmuştur.
- Geceleri sayımın alınmasına dair 1 ihlal aktarılmıştır.
- Sayımın havalandırmada alınması 2 ihlal aktarılmıştır.

e) Havalandırma Hakları Engellenmesi ve ihlalleri

Mahpusların sağlık hakkı kapsamında en önemli ihtiyacı havalandırma hakkı kapsamında yaşadıkları hak ihlalleri aşağıda aktarılmıştır. Bu başlıkta en az 17 ihlal tespit edilmiştir.

- Farklı siyasi görüşteki mahpusların aynı havalandırmaya çıkarılması 1 başvuru yapılmıştır.
- Havalandırma kapılarında bulunan mazgalların mevzuata tezat bir şekilde kağıt parçaları ile örtülmesi 4 mahpus tarafından beyan edilmiştir.
- Havalandırmaya tekli çıkarılma, 10 ihlal tespit edilmiştir.
- Havalandırmaya yiyecek ve içecek götürülmesinin engellenmesi 2 mahpus tarafından başvuru yapılmıştır.

f) Oda ve Koşullarla ilgili yaşanan sorunlar

Mahpusların buldukları oda ve koşullara dair çeşitli ihlaller yaşatılmaktadır. Aşağıda bu başlık altındaki ihlal çeşitleri maddeler halinde aktarılmış olup toplam 593 ihlal tespit edilmiştir.

- Bağımsız koşullara geçme dayatması 6 ihlal

- **S. D. ile 18.03. 2022 tarihinde İzmir/Kırklar 2 Nolu F Tipi Kapalı Hapishanesinde yapılan görüşmede;** " Hapishaneye yeni gelen mahpusların bağımsızlaştırılmaya çalışıldığını; A. Y. isimli mahpusun sağlık sorunları nedeniyle hastaneye sevk edildiğini, hastane dönüşü karantina süresi bitmesine rağmen koğuşuna geri getirilmediğini, "Ya bağımsız koğuşa gideceksin ya da seni bir yere götürmeyiz, tahliye de etmeyiz" şeklinde üzerinde baskı kurulduğunu sonradan öğrendiklerini; oda arkadaşlarının ve kendisinin defalarca idare ile görüşmesinden sonra kendi odasına dönebildiğini" aktarmıştır.
- **Ş.Ç., 25.03.2022 tarihinde, Batman M Tipi Kapalı Hapishanesinde bulunan babası M.E.Ç. için Batman İHD Şubesine yaptığı başvuruda;** "Babasımın cezaevinde bağımsız koğuşa geçmesi için zorlandığını, reddedince tek kişilik koğuşa alındığını" aktarmıştır.

- Farklı siyasi görüşteki mahpusların aynı koğuşta tutulması 7 ihlal
- Farklı siyasi görüşteki mahpusların koğuşlarının aynı koridorda olması 53 ihlal
- İŞİD ve adlilerle aynı koridorda tutulma 1 ihlal
- Koğuşa geçme talebinin kabul edilmemesi 7 ihlal
- Koğuşların birbirinden uzak yerlere yerleştirilmeleri 57 ihlal
- Siyasi mahpusların kaldığı koğuşların, adli ve diğer dosyalardan olanların bulunduğu koğuşlar arasına konulması 6 ihlal
- Oda değişim taleplerinin kabul edilmemesi 154 ihlal
- Odaların birbirinden uzak tutulması 1 ihlal
- Mahpusların talebi olmadan odaların değiştirilmesi 68 ihlal
- Tek kişilik yerde kalma talebinin karşılanmaması 4 ihlal
- Tekli odalarda tutulma 74 ihlal
- Tekli odalarda tutulma (S Tipleri ve Yüksek Güvenlikli) 127 ihlal
- Üstü Kafesli odalarda tutulma 28 ihlal

g) Ajanlık dayatması

Mahpusların zaman zaman koğuşlarından alınarak polisle görüşmeye, hatta iş birliği yapmaya zorlandıkları vakalar da kayıtlarımızda yer alıyor. 2022 yılı içinde 4 mahpusun iş birliğine zorlandığına dair bilgi tespit edilmiş olup, bu dayatmaya maruz kalanların tam sayısı belli değildir.

- Ajanlık dayatması (Mit, Polis tarafından görüşmeye çağırılma ve görüşmeye zorlanma)
- İdare tarafından muhbirlik dayatması (Hapishane idaresi tarafından)
- **12.04.2022 tarihinde D. A. ile İzmir/Kırklar 1 Nolu F Tipi Kapalı Hapishanesinde yapılan görüşmede;** "Bolu F Tipi Hapishanesi'ndeyken 2022 yılının Ocak ayında saat öğlen 2 -3 gibi, 3 kişinin kendisiyle görüşmeye geldiğini, gardiyanın kendisine "gel avukat geldi seninle görüşecek" dediklerini, kendisinin de avukatının geldiğini sanıp çıktığını, açık görüş odasında kendisini beklediklerini, ellerinde askeri dosyaları ve kendisinin dava dosyasının olduğunu, görüşmeye gelen kişilerin kendilerini MİT olarak tanıttıklarını, "korkma, biz seni koruruz, aileler hapishaneye nasıl para yatırıyor, avukatlar nasıl içeriye not gönderiyor, örgüt nasıl haber gönderiyor, avukatını tanıyoruz, bak cevap ver, vermezsen senin avukatının ne iş yaptığını biliyoruz, onu da tutuklarız, Tahir Elçi dosyasında ifadeni geri çekeceksin, diyeceksin ki, Tahir Elçi'yi biz öldürmüşüz, ya da başına gelecekleri sen göreceksin, biz seni rahat bırakmayacağız, ifadeni geri çekmezsen o zaman görürsün." dediklerini, avukatlarını sorduklarını, onlar hakkında tutanak tutup "Biz onları tutuklayacağız, diyeceğiz ki bunlar sana zorla ifade verdirtmiyorlar." Diyeceklerini söylediklerini, görüşmenin bu şekilde geçtiğini, kendisinin onlarla görüşmeyi kabul etmediğini, doğruları söylediğini, onların zoruyla yalan ifade vermeyeceğini, saat 17. 00'a kadar kendisini odada tuttuklarını, "bazı isimler sorduklarını, cezaevinde kim komünist, size kim para yatırıyor, hangi avukatlar para yatırıyor, not sokuyor cevap ver." Diye sorduklarını, 3 kişinin kendisiyle görüşme yapmasının ve kendisinin baskıyı kabul etmemesi üzerine kendisine "seni öyle bir yere göndereceğiz ki, senin ailen bile seni göremeyecek" denildiğini ve bir hafta geçmeden kendisinin buraya sevk edildiğini; sevk sırasında ring aracındayken kıyafetlerinin

ısladığını, kan içerisinde kaldığını gardiyanlara ve jandarmaya söylediğini, kendisinin hastaneye götürüldüğünü daha sonra bu hapisaneye getirildiğini; hapisaneye geldiğinden beri tek tutulduğunu, karantina sürecinin geçmesine rağmen arkadaşlarının bulunduğu koşullara geçirilmediğini; kendisi bu hapisaneye geldikten sonra da avukat görüşmesine götüreceğiz diye gardiyanlar tarafından odadan çıkarıldığını, telefonla görüşme ve açık görüşlerin yapıldığı bölüme götürüldüğünü, karşısında bir erkek kişinin durduğunu, kendisini daha önce hiç görmediğini ve tanımadığını, kendisinin geleceğinden bilgisi olmadığını, gelen kişinin kendisini "ben avukatım" diye tanıttığını ancak ismini sormasına rağmen söylemediğini, elinde bir dosyanın bulunduğunu, dosyanın üzerinde "çapraz şekilde üst üste duran iki silah işareti" olan bir amblem benzeri şeklin bulunduğunu, avukatın kendisi ile görüşmek için buraya geldiğini söylemesi üzerine, bu görüşmeyi kabul etmediğini dile getirip odadan çıktığını; üzerindeki baskı ve tehdidin hala devam ettiğini, bu sebeple hiç kimseyle görüştürülmediğini" aktarmıştır.

- **M.M.G. 24.10.2022 tarihinde Bitlis/Ahlat T Tipi Kapalı Hapishanesinde bulunan kardeşi Y.G. için yaptığı başvuruda;** "Kardeşi Y.G.'nin, Van Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesinden Bitlis/Ahlat T Tipi Kapalı Hapishanesinde 20 gün önce sevk edildiğini; çıplak arama yapıldığını ve psikolojik baskı altında tuttuklarını; "Mahkemen var" ve çeşitli bahanelerle sohbet için götürüp getirdiklerini; tek kişilik odada tuttuklarını; başından geçenleri babasına telefon görüşmesinde ve Perşembe günü görüşe giden teyzesine anlattığını" aktarmıştır.
- **01.11.2022 tarihinde Antalya S Tipi Kapalı Hapishanesinde bulunan F.T. ile yapılan avukat görüşünde;** "3 kişilik hücre tipi koşuza hükümlü olarak tutulduğunu; mahpus haklarını kullanmak istediğinde disiplin cezasıyla cezalandırıldığını, ajanlık dayatmasına maruz bırakılan A.K.'a fiziksel ve psikolojik şiddet uygulandığını; bilfiil bir koşu aramasında bir arkadaşına 'kalemin silah gibi kullanılarak fiziksel şiddet uygulandığını" aktarmıştır.
- **Y.G., 12.12.2022 tarihinde Bitlis/Ahlat T Tipi Kapalı Hapishanesinden gönderdiği mektubunda;** "3 ayı aşkın bir süre önce kırsal alanda gerçekleşen bir operasyon sonucunda alıkonulduğunu ve mahkemede tutuklandığını, sırasıyla önce Van Yüksek Güvenlikli cezaevinde bir ay kaldıktan sonra Ahlat T tipi cezaevine getirildiğini, iki aydan fazla bir süredir de bu kurumda olduğunu, bu süre zarfında hemen hemen her hafta Mit Jandarma Emniyet Savcılık gibi kimi kurum elemanlarınca çağırıldığını, bazen adliye vb. yerlere götürüldüğü de olduğunu, bu görüşmelerde kişi teşhisi yer tespiti etkin pişmanlık gibi konularda baskılandığını, her defasında kendileri ile görüşmek istemediğini söylemesine rağmen periyodik olarak bu durumun devam ettiğini, dahası bu süreçte bir yandan devletin resmi TV kanalının (TRT) günlerce fotoğrafını ve adını servis ederek operasyonda etkisiz hale getirildi haberleri yayınladığını, öte yandan da devletin resmi kurumları olan bu adını sıraladığı kurumların bu uygulamalarla kendisine yöneldiğini, hal böyleyken bu durumun üzerinde çok ciddi psikolojik sorunlara yol açacağını gibi insan olma hakkı ve yaşama hakkının da gasp edildiği hissiyatı oluşturduğunu, sonuç olarak söz konusu meselenin yasal-anayasal bir dayanağının olup olmadığını net olarak bilmemekle beraber hiçbir anayasal mevzuatın böylesi ağır bir ihlale olanak sunacağını düşünmediğini" aktarmıştır.

h) Kameraların yaşam alanlarını görmesi

Hapishanelerde meydana gelen en önemli hak ihlallerden biri de yaşam alanlarını görecektir şekilde takılmış olan kameralar gelmektedir. Bu kameralarla mahpusların özel alanları gözetlenerek mahremiyet hakları ihlal edilmektedir. Oysa özel hayata saygı hakkı mahpuslar için de geçerli bir haktır ve yasalarla ve uluslararası sözleşmelerle garanti altına alınmıştır.

ANAYASA Madde 20. Özel hayatın gizliliği

Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.

AIHS Madde 8. Özel ve aile hayatına saygı hakkı

Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

Bu başlık altında 79 mahpus tarafından başvuru yapılmıştır.

ı) Baskın aramalar ve aramalarda eşyaların dağıtılması, kırılması

Rutin koğuş ve oda aramalarının dışında ani ve baskın şekilde oda aramaları (148 ihlal), yapıldığı, bu aramalar esnasında daha önce kantinden alınmış olan eşyalara, kitaplara ve mektuplara el konulduğu, eşyaların dağıtıldığı ve kırıldığı, buna karşı çıkan mahpusların da tehdit, hakaret ve kötü muameleye maruz kaldıklarına dair başvurular alınmıştır.

Bu başlık altında 395 ihlal tespit edilmiştir.

- Baskın Aramalar 148 ihlal
- Aramalarda eşyaların dağıtılması 247 ihlal

i) Polislerin Jandarma yeleği giyerek aramaya katılması

- Bu ihlal için 1 başvuru yapılmıştır.

- **M. Ş. B., 02.12.2022 tarihinde Bursa H Tipi Kapalı Hapishanesinden gönderdiği mektupta;** “Cezaevine polislerin girmesinin yasak ve hukuka aykırı olduğu halde cezaevine girdiklerini, genel aramalarda jandarma yeleği giyerek ve kendini jandarma olarak tanıtp aramalara girdiklerini” aktarmıştır.

j) Ayrımcılık yasağı ihlali

Ayrımcılık yasağı ve eşitlik ilkesi Anayasamızın 10. maddesinde garanti altına alınmıştır. Ayrıca eşitlik ilkesi uluslararası ve ulusal metinlerde de devletlere yükümlülükler yüklemiştir.

Anayasanın 10. maddesine göre “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.”, Anayasa Mahkemesi ise eşitlik kavramını, “herhangi bir nesnel ve makul dayanağı olmaksızın aynı durumdaki bireylere farklı muamelede bulunulması” olarak tanımlamıştır. Yani kanunlar ve sözleşmeler kapsamında “Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir ve cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır.

Ancak kapatılma mekanları olan hapishanelerde mahpuslar birçok ayrımcılığa maruz kalmakta ve eşitlik ilkesi çiğnenerek hakları yok sayılmaktadır.

Ayrımcılık yasağı ihlali ile ilgili olarak en az 66 ihlal tespit edilmiştir.

- İdare ile görüşmelerde ayakta ve hazırolda bekletme 1 ihlal
- İdarenin “ayakta, sırtı dönük ve hazır ol da durmak” şartıyla görüşmeyi dayatması 3 ihlal
- Oda ışığının görevliler tarafından sürekli açılması 4 ihlal
- Irkçı ve ayrımcı yaklaşımlar 24 ihlal
- Mahpuslar arasında ayrımcılık 34 ihlal

k) Yakınları Ağır Hasta veya Yakını Vefat Eden Mahpuslara Görüş ve Cenazeye Katılım Hakkı Tanınmaması

Yakınları ağır hasta olan mahpuslara ziyaret hakkı ve telefonda görüş hakları sağlanmamış ve yine yakınları vefat eden mahpuslara da cenazeye katılma hakları çeşitli gerekçelerle engellenmiştir. Bu başlık altında 9 ihlal tespit edilmiştir.

- Ağır hasta olan aile bireylerine veda hakkı tanınmaması 3 ihlal
- Aile yakınlarını kaybeden mahpusa bilgi verilmemesi 1 ihlal
- Cenazeye katılmaya izin verilmemesi 5 ihlal

- **Avukatı tarafından, 17.11.2022 tarihinde Sincan Kadın Kapalı Hapishanesinde bulunan M. K. için yapılan başvuruda;** “Geçmiş dönem Ağrı belediyesi eş başkanı Mukaddes Kubilay 27.12.2016 tarihinden bu yana Sincan Kadın Kapalı cezaevinde bulunduğunu, 04.08.2022 tarihinde tahliye edilmesi gerekirken edilmediğini, 16.12.2022 tarihinde kardeşinin vefat ettiğini, cenazeye katılması için başvuru yapıldığını, tüm hazırlıkların tamamlanıp yol masrafı dahi yatırılmışken, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın onay vermediğinin bilgisi sözlü olarak cezaevi tarafından iletildiğini, Mukaddes Kubilay'ın cezaevinde iken daha önce de bir kardeşini daha kaybettiğini, ancak Covid dönemi olması nedeni ile cenazeye katılamadığını” aktarmıştır.
- 19.04.2022 tarihinde Batman/Beşiri T Tipi Kapalı Hapishanesinde bulunan A.D., ailesiyle yaptığı telefon görüşmesinde, yaşamını yitiren ağabeyinin taziyesine gitmesine izin verilmemesini protesto ettiği için kamerasız alanda kendisine işkence yapıldığını söylediği öğrenildi.

I) Umut Hakkı İhlali

Mahpusların bir gün serbest kalabileceği umudundan mahrum olarak hapis cezasını infaz etmesi AİHS'nin 3. maddesinde düzenlenen insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya ceza yasağının ihlalini de beraberinde getirmektedir. Buna dair AİHM umut hakkı ile ilgili bir dizi içtihatlar geliştirmiştir. AİHM kararlarından çıkan sonuca göre hükümlünün salıverilmeyi umut etme hakkı kapsamında müebbet hapis cezasının belirli aralıklarla gözden geçirilmesi gerekliliğidir.

Bu hak kapsamında 2 ihlal başvurusu alınmıştır.

- Dosyaların üzerinde ölene dek yazılması 1 ihlal
  - **M.K. 16.02.2022 tarihinde Sincan 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesindeki abisi İ.K. için kurumumuza yaptığı başvuruda;** “Dosyalarının üzerinde ‘ölene kadar’ yazıldığını, tek başına tutulduğunu” aktarmıştır.
- Müebbet hükümlüsü mahpusun dosyasına ölünceye kadar yazılması 1 ihlal
  - **Ş. Ç. İle 25.02.2022 tarihinde İzmir/Kırıklar 1 Nolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesinde yapılan görüşmede;** “Müebbet hapis cezası ve süreli hapis cezaları olduğunu, 15 yıldır hapishanede kalmakta olduğunu, daha önce müddetnamesinde salıverilme tarihi için bir süre belirtilmiş olmasına rağmen 1 ay kadar önce gelen müddetnamesinde “ölünceye kadar” yazmakta olduğunu; başka mahpusların da bu şekilde sonradan müddetnamesi değiştiğini, bu konuda neler yapılabileceğine dair derneğimizden hukuki destek talebi olduğunu” aktarmıştır.

IV. SOSYAL FAALİYETLERE DÖNÜK HAK İHLALLERİ

Türkiye'deki hapisanelerde sosyal faaliyetlere ilişkin çeşitli uygulamalar bulunmaktadır. Pek çok hapisanede yasal haklar sınırlandırılarak ya da kısıtlanarak mahpuslara tanınmaktadır. Faaliyet sürelerinin kısaltıldığı, faaliyetlere katılacak mahpus sayısının sınırlandırıldığı, mahpusların sürekli aynı kişilerle faaliyete çıkmaya zorlandığı pek çok başvuru bulunuyor. Mahpusların başvurularındaki sayısı kadar ihlal raporda yer almasına rağmen, bu ihlaller tüm hapisanede uygulandığından ihlal sayısı bu rakamların yüzlerce katı ile ifade edilebilir.

Bu başlık altında 847 ihlal meydana gelmiştir.

- Spora oda oda çıkarılma 2 ihlal
  - **S.İ. ile 03.02.2022 tarihinde Sincan Kadın Kapalı Hapishanesinde yapılan avukat görüşünde;** “Pandemi süreci ile birlikte Sosyal-kültürel faaliyetler, spor, atölye vb. yasaklandığını şu an ayda 1 defa spora çıkarıldıklarını ancak sadece aynı odada tutulan mahkumların spor faaliyetine beraber çıkabileceklerini, diğer mahpuslarla beraber spora çıkarılmaları için bütün mahpusların başvuru yaptığını ancak bu başvuruların idare tarafından reddedildiğini” aktarmıştır.
  - **13.02. 2022 tarihinde, İzmir/Şakran 4 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesinde S. Y. İle yapılan avukat görüşünde;** “Bir önceki görüşmede aktardığı sorunların hala devam ettiğini, tecrit koşullarının olduğunu; hapisanede Kur'an kurslarının başladığını, oda oda mahpusların kursa götürüldüğünü ancak sohbetlere çıkarılmadıklarını, sosyal faaliyetlerin başlamadığını; karantina sürecinde sıkıntılar yaşadıklarını, hastaneden gelen mahpusların bazen testin sonucu beklenmeden direkt odalara getirildiklerini; yemeklerin kalitesiz ve yetersiz olduğunu” aktarmıştır.
- Okuma-yazma kurslarından faydalandırmama 2 ihlal
- Ortak alana çıkarılmama 6 ihlal
- Ortak alana tek kişi olarak çıkarılma 2 ihlal
- Sohbet hakkının engellenmesi 147 ihlal
- Spor, sosyal faaliyet, kurs ve kültürel faaliyet engeli 683 ihlal
  - **O.B., 28.03.2022 tarihinde Bolu F Tipi Kapalı Hapishanesinden yazdığı mektupta;** “Ortak faaliyetlere çıkartılmadıklarını, yalnızca aynı odadaki arkadaşlarıyla çıkartılabildiklerini; resim, müzik, yabancı dil, bilgisayar kurslarına çıkartılmadıklarını ancak Gözlem Kurulunun ‘kişi eğitim ve sosyalleşmeye eğilimli değil’ şeklinde iyi halli olmadıkları yönünde dönem değerlendirmesi yaptığını” aktarmıştır.
  - **Ş. Ç., 18.04.2022 tarihinde Ağrı/Patnos L Tipi Kapalı Hapishanesinden yazdığı ve tarafımıza 02.06.2022 tarihinde ulaşan mektubunda;** “4 yıldan fazla süredir eğitim birimindeki kurs ve etkinliklere çıkarılmadıklarını, şu an spora çıkarıldıklarını, ancak düzenli bir şekilde çıkarmadıklarını, 10 günde bir çıkardıklarını ve onda da bahar ve yaz aylarında çıkarıldıklarını, kış aylarında hiç çıkarmadıklarını” aktarmıştır.
- Din kurslarına katılımın dayatılması 1 ihlal

- **13.02. 2022 tarihinde, İzmir/Şakran 4 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesinde S. Y. İle yapılan avukat görüşünde;** “Bir önceki görüşmede aktardığı sorunların hala devam ettiğini, tecrit koşullarının olduğunu; hapishanede Kur’an kurslarının başladığını, oda oda mahpusların kursa götürüldüğünü ancak sohbetlere çıkarılmadıklarını, sosyal faaliyetlerin başlamadığını” aktarmıştır.
- Farklı dosyalardan ve gruplardan mahpuslarla birlikte kurslara, etkinliklere çıkartılma 1 ihlal
- Spora çıkanlara top verilmemesi 3 ihlal
  - **A. K., 31.08.2022 tarihinde Trabzon/Beşikdüzü T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan yolladığı mektupta;** “Mahpuslar arası sosyal etkinliklerin ne denli kısıtlanmasına örnek olarak koşu top verilmediğini, oysa Adalet Bakanlığının cezaevinde bulunulabilecek eşyalara dair tüzüğünde ‘her odaya bir adet top verilir’ kesin hükmünün olmasına rağmen cezaevi idaresi tarafından koşu top verilmediğini, aynı tüzük maddesinde bazı eşyalara dair cezaevine inisiyatifine bırakılanlara ilişkin ‘verilebilir’ ibaresi yer alırken bazı eşyalarda cezaevinin inisiyatifine bırakılmayarak ‘verilir’ denildiğini ve bunlardan birinin de top olduğunu ve ‘verilir’ kesin hükmü olmasına rağmen Adalet Bakanlığının tüzüğünün uygulanmadığını” aktarmıştır.

V. İLETİŞİM ve HABERLEŞME HAKKI İHLALI

2022 yılı içerisinde iletişim ve haberleşme hakkının kullandırılmasında ciddi sorunlar yaşanmıştır. Görüntülü telefon görüş haklarının engellenmesi, mektup haklarının engellenmesi, Kürtçe mektupların gönderilmemesi ve verilmemesi gibi başlıklarda yaşanan hak ihlalleri mahpuslar tarafından aktarılmıştır. Aynı hapishanede kalan mahpusların kendi aralarında haberleşmek için kullandıkları “iç posta” yolunun da kısıtlamalardan payını aldığını görüyoruz. Mektuplar bu yöntem ile çok uzun sürede gidip geldiği, diğer koridorda bulunan koğuşa gönderilen bir mektubun 60 gün sonra ulaştığı mahpus beyanlarında yer alıyor.

Dışarıya gönderilen mektup ve dilekçeler ise “hapishane koşullarını ve hapishane idaresini kötülediği”, “yanlış bilgiler ve iftira içerdiği” gibi gerekçelerle geri çevriliyor.

Bütün bunların yanı sıra mahpuslar yazdıkları mektup ve dilekçeler, baskı ve ihlallere itiraz etmeleri gibi gerekçelerle sürekli olarak disiplin soruşturmasına maruz kalıyorlar, iletişim ve haberleşme haklarından mahrum bırakılabiliyorlar. Kürtçe yazılmış mektuplar mahpuslara verilmiyor ya da bu mahpusların yazdıkları gönderilmiyor. Ayrıca başta Suriyeli mahpuslar olmak üzere yabancı mahpusların Türkçe bilmemesi nedeniyle tüm bu hakları kısıtlanmış durumda. Bu konularda da çok sayıda başvuru bulunuyor.

Bu ihlallerle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı da ihlal edilmiş olmaktadır ve bu başlık altında 1004 ihlal tespit edilmiştir.

- Görüntülü arama engeli (Tüm siyasi mahpuslar) 308 başvuru
Siyasi mahpusların tamamına görüntülü konuşma hakkı verilmiyor.
  - **A.Y., 26.01.2022 tarihinde Mersin/Tarsus 2 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesinde olan Ç.Y. için yaptığı başvuruda;** “Görüntülü aramanın adli mahpuslara verildiğini, siyasi mahpuslara görüntülü arama hakkı verilmediğini; haftalık 20 dakika hakları kısıtlanmış sadece 10 dakika telefon hakkı verildiğini, mahpusların bunu kabul etmediklerini, avukatların idareyle görüşmesini istediklerini” aktarmıştır.
- İç posta yasağı 16 ihlal
- İç postaya pul talebi 2 ihlal
  - **S.İ. ile 03.02.2022 tarihinde Sincan Kadın Kapalı Hapishanesinde yapılan avukat görüşünde;** “PTT’nin herhangi bir talebi olmadığı halde mahpuslardan iç postayı ücretli gönderilmesinin istendiğini, idareye başvuru yapıldığının idarenin de PTT’nin böyle bir talebi olduğunu iç postanın PTT aracılığıyla pul yapıştırılarak gönderilmesini zorunlu kıldığının söylendiğini, Mahpusların PTT ye başvuru yaptığını PTT’nin cevabında PTT’nin hapishanelerden hiçbir gelirinin olmadığını iç postanın bir posta ve haberleşme yolu olmadığını idarenin inisiyatifinde bir şey olduğunu, PTT’nin müdahalesinin mümkün olmadığını bildirildiğini, idareye PTT’nin cevabı bildirildiğinde de idarenin heyet kararı alınmıştır şeklinde cevap verdiğini” aktarmıştır.
- İç mektuplara pul talebi 2 ihlal
- İç mektuplarda soyadı zorunluluğu ve akrabalık zorunluluğu 47 ihlal

➤ **Ş.Ç., 18.04.2022 tarihinde Ağrı/Patnos L Tipi Kapalı Hapishanesinden yazdığı ve tarafımıza 02.06.2022 tarihinde ulaşan mektubunda;** “İç mektuplarda soyadı zorunluluğu arandığını” aktarmıştır.

- İç mektup yasağı (Aynı zarfa konulan mektuplar) 3 ihlal
- İHD'ye gönderilen mektuba el konulması 1 ihlal

➤ **17.01.2022 tarihinde Maraş/Türkoğlu 1 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesinde İ.O. ile yapılan görüşmede;** “İHD'ye yaşadıkları hak ihlallerini açıkladıkları mektupların gönderilmediğini, Savcılığa göndermek istedikleri dilekçelerin gönderilmediğini” aktarmıştır.

- Kürtçe mektupların gönderilmemesi ve verilmemesi 118 ihlal
- Mektupların gönderilmemesi ve geç verilmesi 222 ihlal
- Mektupların karalanarak verilmesi 2 ihlal
- Mektup kağıdı verilmemesi 1 ihlal
- Telefon görüşmesi kısıtlaması 277 ihlal

➤ **31.08.2022 tarihinde S.İ. ile Sincan Kadın Kapalı Hapishanesinde yapılan avukat görüşünde;** “haftalık sadece 10 dakika telefon hakkı verildiğini, Adalet Bakanlığı tarafından koğuşlara konan yeni kabinlerin ses sorununun olduğunu, aileleriyle konuşurken konuşmanın yarısını bu ses sorunu nedeniyle yapılamadığını” aktarmıştır.

➤ **D.Ş. ile 21.02.2022 tarihinde Kayseri/Bünyan Kadın Kapalı Hapishanesinde yapılan avukat görüşünde;** “Telefon görüşünde karşı tarafın 10 dk. içinde telefona cevap vermesinin beklendiğini karşı taraf cevap vermezse telefon hakkının kullanılmış sayıldığını, Şırnak'ta telefon ve şebeke hatlarında sorun yaşandığını kesintiler olduğunu bu nedenle telefon görüşü yapılamadığını” aktarmıştır.

➤ **Y.U. 17.10.2022 tarihinde Kocaeli/Kandıra 1 Nolu F Tipi Kapalı hapishaneden gönderdiği mektupta;** “28.09.2022 tarihinde annesinin beyin kanamasından dolayı Özel Diyarbakır Memorial hastanesine kaldırıldığını öğrendiğini, annesinin hastalığının öyle olması nedeniyle hayati tehlikesinin ve felç olma gibi durumlarının söz konusu olduğunu, yaklaşık 14 gündür hala hastanede yatmakta olduğunu, bu sürenin yarısını yoğun bakımda geçirdiğini, durumunun iyiye gitmesinin elbette sevindirici olduğunu; Ceza infaz kanununun mevzuatına göre bu tür durumlarda “Kişiler/hükümlüler haftalık telefon hakkı dışında aynı hafta ekstra telefon hakkı kullanabilirler” denildiğini, yine bu mevzuata göre ağırlaştırılmış müebbet değilse yol masraflarını gidermek şartıyla savcılık izniyle hastamızı görmeye gidilebildiğini, ancak Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığının 05.10.2022 tarihli ve 2022/11679 sayılı kararına UYAP'tan bir göz atıldığında bu hakkın ne kadar keyfi ve basit gerekçelerle ret edildiğinin görüleceğini, yargılandığı ceza-kanun maddeleri bir bir sıralanarak kendisinin ne kadar tehlikeli biri olduğunun izah edilmeye çalışıldığını, halbuki cezaevlerinde olanlar olarak hepsinin bu tür maddelerden hüküm giymenin sonucu olarak buralarda olduklarını, eğer bu bir kriter ise o zaman hiçbir kimsenin talebinin karşılanmasının mümkün olmadığını, bunun da ceza infaz kanununun mevzuatındaki maddeden ayrı bir kriterin oluşturulduğunu gösterdiğini; istemenin reddedilmesinin ikinci bir nedeninin de annesinin durumunun iyiye doğru gitmesi olduğunu, halbuki ağır bir hastalık geçirdiğini ve hala hastanede olduğunu, durumunun iyiye gitmiş olmasının ağır bir hastalık geçirdiği gerçeğini değiştirmedikçe, zaten işlemlerini yapmaya çalıştığı süre içinde idare tarafından da, ağız birliği içinde benzer şeyler söylendiğini; ilk başta “annen yoğun bakımda olduğu için sana onu göstermezler, gösterecekler de durumundan dolayı konuşamazsın” denildiğini, durumu iyileşmeye yüz tuttuğunda da “Zaten iyileşmiş, ne diye o kadar masraf yapıp gideceksin” şeklinde argümanlar öne sürülerek adeta Kürt anasını görmesin de ne olursa olsun kabilinden hareket edildiğini; dolayısıyla siyasi olmaları ve Kürt olmalarının yasalardan doğan hakların kullanılmaktan muaf tutulmalarına, ayrımcı politikalar uygulanmasına yettiğini; Ceza infaz kanununun mevzuatında bu tür durumlarda ekstra telefon hakkı kullanılmasına ilişkin “tek sefere mahsus haber verilmesi” gibi bir sözle vurgu olmamasına rağmen bu haktan sadece bir seferliğine faydalandığını, onda da annesinin hastanede olduğuna dair bir raporun idareye teslim edilmesi sonucunda olduğunu; mevcut hastanenin yerinin güvenlik açısından tehlike oluşturacak bir durumda olmadığını, hakeza her gün binlerce insanın oradan oraya sevk ve sürgün edildiğini, hastane ve mahkemelerin buldukları şehre veya başka yerlere getirilip götürülmelerinin olduğunu, bunların tümünün kolaylıkla yapıldığını ve hiçbir sorun çıkmadığını, ancak bir hükümlünün mevzuat gereği verilebilecek bir hakkının olumlu görülmediğini, daha sonra adaletten hukuktan demokrasiden eşitlikten vb. bahsedildiğini” aktarmıştır.

➤ **Z.Y., 27.11.2022 tarihinde Sincan Kadın Kapalı Hapishanesinden yazdığı mektupta;** “Annesi F.Y.’nin Almanya’da yaşadığını, bir yıl kadar önce mide kanseri olduğunu, tedavi gördüğünü, ailelerin fazla endişelenmemeleri için durumu tam olarak paylaşmayabildiklerini, anlaşılır bir durum olduğunu, ailesinin annesinin tedavisinin iyi gittiğinin söylediğini fakat 11 Kasım 2022 tarihinde kardeşi ile yaptığı açık görüşte annesinin durumunun kritik bir aşamaya geldiğini, doktorun en fazla bir aylık ömrü kaldığını söylediğini öğrendiğini, 14 Kasım’da idareye annesiyle vedalaşma hakkı için ekstra bir telefon görüşmesi, Adalet Bakanlığı’na da görüntülü telefon hakkını kullanmak istediğine dair dilekçe yazdığını, idarenin talebini ret ettiğini ve gerekçe olarak da “sağlık raporu gereklidir” dediğini, oysa ceza infaz kanununda telefon görüşmesi hakkını denetleyen maddede (74.madde) deprem, ağır hastalık, ölüm vb. durumlarda derhal telefon hakkının kullanılacağından bahsedildiğini (C Bendi) bir belge şerh ve vurgusu yapılmadığını, idarenin bu gerekçe ile talebini ret etmesi üzerine ailesinin sağlık raporunu ancak bir hafta içinde yollayabildiğini ve 23 Kasım 2022 tarihinde ekstra 10 dakikalık telefon hakkını bir sefere mahsus olmak üzere kullanabildiğini, sürenin arttırılmasının Adalet Bakanlığının inisiyatifinde olduğunu, bu nedenle hemen süre ve sayının arttırılması için bakanlığa dilekçe yazdığını, çünkü kendisinin ağırlaştırılmış müebbetle hükümlü olduğunu, 15 günde bir telefon hakkı olduğunu, annesinin her an yaşamını yitirmesi söz konusu iken bir günün bile çok uzun bir zaman olduğunu, 15 günde bir aramanın insani olarak da zorlayıcı olduğunu, bu yüzden daha sık araması gerektiği konusunda bakanlığa yazdığını fakat henüz bir yanıt alamadığını, ayrıca annesini görme şansının olmadığını, bu nedenle idareye görüntülü telefon ile görüşmek istediğini belirten dilekçe yazdığını, ağırlaştırılmış müebbet mahpuslarına bu hakkın tanınmadığı için talebinin ret edildiğini, aynı tarihte yeni görüntülü telefon görüşme talepli dilekçesini yazdığını, zamanla yarışılan böyle hayati bir meselede bile bürokrasiyi aşmanın oldukça zor olduğunu, duyarlılık ilgi ve gerekenin yapılması için çabanın çok değerli olduğunu, annesini bir kez daha (görüntülü bile olsa) görebilir mi, sesini bir kez daha duyabilir mi, helallik alabilir mi bilmediğini, böylesi engellerle karşılaştığını” aktarmıştır.

- Telefon görüşmelerinde birden fazla kişi görüşüldüğünde kesilmesi 5 ihlal

Ailelerin gönderdiği kolilerin mahpuslara teslim edilmemesi de bir başka sorun alanı. Kolilerde sadece giysi yer alsa dahi bu kolilerin ya hiç teslim edilmediğini ya da çok geç teslim edildiğine dair pek çok iddia mevcut. Başta yazma faaliyetleri için kullandıkları malzemeler olmak üzere pek çok malzemenin tedarik edilmesi için kantinin işaret edildiği ve bu nedenle kolilerin teslim edilmek istenmediği de gelen iddialar arasında.

VI. BİLGİYE ERİŞİM HAKKI İHLALİ

15 Nisan 2020 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile hapisanelere kabul edilecek yayınlara sınırlama getirilmiştir:

Madde 32 – 5275 sayılı Kanunun 62nci maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde *değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.*

(3) Kurum disiplinini, düzenini veya güvenliğini bozan ya da tehlikeye düşüren, hükümlülerin iyileştirilmesi amacına ulaşmayı zorlaştıran yahut müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan hiçbir yayın hükümlüye verilmez.

(4) Basın İlân Kurumu aracılığıyla resmî ilan ve reklam yayınlama hakkı bulunmayan gazeteler, ceza infaz kurumuna kabul edilmez. Ancak ilan ve reklamın geçici süreyle kesilmesi hâli, bu hükmün dışındadır. Yabancı dilde yayımlanmış gazete ve dergilerin ceza infaz kurumuna kabul edilmesinde Adalet Bakanlığı yetkilidir.

Bu değişikliği takiben mahpusların talep ettiği süreli yayınların hapisanelere alınmadığını görüyoruz. Aslında iki aşamalı çalışan bu engelleme girişimi, önce hükümete muhalif basın-yayın organlarının Basın İlân Kurumu’ndan resmi ilan ve reklam almasının engellenmesini, daha sonra da bu engellemeye maruz kalan süreli yayınlara mahpusların erişiminin sınırlandırılması şeklinde işlemektedir. Örneğin; Yeni Yaşam, Evrensel, Birgün gazeteleri “Basın ilan kurumundan resmi ilan ve reklam alınmaması” bahane edilerek mahpuslara verilmemekte, hapisane idaresi tarafından belirlenen kanallar dışında hiçbir TV kanalının izlenilmesine izin verilmemektedir. Ayrıca bazı hapisanelerde, mahpusların kantinden satın alıkları radyolar toplatılmıştır.

Benzer bir durum hapisanelere alınan kitaplar için de geçerlidir. Ancak bu sefer uygulama tamamen keyfi gerekçelere dayandırılmaktadır. Hapisane idaresinin kendilerince sakıncalı ya da yasak bulunduğu kitaplar mahpusların aileleri tarafından dahi gönderilse teslim edilmemektedir, duruma ilişkin sorular ise “onlar yasaklı yayın”, “içerikleri yasak”, kurum güvenliğini bozuyor” gibi yanıtlar verildiğini görüyoruz.

Türkçe dışındaki yayınlar, özellikle de Kürtçe yayınların da her zaman olduğu gibi “Kürtçe bilen memur yok, tercüman parası ödeyin ancak o zaman veririz” gibi dayatmalarla hapisanelere alınmıyor.

Bunların yanı sıra; mahpuslar yazdıkları roman, öykü vb. taslakları yayınlamak için kargo veya mektup yolu ile göndermek istediklerinde idare tarafından propaganda içerdiği gerekçesiyle bu yayınlara el konulmakta ve gönderilmemektedir. Mahpuslara gönderilen Kürtçe kitapların verilmediği, bu konuyla ilgili idareye dilekçe ile başvurulduğunda ‘Kürtçe kitapları kontrol edecek memurun bulunmadığı, çevirmen ücretini kendisinin

karşılması durumunda çevirmene gönderileceğini, uygun bulunması durumunda kitapların kendilerine verileceği' söylenmiştir.

Koğuş ya da hücrelerde bulundurulabilecek kitap sayısı ise hapisneden hapisneye farklılık gösteriyor. Kimi hapisnelerde 8 kitaba kadar izin verilirken başka hapisnelerde bu sayı 3 kitap ile sınırlı. Bu kitapların ise uzun süre değiştirilmediği de ekli dosyalarda tespit edilmiş durumda. Talep edilen kitaplar, inceleme bahanesi ile uzun süre verilmeyebiliyor.

Bu başlık altında 1214 ihlal tespit edilmiştir.

- Gazete verilmemesi 359 ihlal
- Hediye gelen kitapların verilmemesi 1 ihlal
- Kitap kotası, dergilerin verilmemesi 299 ihlal
- Kitapların kota nedeniyle toplatılması 59 ihlal
- Kitapların yasaklı denilerek verilmemesi 6 ihlal

➤ **15.08.2022 tarihinde B.S. ile Sincan 1 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesinde yapılan avukat görüşünde;** “Kırıkkale Hapishanesinden Sincan 1 nolu YGC Hapishanesine getirilirken mahpusların yanlarında getirdikleri kitap, dergi, defter, ajandalar ve kolilerine el konulduğunu, henüz büyük bir kısmının verilmemesini, notlar, makale ve kitap çalışmalarının Kürtçe olması durumunda hiçbir şekilde verilmemesini, Kürtçe kitap ve Kürt tarihiyle ilgili kitapların henüz incelenmediği gerekçesiyle verilmemesini, Kürtçe Kuran’a dahi el konulduğunu, talep edildiğinde de böyle bir kitabın envanterde olmadığını söylediğini, kitap çalışmaları el yazısı not ve kitapların çoğunda ‘henüz inceleme’ yapıyor denildiğini, herhangi bir gerekçe ve cevap verilmemesini, böylece bu konuda herhangi bir başvuru yapamadıklarını, başvuru haklarının da engellendiğini, bu konuda İdare ve Gözlem Kuruluna başvurduklarını, İdare ve Gözlem Kurulu kararında ‘Kitaplar hükümlünün vatan ve millet sevgisini çoğaltmıyorsa verilmez’ denildiğini, idare gözlem kurulunun kitap, dergi ve notlarda “Atatürk Milliyetçiliğine uygun” kriteri aradığı şeklinde karar aldığı; Kırıkkale’den beraberlerinde getirdikleri kitaplarda Hapishane idaresi tarafından “UYGUNDUR” kaşesi olmasına rağmen ‘Sincan 1 nolu YGC hapishanesince uygun değildir’ denilerek kitaplara el konulduğunu, Kürtçe kitaplar için ‘kurulumuzca uygun tercüman bulunmamaktadır’ şeklinde cevap verildiğini, sakıncalı olup olmadığı için tercüman gerektiği ve bu tercüman ücretinin mahpuslarca karşılanmasının istendiğini" aktarmıştır.

- Koğuş aramasında dergilere ‘tarihleri geçmiş’ denilerek el konulması 37 ihlal
- Koli yolu ile gelen kitapların verilmemesi 3 ihlal
- Kürtçe kitap ve dergilerin verilmemesi 125 ihlal
- Kürtçe yazılan öykü kitabına el konulması 1 ihlal
- Kütüphane hakkından yararlandırılmama 9 ihlal

- Kütüphanenin olmaması 3 ihlal
- Mahpusların yazmış oldukları kitaplara el konuşması 1 ihlal
- Matbu yöntemiyle, hükümlerin birbirlerine kitap göndermesini yasaklanması 3 ihlal
  - **M.Ç., 01.08. 2022 tarihinde Bolu F Tipi Kapalı Hapishanesinden yazdığı mektupta;** "Bolu F Tipi cezaevinde matbu yöntemiyle, hükümlerin birbirlerine kitap göndermesini yasaklandığını" aktarmıştır.
- Radyo hakkının verilmemesi 71 ihlal
- Radyoların toplatılması ve verilmemesi 42 ihlal
- Süreli yayınların verilmemesi 28 ihlal
- Televizyon kanallarında kısıtlama 161 ihlal
  - **15.08.2022 tarihinde B.S. ile Sincan 1 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesinde yapılan avukat görüşünde;** “diğer hapishanelere göre 10 TV kanalının eksik verildiğini, 25 TV kanalı olduğunu bir de idarenin merkezi kanalıyla birlikte 26 kanal verildiğini, Halk TV, Artı TV, TELE 1, Meclis TV’yi talep ettiklerini ancak verilmediğini, mahpuslar tarafından talep edilen TRT Müzik TV kanalının verilmediğini, hiçbir müzik kanalının verilmediğini” aktarmıştır.
- Mahpusların yazdığı kitaba soruşturma açılması 1 ihlal
- Mahpusların yazdıkları öykünün verilmemesi 1 ihlal
- Mahpuslara yazdıkları romanın verilmemesi 1 ihlal
- Mahpusların, yazı yazdıkları defterlerin toplatılması 3 ihlal

VII. DİSİPLİN SORUŞTURMALARİ ve CEZALARIN İNFAZİ

Hapishanelerde her türlü hak talebine ya da ihlallere karşı verilen tepkilere hapishane idareleri tutanak tutarak ve disiplin soruşturması başlatarak karşılık veriyor. Üstelik bu uygulamalar mahpusların birbirleriyle selamlaşmaları ya da hal-hatır sormaları gibi son derece keyfi gerekçelere de dayanabiliyor. Hapishane yaşanan hak ihlallerini ve baskıları dışarıya bildirmek de disiplin soruşturmasına gerekçe olabiliyor.

Sosyal faaliyetler, revire çıkma, hapishaneye geliş ve gidişler, sayım ve aramalar sırasında darp ya da hakaret ederek, zaman zaman genel usulün dışına çıkarak mahpusların kışkırtıldığı, böylece haklarında disiplin soruşturması açıldığı, mahpus beyanlarında yer alıyor. Keyfi ve usulsüz işlemlere uymayan herkese soruşturma açıldığı ve hücre cezası verildiği de gelen bilgiler arasında.

Bu disiplin soruşturmaları neticesinde mahpuslara haberleşme hakkı cezaları, hücre cezaları verilebilmektedir. Ancak daha önemlisi bu soruşturma ve cezalar bahane edilerek infazları yakılmaktadır. Zaten İnfaz Kanunu'ndan kaynaklanan haklar hapishane idarelerinin tercihlerine göre uygulanabilmektedir. Ağır hasta olan ve cezalarının son yılında olan mahpuslar, iyi hali olan mahpuslar dahi tahliye edilmemektedirler. Disiplin soruşturmaları ve cezalar nedeniyle iyi halden denetimli serbestlik hakkı zaten mahpuslara kullandırılmamaktadır.

Disiplin Soruşturmaları ve Cezaları

Aşağıda başvuru detaylarına dair örnekler verilmiş disiplin soruşturmaları ve çeşitli cezalara dair en az 251 ihlal aktarılmıştır.

- **S.İ. ile 03.02.2022 tarihinde Sincan Kadın Kapalı Hapishanesinde yapılan avukat görüşünde;** “İdarenin keyfi disiplin cezaları uyguladığını, halay çekildiğinden dolayı disiplin soruşturması başlatıldığını, 1 ay süresince haberleşme cezası verildiğini” aktarmıştır.
- **H.S., 17.03.2022 tarihinde İstanbul/Silivri (Marmara) 7 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesinden bulunan Zafer Sağlam için yaptığı başvuruda;** “7 yıl 16 ay ceza aldıktan sonra cezasının normalde 12 Mart'ta bittiğini ancak cezaevi idaresinin disiplin cezası verdiği için serbest bırakmadığını, gerekçesinin de “önce 5 nolu olduğunu, bir gece 7 noluya apar topar sevk ettiklerini, hiçbir eşyasını vermediklerini, daha sonra arkadaşları halay çektiklerini ancak İdarenin de ‘slogan atmışlar’ diyerek infazını yaktıklarını” aktarmıştır.
- **21.04. 2022 tarihinde T. P. ile İzmir/Şakran Kadın Kapalı Hapishanesinde yapılan görüşmede;** “Aynı koğuştta 37 mahpus olduğunu; koğuşt araması sırasında dergilere ‘tarihleri geçmiş’ denilerek el konulduğunu, tepki gösterenlere disiplin soruşturması başlatıldığını; kendilerine slogan attıkları gerekçesi ile asılsız ve hukuki dayanaktan yoksun şekilde disiplin cezası verildiğini, 1 ay iletişim yasağı şeklinde disiplin cezası verildiğini, 9 Ocak 2022 tarihinde SEGBİS ile ifadelerinin alındığını; koğuştta H.B. isimli hasta ve yaşlı mahpusun da olduğunu, aramalar sırasında ayağa dahi kalkmadığını, gardiyanların da kendisini kaldırmadıklarını ancak kendisine de slogan attı diye disiplin cezası verildiğini; D.E. isimli mahpusun o gün yapılan aramada hasta

olduğunu, kendisinin tepki dahi göstermediğini ancak ona da slogan attı diye disiplin cezası verildiğini” aktarmıştır.

- **H.A., 02.06.2022 tarihinde Mersin/Tarsus 3 Nolu T tipi Kapalı Hapishanesinden gönderdiği mektupta;** “05.05.2022 tarihinde Tarsus 1 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz kurumundan buraya nakil/ sevk geldiğini, bu kuruma geldiğinde yanında bir adet tahta kafes ve bir çift muhabbet kuşu getirdiğini, kurum tarafından tahta kafesin yasak olduğunun belirtildiğini, kendisinin de bunun üzerine kurum kantininden bir adet telli kuş kafesi aldığını, kurum sonraki dönemlerde her koşulda bir adet kafes ve bir çift kuş kalacak diye talimat verdiğini, koşulda kalan mahkumların bu talimat doğrultusunda kuşlarını ve kafeslerini gönderdiklerini, koşulda sadece kendisine ait olan kuşlar ve kafesin kaldığını, onu da 18.03.2022 tarihinde yapılan koşul aramasında hiçbir şekilde suç teşkil etmemesine rağmen idare tarafından alındığını, idarenin disiplin kurulu başkanlığının 28.03.2022 tarihinde kendisine soruşturma açtığını, açılan soruşturmada “yakalanan pusulada kuş ticareti yapacağımız tespit edilmiştir” diye yazıldığını, ticaretin olabilmesi için satıcı ve alıcının gerekli olduğunu, böyle bir durumun söz konusu olmadığını, kaldı ki koşulda kayıtlı olmayan bir adet kuşun saklama kabında bakımının yapıldığını, bu kuşa müdahalede bulunulmadığını, sadece kafesteki kuşlarının alındığını, cezaevi savcılığı ile görüşmek istediğini fakat görüştürülmediğini; 4 adet çocuğu olduğunu bu kuşlara ile empati kurup çocuklarına olan özlemini giderdiğini, bu durumdan dolayı psikolojik sorunlar yaşadığını” aktarmıştır.
- **12.08.2022 tarihinde O.E. ile Van Yüksek Güvenlikli Tipi Kapalı Hapishanesinde yapılan avukat görüşünde;** “Çağrı isimli mahpusun toplamda 45 yıllık ziyaret yasağı disiplin cezalarının bulunduğunu” aktarmıştır.
- **K.D., 20.10.2022 tarihinde Antalya Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesinden yazdığı mektubunda;** “13.08.1996 tarihinde tutuklandığını, Erzurum DGM ‘nin hakkında müebbet hapis kararı verdiğini, 27 yıldır cezaevinde olduğunu; 12.04.2004 tarihinden, 29.09.2022 tarihine kadar Elbistan E Tipi Kapalı Ceza İnfaz kurumunda olduğunu, ancak 21.09.2022 tarihinde “Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü tarafından görevlendirilen bölgesel arama ekibinin, bulunduğu C-13 odasına gelerek “eller havaya, teslim olun “diyerek girdiğini, söz konusu odada kendisi ile birlikte kalan İ.H., E.L., K.A., Y.A., A.D., S.Ş., İ.S., F.E., A. K.T.’nin de kaldığını; C-12 odasında M.Y., M.B.A., M.R., F.K., H.T., Ş. Y., H.G., M.A., A.A., T.Ş. ve B.K. adlı mahkumların kaldığını; bu aramalarda tüm eşyaların yere atıldığını, dağıtıldığını, tekmelenerek kırıldığını, sözde aramada buna itiraz eden Ş.Y., F.K. ve M.Z. adlı mahpuslara saldırıldığını, darp edildiklerini, ters kelepçe yapılarak darp ve işkence ile sürüklenerek hücrelere konduklarını; bu aramanın D-7 odasında kalan A.B. ve R.D. adlı mahpuslara da yapılmış olduğunu; darp ve işkence sonucu A.B. adlı mahpusun yüzünün şiştiğini, morardığını ve burnunun kırıldığını, bulunduğu C-13 odasında tüm defter ve kitapların not defterlerinin, eski Azadiye Welat dergilerinin, günlük tükettikleri yiyeceklerin, çeşitli elbise ve giyeceklerinin alındığını, haklarında suç unsuru olarak telakki edilerek, disiplin soruşturması açıldığını, 29.09.2022 tarihli karar ile bu soruşturmanın içeriğinin, Elbistan E Tipi K.C.İnfaz kurumu tarafından şu ifadelerle aktarıldığını; “Ceza İnfaz Kurumumuzda, 21.09.2022 tarihinde kurumumuza gelen, Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü tarafından görevlendirilen bölgesel arama ekibi C- koşulunda çelik elbise dolabı amaç dışında yan yatırılmak suretiyle mutfak malzemeleri konularak kullanıldığını, elbise dolabı yan yatırılarak kitaplık olarak kullanıldığını, aynı odada 500’den fazla kitap bulunduğunun tespit edildiğini, örgüt mensuplarının fotoğraflarının duvarda asılı olduğu tespit edildiğini, YPG terör örgütünün boncukla işlenmiş sözde bayrağının bulunduğunu, elde dikilmek suretiyle eşya yönetmeliğinde bulunmayan cepken dikildiğini, yine eşya yönetmeliğinde olmayan üç adet siperli

şapka bulunduğunu, kongre tarihleri ve isimlerinin tutulduğu not defteri, kurum denetiminden geçtiğini gösteren görüldü kaşesi bulunmayan YPG terör örgütünün ölen elemanlarının resimlerinin yapıştirilmiş olduğu ve altına şehit olduğu yönünde yazı yazıldığını, hükümlülerin üzerinde örgütsel eğitim faaliyetleri ve materyalleri bulunduğunu, kadınların kullandığı işlemeli boyun puşusu bulunduğunu, stoklanmış çok sayıda ilaç bulunduğunu, aynı odada gıda stoku oluşturacak şekilde fındık ezmesi ve pekmez bulunduğunu, el dikimi büyük bavullar bulunduğunu, yayın yasağı bulunan PKK terör örgütüne ait Azadiye Welat gazetesine ait kupürler bulunduğunu, bu kupürlerde terör örgütü elemanlarından yiğit kahramanlar diye dağdaki resimlerin bulunduğunun görüldüğünün” 21.09.2022 tarihli tutanakla belirttiğini; bu asılsız ve uydurma ve hukuk dışı suçlamalara karşın kendi savunmasının şu şekilde olduğunu beyan ettiğini; “21.09.2022 tarihinde kaldığı C-13 odasında ‘ceza ve tevkif evleri genel müdürlüğü tarafından görevlendirilen bölgesel arama ekibi eliyle yapılan aramada alınan iki adet çelik elbise dolabı, kitaplar, Azadiye Welat gazetesi, kahvaltılık ve günlük olarak tükettikleri pekmez ve fındık ezmesinin, malzemelerin suç unsuru olarak gösterilip hakkında, haklarında soruşturma konusu yapıldığını, oysa yukarda adı geçen ve diğer tüm eşyalar idare denetiminde ve kantinden aldıkları eşyalar olduğunu, söz konusu tüm eşyaların her aramada cezaevi personeli tarafından görülüp denetlendiğini, bu anlamada hiçbir eşyayı amaç dışı kullandıklarının iddia edilemeyeceğini, soruşturma konusu yapılamayacağını; 13 kişinin bulunduğu ve buna göre kantinden alınan, tüketilen pekmez ve fındık ezmesinin stok olarak soruşturma konusu yapıldığını; Azadiye Welat gazetesinin Kürt halkının siyasal, sosyal, kültürel toplumsallığının, dilinin gazetesi olduğunu, hala da farklı formatlarda Kürtçe gazeteler yayınlandığını, söz konusu diğer malzemeler gibi Azadiye Welat’ın da zamanında yasal olduğundan idarenin denetimi ile kendilerine verildiğini, bunun şimdi kendilerine suç unsuru olarak telakki edilmesinin tamamen kasti ve hukuka aykırı olduğunu, ayrıca kendisine ait not defterlerinin alındığını; notlarının zamanında tamamen yasal olan idarece tarafına verilmiş kitap ve gazetelerden aldığını, örgütsel eğitim materyalleri olarak ele alınmasının hukukla bağdaşmayan siyasi bir tutum olduğunu, diğer bir defterinin şiir ve mektup karalamalarından oluştuğunu, bunun da örgütsel malzeme olarak soruşturmaya dahil edilmesinin hukuki değil, maksadını aşan keyfi bir yaklaşım olduğunu, ayrıca bir adet ajandanın defterinden alındığını, günlük yazılarının sadece kendisinin olan, kamuoyuna mal olmayan duygu ve düşünceleriyle sınırlı olduğunu, asla suç unsuru olarak soruşturmaya konu edilemez olduklarını, belirttiği tüm nedenlerden dolayı hakkında ve haklarında başlatılmış söz konusu soruşturmanın iptal edilmesini istediklerini, gereği için bilgilerinize sunulur” şeklinde cevap verdiğini; yukarda alıntılacağı soruşturmaya konu edilmiş iddialara karşı yaptığı soruşturmanın yok sayılarak, C-13 odasında kalan kendisi ve 11 arkadaşına ‘suç örgütlerine ait her türlü yayın, bez afiş, pankart, resim, sembol, işaret ve benzeri eşyayı kurumların herhangi bir yerine asmak veya teşhir etmek” iddiasıyla her birine 11 gün hücre cezası verildiğini, bu kararın kendilerine 29.09.2022 tarihinde tebliğ edildikten sonra hücre cezası alanların (K.D., E.L., A.Ş., F.E., İ.H., Y.A., A.D., A.H., S.Ş., A.T., İ.S.) sürgün edilmeye başlandığını; Konya/Ereğli’ye M.Y., Ş.Y., F.K., A.K.T. ve B.K.’nın gönderildiğini; Erzurum/Dumlu 1 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesine H.G., M.R., Y.A.’nın gönderildiğini; Erzurum/Dumlu 2 nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesine A.D., A.H., E.L., İ.H., İ.S., M.A., M.A.B., H.T., A.İ.’nin sürgün edildiğini; kendisi ve A.A., S.Ş., T.Ş., F.E. ve A.B.’nin sürgün edildiğini ve 02.10.2022 tarihinde Antalya Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesine geldiklerini; cezaevinin mimari yapısının tamamen tekli infaz rejimi temelinde olduğunu, dolayısıyla şu anda kendisinin ve arkadaşları M.K., Ö.S., A.Ö., M.K.A., M.İ., F.Y. ve O.S.’nin bu tekli tabutlarda tutulduklarını; ilgili yasa ve mevzuatta bu şekilde bir ceza infaz sisteminde sadece ağırlaştırılmış

müebbet alanların tutulduğunu, ancak kendisi gibi 36 yıl alıp 30 yıl yatması gereken kendisi ve arkadaşlarının bu tabutlarda tutulduğunu; bu duruma karşı ve Elbistan cezaevinde uğradıkları işkenceye karşı ve haklarında alınan 11 gün hücreye konma işkencesine karşı hukuki girişimlerde bulunmak talebiyle İHD'den yardım talep ettiğini" aktarmıştır.

Hücre Cezaları ve Süngerli Odaya Kapatma

Mahpuslara disiplin cezaları nedeniyle hücreye kapatma ve süngerli odaya koyma cezaları verilmektedir. 2022 yılı içinde 178 mahpusa hücreye kapatma cezası, 2 mahpusa da süngerli odaya konulma cezası verildiğine dair 180 ihlal başvuru alınmıştır.

- En az 178 mahpus hücre cezası aldığını aktarmıştır.
  - **23.12.2022 tarihinde G.Ü. ile Sincan 2 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesinde yapılan avukat görüşünde;** "Oto hırsızlığı suçundan hapistede bulunduğunu, cezaevinde sürekli olarak hakaret ve kaba dayığa maruz kaldığını, her şey için dövüldüğünü, karşı çıktığında daha çok dövüldüğünü, kendisine uygulanan şiddeti telefonda anlattığında kendisine hücre cezası verildiğini, sürekli olarak hücre cezası aldığını, doktora çıktığında dayığı söylediğinde doktorun bunu raporlamadığını, infaz koruma memurunun ifadesine göre rapor tuttuğunu ve arkasından tekrar dayak yediğini, kendisine yapılan işkencenin L2 cezaevindeki tüm mahkumlara uygulandığını ancak şikayet ettiklerinde başlarına daha kötüsü geldiği ve hücre cezaları ve cezaevi gözlem kurulunun olumsuz kararlarından korktukları için bunları dile getirmeye korktuklarını; hali hazırda dışının ağrıdığını haftalardır ilaç istediği halde kendisine ilaç verilmediğini; sayımların, dışarıda havalandırmada soğukta askeri düzende alındığını" aktarmıştır. Avukat tarafından vücudunda çokça morluk, ayak bileklerinde bacaklarında yaralar olduğu açıkça gözlenmiştir.
  - **02.02.2022 tarihinde İzmir/Şakran 3 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesinde Ö.Y. isimli mahpus ile yapılan avukat görüşünde;** "69 kişiye 11 gün hücre cezası verildiğini" aktarmıştır.
- Süngerli odaya kapatılma 2 ihlal
  - 24.03.2022 tarihinde Malatya/Akçadağ T Tipi Kapalı Cezaevi'nde bulunan M.K. isimli mahpusun, koğuş araması sırasında eşyalarının dağıtılmasına karşı çıktığı için infaz koruma memurlarının fiziksel şiddetine maruz kaldığı ve süngerli oda denilen odaya konulduğu öğrenildi.

VIII. GÖRÜŞ HAKKI ENGELLERİ

Mahpusların hem aile hem de arkadaş görüş haklarının engellenmesi, görüş sürelerini kısıtlanması gibi ihlallere dair başvurular alınmıştır. Aileleri uzak yerlerde ikamet etmesi nedeniyle zaten sınırlı ziyaret edilen mahpusların görüş süresinin kısaltılması ayrıca aileler açısından da ihlal meydana getirmektedir.

Bu başlık altında 455 ihlal tespit edilmiştir.

- Açık ve kapalı görüş sürelerinin kısalığı 395 ihlal
- Aile görüşlerinin 2 kişi ile sınırlandırılması veya tek tek görüş yaptırılması 41 ihlal
- Aile ve arkadaş görüş engeli 14 ihlal

- **B.S., 15.12.2022 tarihinde, Balıkesir/Bandırma 1 Nolu Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan tarafımıza ulaşan mektubunda;** “07.12.2021 tarihinde haftalık telefon görüşünde, bulunduğu koğuşun ziyaret günü ve saatini bildirdiğini, ziyaret günü 13.12.2021 saat 09.00 olarak bildirildiğini, 08.12.2021 Çarşamba günü hastaneye götürüldüğünü, hastane dönüşü karantina koğuşuna alındığını, kurumun idare personelleri ve sorumlu baş memurunun kati suretle “gelen ziyaretçinin kapıda bırakılmayacağı, kimsenin mağdur edilemeyeceğini bildirdikleri” halde dün gelen ziyaretçisinin içeri alınmadığını; hatta temaslı olan hükümlülerin bile ziyarete çıkarıldığını, mağdur edilmediğine de tanık olduklarını, bu konuda açıkça insan ayrımı yapıldığını; koğuşunun değiştiğini ve dolayısıyla ziyaret gününün değiştiğini ailesine bilgi vermeden ziyaretçisinin kapıda kaldığını; ailesinin yaşlı olduğunu uzun yoldan geldiklerinin, bunun Memis kayıtlarında mevcut olduğunu, açıkça keyfi uygulama yapıldığını, bu mağduriyete yol açan kurum personelinden şikâyetçi olduğunu” aktarmıştır.
- **S.K. ve C.T., 20.12.2021 tarihinde Bolu F Tipi Kapalı Hapishanesinden yazdığı mektupta;** “Adalet Bakanlığı tarafından bir saat olarak belirlenen açık görüş süresinin idare tarafından yarım saate indirildiğini, ailesinin Kars ilinde yaşadığını kendisi ile görüşmek için Bolu’ya geldiklerini ancak cezaevinde üst arama işleminin gereksizce görevliler tarafından uzatıldığını, bu nedenle görüşüsü ile yarım saatten de az bir süre görüşebildiğini” aktarmıştır.

- Arkadaş görüş haklarının kullandırılmaması 4 ihlal
- Kapalı görüşlerin kaydedilmesi 1 ihlal

IX. SEVK TALEPLERİ ve SÜRGÜN SORUNLARI

Son yıllarda hapisanelerde yaşanan hak ihlalleri raporları incelendiğinde en yoğun hak ihlali yaşanan başlıklarından birisinin de zorunlu sevkler yani sürgünler olduğu görülmektedir. Sevkler öncesi kısa sürede mahpusların bilgilendirilmesi, kimi durumlarda hiç haber verilmeden başka gerekçelerle koğuş ve hücrelerden çıkarılarak gerçekleştirilmesi önemli bir sorundur. Sevk edildikleri halde eşyaları verilmeyen, eşyalarının bir kısmı eski hapisanede bırakılan çok sayıda mahpus bulunmaktadır. Bu sevkler hasta mahpuslar da maruz kalmakta ve tedavileri önemli ölçüde aksamaktadır.

Sevklerin genellikle mahpusların ailelerinden oldukça uzak yerlere gerçekleştirilmesi de başka bir ihlal alanıdır. Ekonomik durum bakımından aileler için ciddi sorunlar yarattığı ve aile ile iletişimin tamamen koparıldığı gözlemlerimiz arasındadır.

Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi 2 No'lu Genel Raporu'nda belirttiği görüşünü 2005 yılı Aralık ayında Türkiye'ye yaptığı ziyaret üzerine 2006 yılında yayınladığı raporunda da yinelemiştir. Raporun 22. paragrafında ele aldığı üzere "Aile bağlarının kopmaması için özel çaba gösterilmelidir. Bu bağlamda mahpuslar, mümkün olduğu ölçüde ailelerinin ya da yakın akrabalarının bulunduğu yerlerin yakınında bulunan cezaevlerine yerleştirmelidir." denilmektedir.

Ayrıca bu konuda AİHM kararı bulunmaktadır. AİHM, Abdülkerim Avşar ve Abdülkerim Tekin adlı mahpusların istekleri dışında ailelerinden uzaktaki Kırıkkale Hapishanesi'ne nakledilmesi üzerine yaptıkları başvuruyu karara bağlayarak Türkiye'nin "aile hayatına saygı yükümlüğünü" ihlal ettiği kararına varmıştır. Kararda özetle şu ifadelerle yer verilmiştir:

"Mahkeme; cezaevlerindeki dağılım konusundaki Avrupa'daki düzenlemelerin ulusal yetkilileri, mahpusların - müebbet mahkumları da dahil olmak üzere- ailevi veya kişisel ilişkilerinin dağılmasını engellemekle ve mahpusların evlerine mümkün olduğunca yakın cezaevlerine yerleştirmekle yükümlü kıldığını vurgular. Mevcut dosyada Mahkeme, Hükümet'in dayandığı; mahpusun cezai profili, tehlikeliliği, suç fiillerinin soruşturulmasına dair tehlikeler, güvenlik ve hapisanenin aşırı kalabalıklaşması endişeleri gibi kriterler ile mahpusların cezaevlerine dağıtımının yapılmasının kendisinin keyfi olduğu yahut makul olmadığı söylenemeyecekse de ailevi bağların korunmasının da dikkate alınacak bir kriter olması gerektiğinin altını çizmektedir.⁶"

Türkiye bu karar uyarınca sağlık, uzaklık, görüş zorluğu gibi gerekçeleri göz önüne alarak sevk işlemlerini gerçekleştirmekle yükümlüdür.

⁶ <https://anayasagundemi.com/2019/10/18/ihamin-avsar-ve-tekini-turkiye-kararinin-ozet-cevirisini-ailelerinden-uzak-cezaevlerine-nakledilen-mahpuslari-daha-yakin-cezaevlerine-nakil-taleplerinin-reddi-ozel-hayata-ve-aile-hayatina-saygi/>

Hapishanede olan yakın akraba (baba-oğul veya kardeşlerin) bir arada kalma taleplerine de olumlu cevap verilmemektedir. Bu türden uygulamaların son bulması gerekmektedir.

Bu başlık altında aşağıda detayları verilmiş ihlal biçimlerine dair 868 ihlal tespit edilmiştir.

- Sevk ve Sürgün 687 ihlal
- Sevk Talebi reddi 152 ihlal
- Sevk sonrasında eşyaların gönderilmesi için kargo parası talebi 1 ihlal
- Sevk sonrasında eşyalarının kaybedilmesi 1 ihlal
- Sevk sonrasında eşyalarının bir kısmının verilmemesi 2 ihlal
- Sevk ve sürgünlerde mahpusların ailelerine nerede olduğunun bilgisinin verilmemesi 1 ihlal
- Sevklerde getirilen temiz nevresimin alınıp eski ve kirli nevresim verilmesi 1 ihlal
- Sevk esnasında getirilen eşyaların verilmemesi 5 ihlal
- Sevk esnasında getirilen müzik aletlerinin verilmemesi 1 ihlal
- Ailelerden uzak hapishanelerde tutulma 15 ihlal
- Aile bireyleri ile aynı odada kalma talebinin kabul edilmemesi (Kardeş, baba vs.) 2 ihlal

X. MAHPUSLARA AİT EŞYALARIN VERİLMEMESİ

Mahpuslara aileleri ve yakınları tarafından koli yolu ile gelen eşyaları verilmiyor, aileler geri gönderiliyor. İç çamaşırı, havlu, nevresim, çorap vb. ihtiyaçlar konusunda mahpuslar kantinden alım yapmaları konusunda zorlanıyor. Maddi durumu iyi olmayan mahpusların bu imkanları olmadığından ayrıca mağduriyet meydana geliyor. Yine kıyafet kısıtlaması ya da alım günlerinin sınırlı olması nedeniyle de koliler alınmıyor. **Bu başlık altında aşağıda detayları verilmiş 278 ihlal tespit edilmiştir.**

- Kargoların geç verilmesi veya hiç verilmemesi 3 ihlal
- Kolilerin geri gönderilmesi (Ailelerden) 30 ihlal
- Elbise ve eşyaların verilmemesi 31 ihlal
- Eşyalarının alınması ve geri verilmemesi 155 ihlal
- Kıyafetlerde kısıtlama 59 İhlal

- **İ.K., 18.01.2022 tarihinde Sincan 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesinden yazdığı mektupta;** “Atlı aydan fazla süredir orada olmalarına rağmen hala eşyalarının, spor kıyafetlerinin verilmediğini, forma ve bunun benzeri havlu, eşofman takımlarını sadece bir tane verildiğini, terliğin bir adet verildiğini, kolilerin sadece soyadı tutarsa verildiğini, tutmuyorsa yoksa geri gönderildiğini” aktarmıştır.

XI. DİLEKÇE HAKKI ENGELİ

Dilekçe yazarak kendi durumları ya da daha önce yazdıkları mektup ya da dilekçelerin akıbetini öğrenmek isteyen mahpuslar da engellemelerle karşılaşılıyorlar. Kimi durumlarda taleplerini iletmek ve bilgi almak için yapılan kağıt, kalem talepleri kesinlikle karşılanmıyor. Genel itibariyle yazı yazmaya yönelik pek çok talep hapisane idareleri tarafından karşılıksız bırakılıyor.

Dilekçe hakkının kullanılmasına dair 3071 Nolu kanun, Madde 3- Türk vatandaşları kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve yetkili makamlara yazı ile başvurma hakkına sahiptirler. (Ek: 2/1/2003-4778/25 md.) Türkiye’de ikamet eden yabancılar karşılıklılık esası gözetilmek ve dilekçelerinin Türkçe yazılması kaydıyla bu haktan yararlanabilirler.

Anayasanın 10. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen eşitlik ilkesine göre; "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir" hükmü yer almaktadır.

2022 yılı içinde dilekçe hakkının engellenmesi ve dilekçelere dair soruşturma açılmasına dair en az 146 ihlal meydana gelmiştir.

- Dilekçe hakkının kullanılmasında soruşturma açılması 4 ihlal
  - **İ.İ., H.U., Z.D., U.Ü. 02.08.2022 tarihinde Gaziantep/İslahiye T Tipi Kapalı Hapishanesinden gönderdikleri mektupta;** “Buldukları hapishanede çıplak arama, ayakta sayım verme, tek sıra halinde yürütme ve her oda çıkışında ayakkabı çıkartma uygulamalarının olduğunu; bu tür uygulamalar nedeni ile yazdıkları dilekçeler sonucunda kendilerine soruşturmalar açıldığını; hiçbir gerekçe gösterilmeden koğuşlara baskınlar yapıldığını, zorla götürülüp hücrelere konulduklarını; sürekli ve süresiz yayınlardan faydalandırmadıklarını; dilekçelerine haftalarca cevap verilmediğini, yine sevk dilekçelerine de hiçbir şekilde cevap verilmediğini; 30 dakikalık görüntülü konuşma haklarının kullandırılmadığını bunun yerine 10 dakikalık telefon hakkının kullandırıldığını” aktarmışlardır.
- Dilekçe haklarının engeli, dilekçelere cevap verilmemesi 142 ihlal
  - **12.04.2022 tarihinde S. D. ile İzmir/Kırıklar 2 Nolu F Tipi Kapalı Hapishanesinde yapılan görüşmede;** “Hükümlü olduğunu, yaklaşık 27 yıldır hapishanede olduğunu; yaklaşık 1 ay önce Bolu F Tipi Hapishanesinden sevk edildiğini; aynı suç tipinden ceza almış mahpuslarla aynı blokta kalmak istediğini, adli mahpus veya farklı örgütlerden tutuklu/hükümlü bulunan kişilerle yan yana odalarda kalmanın can güvenliğini tehlikeye attığını; yazmış olduğu dilekçelerin evrak kayıt numaralarının kendisine verilmediğini, dilekçelerin hapishanesi idaresi tarafından ilgi kurumlara gönderilmeyerek dilekçe hakkının engellendiğini; aynı zamanda hapishane idaresi tarafından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bireysel başvuru formunun tarafına verilmediğini, ziyaretçisi tarafından getirilen bireysel başvuru formunun da kendisine verilmediğini” aktarmıştır.
  - **M.Y., 17.01.2022 tarihinde Vezirköprü M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’ndan gönderdiği mektupta;** “Haberleşme vasıtalarının (dilekçe, mektup, fax) koğuş veya odalardan gelişigüzel toplatılmasından kaynaklanan zafiyetlerin olduğunu, bu zafiyetlerin infaz memurları tarafından kötüye kullanıldığını, 21.05.2021 tarihinde Kamu Denetçiliği Kurumu’na iletmek üzere bir dilekçe verdiğini, bu dilekçesinin akıbetini kurumdan sorduğunda muhatap merci kayıtlarında böyle bir dilekçenin yer almadığının söylendiğini, bulunduğu kurumdan dilekçelerinin çıkarılmadığını düşündüğünü, haberleşme hakkının kullandırılması gerektiğini” aktarmıştır.

- **S.Ö., 22.04.2022 tarihinde Giresun/Espiye L Tipi Kapalı hapisanesinden gönderdiği mektubunda;** “18 yıldır hükümlü olduğumu; 22.12.2019 tarihinde 5 gardiyan tarafından fiziki işkenceye maruz kaldığımı, bir çok yerinde morluklar ve darp izleri olduğumu, darp ettikten sonra odanın kapısına gelerek psikolojik işkenceye başladıklarını, koridorda kahkaha attıklarını; C. Başsavcılığına, TBMM İnsan Hakları Komisyonuna ve Adalet Bakanlığına şikayette bulunduğumu, kurum 2. Müdürünün dilekçelerini imzalayarak “suçlular cezalandırılacak” dediğini, ancak revirde doktorların kendisinin muayene etmediğini, bunun üzerine açlık grevine girdiğini ve kurum 1. Müdürünün kendisini çağırarak “açlık grevini bırakmasını ve doktorun kendisini muayene edeceğini” söylemesi üzerine muayene olduğunu ve doktorun sadece yüzündeki morluklara bakıp ilaç yazdığını; forumu annesine iletmiş ve açılan davada kendisinin yazdığı dilekçelerin çöpe atıldığını öğrendiğini, dilekçelerin ve raporların çıkış evraklarının istemesine rağmen kendisine verilmediğini, bu nedenle süresiz açlık grevine girdiğini” aktarmıştır.

XII. ADİL YARGILANMA HAKKI

Türkiye hapisanelerinde ne yazık ki adil yargılanma hakkı kullandırılmayan pek çok mahpus bulunmaktadır. Bu mahpusların adil yargılanma hakkı tutuklu buldukları dönemde engellendiği gibi daha sonraki dönemde de çabalarının önünün alınması şeklinde tezahür etmektedir.

Özellikle anadili Türkçe olmayan tutuklu ve hükümlüler ciddi sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Savunmalarının alınmasından hüküm kurulmasına kadar bütün süreç boyunca bu sorun uygulamada aşılammaktadır.

Uzun tutukluluk süreleri ve geciken iddianameler de mahpuslar bakımından önemli hak ihlallerine neden olmaktadır. Keyfi disiplin cezaları nedeniyle infaz yakma vakalarını da burada bir kere daha belirtmek gerekir.

Bir diğer önemli husus ise mahpusların yargılama sırasında mahkemelerde bulunamamasıdır. Zaten yargılandıkları yere uzak hapisanelere sevk edilen mahpusların duruşmalara gelip gitme imkanları ortadan kaldırılmaktadır. Ancak diğer durumlarda da SEGBİS üzerinden katılmalarının sağlanması yönünde bir temayül oluşmuştur. Bu durum adil yargılanma ve savunma hakkı üzerinde tahribata neden olmaktadır.

Bu başlık altında aşağıda ihlal biçimleri detaylandırılmış olan 129 ihlal tespit edilmiştir.

- Adil yargılanma hakkı ihlali için başvuru sayısı 24
- Avukat görüş odasında görüşmeyi kısıtlayıcı panel bulunması 40 ihlal
- Avukat görüş talebi 6 başvuru
- Avukat görüşü engeli 1 ihlal
- Avukatlara ve milletvekillerine gönderilen mektupların açılması 1 ihlal
- Hukuki destek talebi 56 başvuru
- Kürtçe savunma hakkının engellenmesi 1 başvuru
  - **16.08.2022 tarihinde Sincan 1 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi H.U.Ö. ile yapılan avukat görüşünde;** “H. T.’un darp vakası ve bundan dolayı mahpusların yemek almamasından sonra mahpuslara bu olayla ilgili yemek almadıkları için soruşturma başlatıldığını, soruşturma sonunda ceza verildiğini, mahpuslar Kürtçe savunma yapmak istediklerini ve Kürtçe savunma yaptıkları için savunmada tutanağında savunma verilmediğinin yazıldığını (bu durum ve soruşturma evrakları avukat tarafından H. U. Ö.’den istenmiş ifade tutanakları ve Sincan 1 Nolu YGC disiplin Cezası Kararı ve infaz hakimliği kararı incelenmiş olup Kürtçe savunma yapan mahpusların savunma bölümünde savunma yapmamıştır şeklinde ifade yazıldığı avukat tarafından da tespit edilmiştir)” aktarmıştır.

XIII. EĞİTİM HAKKI İHLALİ

Anayasanın 42. Maddesi, II. Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi: “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.” Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.

Anayasanın 10. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen eşitlik ilkesine göre; "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir” hükmü yer almaktadır.

Eğitim hakkının Anayasa’da güvence altına alınmış olmasına rağmen mahpuslar tarafından özellikle açık ceza infaz kurumlarında eğitim haklarının idare tarafından engellendiğine dair iddialar gündeme getirilmiştir. Üniversite sınavını kazanan mahpuslara özellikle çalışma koşulları dayatılarak **eğitim haklarının engellendiğine dair 6 başvuru alınmıştır.**

- **İ. B. T. 27.01.2022 tarihinde İzmir/Torbalı Açık Hapishanesinden yaptığı başvurusunda;** “Torbalı Açık Hapishanesinde kaldığını, üniversite sınavına girdiğini ve 9 Eylül Üniversitesi Torbalı Meslek Yüksek Okulu’nu kazandığını, pandemi gerekçesiyle açık hapishaneye erken çıktığı için hala kapalı hapishanede görüldüğünü ve bu yüzden yüz yüze eğitim talebinin reddedildiğini” aktarmıştır.
- **E.D., 27.01.2022 tarihinde Kırıkkale/Keskin T Tipi Kapalı Hapishanesinden gönderdiği mektubunda;** “Ben 15 Temmuz sonrası cezaevine girdiğimi, halen yargılama sürecinin devam ettiğini, kişisel gelişimini sağlamak ve özgürlüğüne kavuştuktan sonra yeniden ülkesine hizmet etmek adına 2021 yılında Dikey Geçiş Sınavına girdiğimi ve Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini kazandığımı, ancak Fakülte, sınavlara girmesini aldığı bir kararla engellediğini ve şu an eğitimine devam edemediğini, bu konuda TBMM İnsan Hakları Komisyonuna sunduğu dilekçesini ekte sunduğumu, ayrıca İdare Mahkemesine de başvuru yaptığımı, ancak günümüzde mahkemeler yoluyla bile Anayasal Haklarını temin etmenin pek mümkün olmadığını, maalesef kamuoyu baskısı ve algısının maddi gerçeklerin, kanunların önüne geçtiğini” aktarmıştır.
- **B.B., 07.09.2022 tarihinde Çorum Açık Ceza İnfaz Kurumundan telefon yolu ile yaptığı başvuruda;** “Bu dönem üniversite sınavını kazanarak Hitit Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okuluna kaydının yapıldığını, daha önce İskilip Açık Ceza İnfaz Kurumundan bulunduğunu, üniversiteyi kazanıp kaydını yaptırdıktan sonra, öğrenim Sevki ile Çorum Açık Ceza İnfaz Kurumuna kabul edildiğini ve 05 Eylül 2022 tarihinde şu an bulunduğu cezaevine geldiğini, idarenin de üniversiteyi kazanıp öğrenim sevki ile geldiğini bildiğini, şifahi olarak 06 Eylül 2022 tarihinde saat 16.00-17.00 arasında kurumda görevli öğretmen ve eğitim biriminde bulunan infaz koruma memurlarının, kendisi ve öğrenim gören 3 kişiye daha “İdare gözlem kurulu karar verecek, Cuma günü size tebliğ edeceğiz ve sizi okula göndermemeye yönünde karar verilecek, infaz hakimliği ne karar verirse bizi ilgilendirmiyor, gidin orayla uğraşın, bizim iş gücüne ihtiyacımız var” dediklerini, ayrıca cezaevi sorumlu başgardiyasının kendisine “Bu yaştan sonra okuyup ne yapacaksınız, bu kadar okuyan var, ne olacak” şeklinde sözler sarf ettiğini; buldukları yerde 39 kişi olduklarını, çalışacak mahpusları iş yurtlarına ve iç hizmetlere kaydedip sağlık sigortalarının yaptırılıp çalıştırılmasının gerektiğini, bazı mahpusların hiçbir kayıtları olmadan inşaat alanları ve diğer yerlere gönderildiğini, inşaat alanlarında güvenlik tedbirleri alınmadan mahkumların çalıştırıldığını, 10-15 metrelik iskele kurulmuş iskelenin kurulduğunda dahi sıkıntı olduğunu, emniyet kemeri, baret vs. hiçbir tedbir alınmadan çalışıldığını, bunların güvenlik kameralarıyla da sabit olduğunu; mahkumların lojmanlardaki evlerin temizlik işlerine dahi gönderildiğini ve evlerin içlerinin temizliğini yaptırıldığını, kişisel yaşam alanlarındaki işler için mahkumların çalıştırıldıklarını, itiraz eden herkesin ‘Bizim için bir sorun yok, kapalıya sizi göndeririz şeklinde” tehdide maruz kaldığını, İskilip Açık Ceza İnfaz Kurumunda bu tür durumların mevcut olmadığını ve mahkumların hangi iş alanında kayıtlı ise o alanda çalıştıklarını ve mutlaka mahpusların çalışma alanlarına göre kaydedildiğini” aktarmıştır.
- **S.B., 05.11.2022 tarihinde Edirne F Tipi Kapalı Hapishanesinde bulunan D.B. için yaptığı başvuruda;** “Oğlu D.’nin cezası nedeniyle Rize/Kalkandere L Tipi Kapalı Hapishanesine gönderildiğini, sonrasında Açık Cezaevinde kalmayı hak ettiği için Kırklareli Açık Hapishanesine gittiğini; öğrenci olduğunu, okulu Edirne’de olduğu için Edirne açık cezaevine gönderildiğini, 1 ay okula gittiğini sonra 17 Ekim’de Kapalı Hapishanesine aldıklarını; kapalıda okul hakkını olmadığını; oğlunun 5-6 ay cezası kaldığını; açığa alınmasının gerektiğini; ayrıca oğlunun Kasım 2014-1 Nisan 2016 arası fazla yattığını ve bunun mahsup yapılmasının gerektiğini; oğlunun açık cezaevine geçmesini ya da denetimli serbest ile bırakılmasını istediğini” aktarmıştır.

- **B.D., 10.12.2022 tarihinde Samsun/Bafra Açık Hapishanesinden telefon yolu ile yaptığı başvuruda;** “Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan 1 yıl erken açık cezaevinde alındığını, Üniversite sınavına girdiğini ve Bafra Meslek Yüksek Okulu Tıbbi Aromatik Bilgiler Bölümünü kazandığını, kaydını da yaptırdığını, okula devam edebilmek için bulunduğu cezaevine dilekçe yazdığını ve İdari Gözlem Kurulu tarafından okula gitme talebinin ‘yol mesafesi, güvenliğin sağlanamaması gibi gerekçelerle reddedildiğini, birinci dönem devamsızlıktan kalmamak için kaydını dondurduğunu ancak ikinci dönemde devam etmesinin gerektiğini bunun için de okuluma devam edebilmesini sağlanmasını istediğini” aktarmıştır.

XIV. AÇIK CEZAEVLERİNDE AĞIR ÇALIŞMA KOŞULLARI

Açık ceza infaz kurumlarında bulunan mahpusların çalışma koşulları, uğradığı ihlaller ve sağlık durumlarına uygun olmayan işlerde çalıştırma gibi konularda kurumumuza **6 mahpus tarafından başvuru yapılmıştır.**

- **P.K. ve isimlerini vermek istemeyen diğer mahpuslar, 31.03.2022 tarihinde Antalya Döşemealtı Açık Ceza İnfaz Kurumundan yaptıkları başvuruda;** “Kurumda baş müdür ve infaz koruma memurlarının baskılarından bunaldıklarını, sürekli tehdit edildiklerini, zorla çalıştırıldıklarını, hasta olmalarına rağmen çalışmaya zorlandıklarını, bazılarının bu koşullar nedeni ile intihar etmeyi bile düşündüklerini, görevlilerin kendilerini sabah saat 8’de kaldırılıp taş toplattıklarını, yaşadıkları baskıları anlatan mektuplarının idare tarafından okunduğunu ve ilgili yerlere gönderilmediğini, mektup yazarların idare tarafından çağırılarak tehdit edildiğini” aktarmışlardır.
- **A.Ç., 14.05. 2022 tarihinde Çorum/ İskilip Açık Hapishanesinden telefon yoluyla yaptığı başvuruda;** “7,5 ay önce açık ceza infaz kurumuna geldiğini, kurumda fazla çalıştırma, hakaret, sinkaflı küfürlere, onurlarını ve gururlarını rencide edecek davranışlara maruz kaldıklarını, sürekli olarak kapalı cezaevine gönderme tehdidinde bulduklarını, 40 yaşında olduğunu ve ikametgahının Kocaeli’nde olduğunu; diğer mahkumların olduğu yerde kameraların görmediği alanda cezaevi müdürü tarafından serbaş olarak görevlendirilmiş infaz koruma memuru tarafından hakarete uğradığını ve görevlinin kendisine tokat attığını, fiziki şiddet uyguladığını; aynı şekilde kendisinden önce de birkaç kişiye de uyguladığını; Kadir Halıcıoğlu isminde mahkumu dönerli sandalyede döndürerek dövdüğünü, yüzünü, vücudunu kızartacak şekilde darp ettiğini ve diğer mahkumlarında bu olayı bildiğini; sol kolunda platin olduğunu ve migren hastası olduğunu, daha önce ölümcül kaza geçirdiğini ve yoğun bakımda kaldığını, bu cezaevine geldiğinde kolundaki soruna rağmen kendisini tarım iş koluna verdiklerini ve bunun kendisini zorladığını, buna itiraz etme olanaklarının bile olmadığını, kendilerini dikkate alan olmadığını, kendilerine çok kötü davranıldığını, Tarım İş Koluna gittiğinde kolundaki platinin döndüğünü ve acil hastaneye götürüldüğünü, doktorun “ağır işlerde çalışılmaması lazım” dediğini, ancak gardiyanın durumu doktora yanlış aktardığını, bu duruma itiraz etmesinden kaynaklı olarak kötü bir insan olarak algılanmaya başlandığını, sonra kendisini o iş kolundan aldıklarını ve Genel Hizmetlere bağlı çay ocağına verdiklerini, kuruma geldiğinden beri 4 vardiya nöbet tutulduğunu ve her vardiyanın da bir çaycısı olduğunu, ancak kendisinin Cuma gününe kadar neredeyse 4 vardiya olarak, haftanın 7 günü en az 12 saat ile 18 saat kadar aralıksız çalıştığını, yemekhanede tahliye olduysa kendilerini yemekhaneye götürüp tüm bulaşıkları yıkattıklarını, oradan da alıp tekrar alıp çay ocağına götürdüklerini, duruma itiraz ettiğinde hakaret, sinkaflı küfürlere ve tehdide maruz kaldıklarını, 12 Mayıs Perşembe günü sabah 08.00’den gece 23.00’a kadar (kamera kayıtları ile sabittir) kendisini çalıştırdıklarını, gece migreninin tuttuğunu ve o gece orada olan memurun kendisine “neyin var?” diye sorduğunu ve “git dinlen” dediğini, sabaha kadar uyuyamadığını, ertesi sabah 06.00’da kaldırıp tüm mahpuslara muntika temizliği yaptırdıklarını, bu düzenin her gün böyle devam ettiğini, kendisini de kaldırdıklarını, 08.00 sayımını verdiğini, Serbaş olarak görevlendirilen memurun yanına gittiğini ve migren hastası olduğunu söyleyerek kendisini revire göndermesini ve iğne vurdurulmasını istediğini, memurun da kendisine “senin hiçbir şeyin yok, işine dön” dediğini ve kendisinin de çay ocağına geldiğini, orada 12.00’a kadar çalıştığını ve bu süreç içinde migrenden kaynaklı olarak halsiz olduğu için yaptığım işi beğenmeyen Serbaşın kendisini çağırdığını ve kendilerine hakaret ettiğini ve kapalıya göndermekle tehdit ettiğini, kendisini çay ocağından aldığını, kolunun sakat olduğunu bildiği için inşaat kısmına ya da tarım kısmına göndermekle tehdit ettiğini” aktarmıştır.
- **K.Y., 14.05. 2022 tarihinde Çorum/ İskilip Açık Hapishanesinden telefon yoluyla yaptığı başvuruda;** “Kocaeli’nde işlediği cinayetten kaynaklı olarak cezaevinde olduğunu, ölen kişinin ailesi tarafından öldürüleceği duyularına sahip olduğunu, ancak böyle bir risk olmasına rağmen kendisini infaz kurumu dışındaki çalışma alanlarına gönderdiklerini, tarafına yönelen bir saldırı olması durumunda yalnızca kendisine değil yanındaki kişilerin de yaşamının tehlike altında olacağını, ayrıca burada kendilerine insan onuruna uymayan davranışta bulduklarını, sürekli olarak sinkaflı küfürlere, hakaretlere ve tehditlere maruz kaldıklarını ve ayrıca sürekli olarak Kapalı Cezaevine gönderilme tehdidine maruz kaldıklarını” aktarmıştır.
- **Ö.B., Ö.A. ve T.K., 13.09.2022 tarihinde Çorum Açık Ceza İnfaz Kurumundan telefon yolu ile yaptığı başvuruda;** “Mahpusların, hiçbir güvenlik tedbiri alınmadan riskli ve ağır işlerde çalıştırıldıklarını, çamaşır suyu, porçöz, tiner ve kimyevi yağ çözücü gibi maddelerle çıplak ellerle temizlik yaptırıldığını; memurların, mahpuslara kendi lojmanlarında evlerinin içinin temizliğini yaptırdıklarını ve memurların kendi özel olarak aldıkları eşyaların (meyve ve sebze, araba lastiği vb.) veya satacakları buzdolabı gibi beyaz eşyalarını mahkumlara taşıttıklarını; mahpusların kaza sigortası ve kayıtları yaptırılmadan çalıştırıldıklarını, itiraz eden mahpusların sürekli olarak kapalı cezaevine göndermekle tehdit edildiğini, mahpusların Başmemur tarafından

sözlü şiddete ve tehdide maruz kaldığını, mahpusların kimisinin 2 ayı, kimisinin de 3 ayı kaldığı için seslerini çıkartamadıklarını;13 Eylül (bu sabah) günü, mahpuslara bundan sonra sabah 08.00'dan sonra kahvaltı yapılmasının yasak olduğu ve işe çıkacaklarının söylendiğini, ancak ekmeğin saat 09.00'da geldiğini, bu nedenle aç kalınma riski olduğunu ve bu sabah bu şekilde mahpuslara kahvaltı yaptırılmadığını; Ö.B.'ye, "Duvarlar boyanacak" denildiğini, ancak mahpusun 'bilmiyorum' demesine rağmen boya yaptırıldığını, yaptığı iş beğenilmediği için de kendisine bağırıldığını ve 'öğrenseydin' denildiğini; Ö.A.'nın da vitiligo hastalığı olduğunu ve güneşe çıkmaması gerektiğini, hastalığının bilinmesine rağmen sürekli olarak güneş altında çalıştırıldığını, cildinde lekelerin çoğaldığını; 3 yıl açık kalan içine güvercinlerin yuva yaptığı, komple pislik içinde kalan, insan eliyle bile temizlenecek durumda olmamasına rağmen memurların oturacakları lojmanların mahpuslara temizletildiğini; mahpusların görevliler tarafından 'iyi halli olmadıklarına' dair rapor hazırlamakla tehdit edildiklerini; T.K. adlı mahpusun yemekhanede çalıştığını ve 'sabah 08.00'dan sonra burada kahvaltı yapan olursa seni biliriz, sana tutanak tutarız" şeklinde tehdide maruz kaldığını ve kendisinin de "Başkanım saat 09.00'da ekme geliyor, ne yapalım?" diye sorduğunda da "Kes sesini!" şeklinde bağırıldığını" aktarmışlardır.

XV. İDARE GÖZLEM KURULU KARARLARIYLA TAHLİYELERİ ENGELLENMESİ- İNFAZ YAKMALAR, AÇIK ve İLÇE CEZAEVLERİNE GEÇME HAKKI ENGELLERİ

29/12/2020 tarihinde 31349 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren “Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirmesine Dair Yönetmelik” oluşturulan kurullarla 6 aylık periyotlarda mahpusun iyi halli olup olmadığını değerlendirmektedir. Bu kurullar Anayasaya ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne aykırıdır. İHD Genel Merkezi olarak, 12 Aralık 2020 tarihinde Danıştay’a “Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirmesine Dair Yönetmelik” hakkında yürütmenin durdurulması talebiyle başvuru yapıldı ancak bu başvuru halen sonuçlanmamıştır.

Bu yönetmelik doğrultusunda kurulan kurullar, kendilerini mahkeme yerine koyarak mahpuslar hakkında iyi halli olup olmama durumları hakkında değerlendirmede bulunmakta, koşullu salıverilme ve denetimli serbestlik haklarından yararlanıp yararlanmayacaklarına karar vermektedir. Ayrıca İdare ve Gözlem Kurulu mahpuslarla ilgili değerlendirmelerinde, mahpusların yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce aldığı disiplin cezalarının da gerekçe gösterilerek iyi olmadığına karar vermesi de “geçmişe yürüme yasağı” ilkesine aykırı uygulamalar yürütmektedir ve mahpusların tahliyelerini engellemektedir.

Gözlem kurulları mahpusların iyi halli olup olmadığına karar verirken soyut ve sübjektif yorumlarda bulunmakta, siyasi mahpuslardan da pişman olduklarına dair beyan istemektedirler. Bu kararlardan kaynaklı olarak yüzlerce politik mahpus denetimli serbestlik ve koşullu salıverilme haklarından mahrum bırakılmaktadır. Derneğimize gözlem kurulu kararlarıyla tahliyeleri engellenen mahpuslar tarafından çok yoğun başvurular yapılmaktadır.

Bu başlık altında aşağıda ihlal biçimlerine göre detaylandırılmış toplam 193 ihlal başvuru mevcuttur.

- 2022 yılı içinde en az 105 mahpusun İdare ve Gözlem Kurulu kararlarıyla Denetimli Serbestlik ve/veya Koşullu salıverilme hakları engellenmiştir.
  - **20.05. 2022 tarihinde İzmir/Şakran Kadın Kapalı Hapishanesinde A.İ. ile yapılan görüşmede;** “İdarenin koşullu salıverme hakkını engellemek için sürekli olarak tutanak tutup, disiplin cezaları verdiğini, iyi hal değerlendirme usulü ile ilgili bir tebliğ yapıldığını, iyi halli olmayan mahpusları altı ayda bir tekrar değerlendirmeye tabi tutacaklarını, bunu bir kez uyguladıklarını ancak oda arkadaşı M. Ç. isimli mahpus için altı ay olmasına rağmen uygulamadıklarını” aktarmıştır.
  - **A.Ç., 13.09.2022 tarihinde Afyonkarahisar 1 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesinden yazdığı ve tarafımıza 16 Eylül 2022 tarihinde ulaşan mektubunda;** “Cezasının 1 Nisan 2021 tarihinde bittiğini ve tahliye olması gerektiğini, ancak o dönem bulunduğu Şakran 3 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Gözlem Kurulunun hukuki olmayan bir kararla daha önce aldığı bazı disiplin cezalarını gerekçe yaparak 8 ay cezasını uzattığını, oysa disiplin cezalarının yıllar önce açılıp kapandığını, iyi halli olmasına rağmen 8 ay cezasının uzatıldığını, 1 Ağustos 2021 tarihinde de isteği dışında

Afyonkarahisar 1 Nolu T Tipi Ceza İnfaz Kurumuna sevk edildiğini; geldiği cezaevinde 8 aylık uzatmalı cezasını da tamamladığını, burada da ikinci defa değerlendirmeye tabi tutulunca ‘tarafsız’ denilen odaya geçmediği için cezasının 3 ay daha uzatıldığını ve mahkemelere yaptığı başvuruların sonuçsuz kaldığını, bu 3 aylık süre bitince 3. Defa değerlendirmeye alındığını, bu sefer de aynı gerekçeyle 6 ay daha uzatıldığını, bu 6 aylık süreyi de bin bir güçlkle tamamladığını, dördüncü değerlendirme sürecinde de dördüncü değerlendirme sürecinde açıkçası tahliyesini beklediğini, zira dördüncü defa uzatılan bir ceza örneği bulunmadığını, nitekim dördüncü defaki değerlendirmede herhangi bir soru sorma gereği bile duyulmadan ‘pişman olmadığı ve toplumla bütünleşmeye hazır olmadığı anlaşıldığı’ gibi aşırı subjektif ve absürt bir yorumla cezasının altı ay daha uzatıldığını, 6 Ağustos itibariyle bunu da yatmaya başladığını, koşullu salıverilme tarihinin 6 ay daha uzatıldığı gün aynı cezaevi idaresi tarafından düzenlenen puanlama raporunun verildiğini, söz konusu raporda iyi halli olmanın koşulu olan 45 puandan fazla 47.75 puanla düzenlendiğini ve söz konusu rapora göre de zaten iyi halli olduğunu, ancak puanlamada iyi halli olma şartının da çok üzerinde bir puan verilirken subjektif bir değerlendirmenin sonucunda idare ve gözlem kurulu iyi halli olmadığını vurgulayarak 6 ay daha cezasını uzattığını, gerekli hukuki yardımı da alamadığından yaptığı itirazların da infaz hakimliği ve ağır ceza mahkemelerinden döndüğünü, normal cezası olan 14 yıl boyunca bu bir buçuk-iki yıllık süreç kadar zorlanmadığı, ailesinin herhangi bir hukuki bir yardımda bulunabilecek durumda olmadığını, ayrıca bir kardeşinin de Patnos L Tipi Cezaevinde bulunduğunu, bırakılmadığını ve hiç olmaz ise oraya nakil olayım demesine rağmen talebinin de kabul edilmediğini” aktarmıştır.

- **A.B., 25.03.2022 tarihinde Ağrı/Patnos L Tipi Kapalı Hapishanesinden yaptığı başvuruda;** “Denetimli serbestlik hakkını kazandığı halde “iyi hal genelgesinin” gerekçe gösterilerek kendisinin bu hakkını kullanmasının cezaevi idaresi tarafından engellendiğini, kararın itiraz mercii olan İnfaz Hakimliği’ne yaptığı itirazın kabul edilmesine rağmen hala bu haktan faydalandırılmadığını” aktarmıştır.
- **C.A., 15.08.2022 tarihinde Trabzon/Beşikdüzü T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda yazdığı mektupta;** “Bulduğu kurumda koşullu salıverilme zamanı geldiği için kurula çıkarıldığını, kendisine yöneltilen bütün sorulara cevap vermesine rağmen kaçamaklı cevaplar verdiğinin gerekçe olarak gösterildiğini, yine bana yöneltilen bir soruya Anayasada düşünce ve fikir özgürlüğü kapsamına girdiği için cevap vermediği gerekçe gösterilerek aynı gerekçeli kararda ‘iyi hall’ olmadığına karar verildiğini, kurula çıkmadan altı ay boyunca iyi halli olduğunu, hatta tarafına tebliğ edilmesine rağmen kurum içerisinde belirtilen spor, hobi atölyesine katılımının olduğunu, kütüphaneden düzenli bir şekilde kitap alımının olduğunu, ancak kurulda iyi halle olmadığına karar verilip tahliyesinin üç ay ertelendiğini, daha sonra tekrar kurul iyi halli olmadığına karar vererek tahliyesini tekrar üç ay ertelediğini ve tahliyesini erteleme gerekçesi olarak gerekçeli kararlarında; ‘hükümlünün genel ve kısmi aramalarda sayımlarda idare ve kurum personelinin çalışmalarına zorluk çıkarmamış olsa da kolaylaştırmaya yönelik gayreti de olmamıştır”, ‘Hükümlü kurumumuza kabulü sonrası ilk yerleştirmesi haricinde Covid-19 tedbirleri kapsamında karantina odası idari nedenlerle ve suç türüne göre sekiz kez oda değişikliği yapmıştır’, “hükümlü elektrik borcunu ödemekle beraber su kullanımında tasarruf kurallarına riayeti hakkında kesin kanaate varılmamıştır’ gibi gerekçelerin olduğunu, oysa hem oda değişikliği talebinin olmadığını ve bunun da kişi hürriyetini engelleyici bir olmaması gerektiğini, ayrıca

kullandıkları suyu kotalı olduğunu ve istese de suyu fazla kullanma şanslarının olmadığını, burada hem kendisinin hem de ailesinin mağduriyetinin söz konusu olduğunu” aktarmıştır.

- İnfaz Yakmalar, 2022 yılı içinde İnfazları yanan mahpusların sayısı 19
- Cezası 1 yılın altına düşüp ilçe cezaevlerine geçme talebinin reddi konusunda başvuruda bulunan mahpus sayısı da 68
- Yine mahpusların Açık Cezaevlerine geçme talepleri de kabul edilmiyor. Buna dair başvuru sayısı 1
  - **F.D., 25.04.2022 tarihinde Tokat T Tipi Kapalı Hapishanesinden gönderdiği mektubunda;** “Telefonda annesi ile görüşme esnasında annesine ‘Diyarbakır’da hava nasıl?’ diye sorduğunu, annesinin de Kürtçe ‘Barane oğlum’ dediğini, Baran’ın Kürtçe ‘yağmur’ demek olduğunu, ancak Baran ile konuştuğuna dair tutanak tutulup disiplin cezası aldığını; İdare ve Gözlem Kuruluna çıkarıldıklarını, tahliyesi gelen arkadaşlarına bazı sorular sorup mülakat yaptıklarını, fişlenme gibi bir durum yaratıldığını, bu uygulama ile ne tahliye olabildiklerini ne de sevk edilebildiklerini, bu soruların ‘aldığın cezayı hak ediyor musun?’, ‘Devlete bakış açın nedir?’, ‘Örgütü nasıl görüyorsun?’, ‘Yasin Börü hakkında ne düşünüyorsun?’, ‘Din, vaaz almak için hoca-imam istiyor musun?’ vb. sorulara dayandırılarak haklarında tahliye ya da sevk olabilmeleri için puanlar verildiğini ve ona göre değerlendirmelere tabi tutulduklarını” aktarmıştır.

XVI. EKONOMİK KOŞULLAR VE YOKSULLUK

Hapishanelerde yaşanan en büyük sorunlardan biri de ekonomik sorunlar gelmektedir. Özellikle mahpus ailelerini yoksul olması mahpus yoksulluğunu da beraberinde getiriyor. Hapishanelerde hemen her şeyin kantinden ücretli olarak temin edildiği düşünüldüğünde hiçbir geliri olmayan mahpusların içinde olduğu yoksunluk halinin derinliği de ortaya çıkmaktadır. Ayrıca iletişim aracı olan posta ve telefon kartlarının ücretli olması da mahpusların dışarıyla temasını da ortadan kaldırmaktadır. Yine koğuş içinde kullanılan televizyon, buzdolabı, semaver gibi zaruri araçlar için kullanılan elektriklerin ücretli olması ve üstelik de sanayi birim fiyatlarından hesaplanarak mahpusların hesaplarından tahsil etmesi de bu yoksulluğu arttırmaktadır.

Kantinde satılan ürünler çeşit olarak az, kalitesiz ve fiyatlar da yüksektir. Bu durum hapishane koşullarında yeterli düzeyde beslenemeyen mahpusların ek gıda ve ihtiyaçlara erişimlerinin önünde büyük bir engel teşkil etmektedir. Ayrıca, mahpusların temel ihtiyaçlarına erişememesi nedeniyle belirli hijyen problemlerinin ortaya çıkması da kaçınılmaz olmaktadır.

Yine aileler tarafından gönderilen iç çamaşırı, çorap, havlu, nevresim vb. malzemelerin kabul edilmeyip bunların kantinden temin edilmesinin talep edilmesi de ayrıca ekonomik yönden bir ihlal oluşturmaktadır.

Özellikle kimsesi olmayan, aileleri yoksul olan ve yabancı mahpuslara dayanışma amacıyla gönderilen cüzi miktardaki paraların soruşturma konusu yapılması, para yatırımlarının gözaltına alınması ve tutuklanması da ayrıca bu yoksulluğu arttırmaktadır.

Özellikle son yıllarda açılan Yüksek Güvenlikli ve S Tipi Kapalı Hapishanelerinde mahpusların tek kişilik odalarda tutulması da mahpuslar arasında ekonomik açıdan dayanışmayı ortadan kaldırmıştır ve mahpusların iletişim, gıdaya erişim, içme suyuna erişim ve daha başka zaruri ihtiyaçlara erişimini de ortadan kaldırmıştır.

2022 yılı içerisinde ekonomik haklardan kaynaklı olarak yoğun başvurular yapılmıştır. Bu başlık altında aşağıda detayları verilmiş 671 ihlal meydana gelmiştir.

- Elektrik fiyatlarının yüksekliği 196 başvuru
Mahpuslar tarafından Tüketici Hakem Heyetine yazı yazılmasına rağmen sorun çözülmemiştir.
- **M.D., 08.11.2022 tarihinde Giresun/Espiye L Tipi Kapalı hapishanesinde bulunan kardeşi Eyüp Durmuş için yaptığı başvuruda;** “Kardeşinin, 3 yıldan beri Diyarbakır T Tipi cezaevinde bulunduğunu, yaklaşık iki hafta önce yüksek gelen elektrik faturalarından dolayı kardeşiyle birlikte aynı koğuşta bulun 3-4 mahkûmun, maddi sıkıntılarından dolayı faturayı ödeyemeyeceklerini cezaevi yönetimine bildirdiklerini, sonrasında Cezaevi idaresinin, ödeme imkânı olmayan bu mahkûmların yerine odada bulunan diğer arkadaşlarının ödemesi gerektiğini odadakilere bildiriyor ve aksi takdirde bu ödeme yapılmadığı halde odadaki elektriği keseceklerini söylediklerini; odada bulunan kardeşinin ve oda arkadaşlarının, cezaevi yönetiminin bu tutumuna itiraz ettiğini, ertesi gün gardiyanların odayı basarak ödemeyi yapmayan kişilere hakaret ederek onları başka yere götüreceklerinin tehdidinde bulduklarını, odadaki bulunan kardeşinin ve diğerlerinin, gardiyanlara itirazda bulunarak; “böyle yapma haklarının olmadığını” söylediklerini; olaydan sonra gardiyanların, kardeşinin de içinde bulunduğu birkaç arkadaşı ile birlikte götürüp hücreye attıklarını, daha sonra iki günlük hücreden sonra kardeşinin ve oda arkadaşlarından bir kısmının Giresun Cezaevine sürgün edildiğini” aktarmıştır.
- Kantin ücretlerinin pahalı olması 266 başvuru
- Kantinden alınan malzemelerin kalitesiz olması ve ürünlerin bulunmaması 63 başvuru
- Kantinden alınan şekerlere kısıtlama getirilmesi 4 başvuru
- Kargo ücreti talebi (Sevk sonrası eşya gönderilmesi) 4 başvuru

- **K.K., 14.01.2022 tarihinde Bolu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan yakını mahpus Ali Gülmez ile ilgili olarak yaptığı başvuruda;** “Hollanda ülkesinde yaşadığını, Bolu Cezaevi'nde kalan yakını mahpus A.G.'ye kargo gönderdiğini ancak gönderdiği paketin mahpusa verilmediğini ve ayrıca gönderilen kargo gümrüğe tabi denilerek mahpustan gümrük ücreti istendiğini” aktarmıştır.
- **B.A., 26.12.2022 tarihinde Sincan 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesinden yazdığı mektupta;** “24.08.2022 tarihinde Siverek 1 Nolu T Tipi Cezaevinden sürgün olarak gönderildiğini, sürgün esnasında ringde yer olmadığı gerekçesiyle eşyalarının orada kaldığını, oradayken ‘eşyalarını hemen göndeririz’ diyen cezaevi yönetiminin aylar geçmesine rağmen eşyalarına el koyduğunu, göndermediğini, ailesinin konuyla ilgili olarak konuştuklarını, ya verecekleri hesap numarasına para yatırmaları gerektiğini yada eşyaları göndermeyeceklerini, kendisinin onu aşkın dilekçe yazdığını, 643 TL göndermediği sürece eşyalarını göndermeyeceğini söylediklerini, eşyalarını karşı ödemeli gönderin dediğini onu da kabul etmediklerini, para gelmeden gönderemeyiz dediklerini, dilekçe numarasının E,83478035-2017/317-2022/40661-22.09.2022 tarihli olduğunu ve bunun gibi pek çok dilekçesi olduğunu, aylardır sıcak bir şey içmediğini, semaverinin dahi orada kaldığını, konuyla ilgili olarak Adalet Bakanlığına, Cumhuriyet Savcılığına defalarca dilekçe yazdığını ama cevap alamadığını, sadece bir dilekçeye cevap verildiğini ‘eğer şikayetçiyse 660 TL dosya parası verin’ dediklerini” aktarmıştır.
- **U.S. 03.02.2022 tarihinde Kayseri/Bünyan 2 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesinden bulunan vasisi olduğu M.Y. için yaptığı başvuruda;** “M.Y.’nin, Ocak ayında bir gece yarısı apar topar Kayseri’den Malatya/Akçadağ T Tipi Kapalı Hapishanesine ismi S. olan bir arkadaşıyla sürgün edildiğini, eşyalarını almalarına bile izin verilmediğini, sürgün edilmesine karşın nakil masrafının emanetteki kendi parasından tahsil edildiğini” aktarmıştır.

- Kırtasiye malzemelerinin verilmemesi 25 başvuru
- Kıyafetlerin para ile kantinde satılması 1 başvuru
- Maddi destek talebi (Para, kıyafet, kitap vs.) 10 başvuru
- Maddi yoksulluk 7 başvuru

- **G.Z., 27.01.2022 tarihinde Bandırma 2 Nolu Tipi Kapalı Hapishanesinden gönderdiği mektupta;** “Bulunduğu hapishaneye Şakran Hapishanesinden sevkinin yapıldığını, Şakran Hapishanesindeyken işçi koğuşunda çalıştığını, orada kazandığı para ile ihtiyaçlarını karşıladığını ama Bandırma Hapishanesinde bu imkanın olmadığını, dışarıda kimsesinin olmadığını ve parasının olmadığını, bu nedenle hiçbir ihtiyacını karşılayamadığını” aktarmıştır.

- Masa ve sandalye verilmemesi 1 başvuru
- Nevresim takımlarının ailelerin gönderdiğinin de alınmaması ve idarenin de vermemesi 46 başvuru
- Posta ücretlerinin yüksekliği 9 ihlal
- Para yatırma sorunu (artık elden para yatırma işlemi yapmadıkları bazı mahpusların ailelerin yaşlı olmalarından dolayı internet işlemlerini bilmediklerinden zorlandıklarını ve para yatırmadıklarından dolayı mahpusların da zorlandıkları) 1 başvuru
- İç çamaşırları dışarıdan alınmıyor, kantindekiler kalitesiz 12 başvuru
- İaşe bedellerinin ailelerden istenmesi ve bununla ilgili soruşturma başlatılması 1 başvuru
- Ailelerin veya yakınların yatırdığı paranın verilmemesi 2 başvuru
- Aileleri gönderdiği yorganlara el konulması 2 başvuru
- Ailelerin para yatırmasını suç olması 21 başvuru

- **B.A., 26.12.2022 tarihinde Sincan 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesinden yazdığı mektupta;** “24.08.2022 tarihinde Siverek 1 Nolu T Tipi Cezaevinden sürgün olarak gönderildiğini, sürgün esnasında ringde yer olmadığı gerekçesiyle eşyalarının orada kaldığını, oradayken ‘eşyalarını hemen göndeririz’ diyen cezaevi yönetiminin aylar geçmesine rağmen eşyalarına el koyduğunu, göndermediğini, ailesinin konuyla ilgili olarak konuştuklarını, ya verecekleri hesap numarasına para yatırmaları gerektiğini yada eşyaları göndermeyeceklerini, kendisinin onu aşkın dilekçe yazdığını, 643 TL göndermediği sürece eşyalarını göndermeyeceğini söylediklerini, eşyalarını karşı ödemeli gönderin dediğini onu da kabul etmediklerini, para gelmeden gönderemeyiz dediklerini, dilekçe numarasının E,83478035-2017/317-2022/40661-22.09.2022 tarihli olduğunu ve bunun gibi pek çok dilekçesi

olduğunu, aylardır sıcak bir Şey içmediğini, semaverinin dahi orada kaldığını, konuyla ilgili olarak Adalet Bakanlığına, Cumhuriyet Savcılığına defalarca dilekçe yazdığını ama cevap alamadığını, sadece bir dilekçeye cevap verildiğini ‘eğer Şikayetçiyse 660 TL dosya parası verin’ dediklerini” aktarmıştır.

XVII. DİĞER BASKILAR VE İHLALLER

Hapishanelerde yaşanan sorunlar elbette yukarıdaki başlıklarla sınırlı değil. Ayrıca biliyoruz ki İHD ve hapishaneler alanında faaliyet yürüten örgütlerin tespitleri ancak buzdağının görünen kısmı olabilir. Ancak tespit edebildiğimiz diğer baskılar da aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir.

Bu başlık altında 131 ihlal tespit edilmiştir.

- Yöresel kıyafetlerin verilmemesi 46 başvuru
- Amedspor üniformasının verilmemesi 1 başvuru
- Tek kişilik fotoğraf dayatması 4 başvuru
- Üç kişilik fotoğraf çekim dayatması 2 başvuru
- Fotoğraf çekim hakkının engellenmesi 1 başvuru
- Aile bireyleri ile fotoğraf çekimine izin verilmemesi 1 ihlal
- Üçlü priz boyunun kısaltılması 1 başvuru
- Evrak, yasa, yönetmeliklerin basılı halde mahpuslar tarafından talep edilmesi 1 başvuru
- Bozulan tesisat ve ekipmanların (Tesisat, musluk, kapı kolu vb.) ücretlerinin mahpuslardan talep edilmesi 20 ihlal
- Buzdolabı verilmemesi 2 ihlal
- Berber sorunu 4 ihlal
- Çamaşır yıkama hakkı kısıtlaması 1 ihlal
- İdareden istenen belgeler için ücret talep edilmesi 47 ihlal

TECRİT

Türkiye hapishanelerinde tecrit, çeşitli biçimlerde uygulanmaya devam ediyor. Başta İmralı Hapishanesi'nde uzun zamandır sürdürülen ağır tecrit ve izolasyon olmak üzere pek çok hapishanede tecrit bir cezalandırma yöntemi olarak varlığını sürdürüyor.

Türkiye Hapishanelerinde uzun süredir hak ihlalleri yaşanmaktadır ve bu durum sürekli hale gelmiştir. Özellikle Covid-19 pandemisi bahane edilerek çıkarılan 7242 sayılı infaz kanunu değişikliği ile TMK kapsamındaki mahpuslar bakımından infaz koşulları ağırlaştırılmış ve aleyhlerine bir durum yaratılmıştır.

İmralı Yüksek Güvenlikli F Tipi Kapalı Hapishanesi'nde tutulan mahpuslar için daha önce de açlık grevleri yapılmış, bu grevlerin etkisi ile tecrit geçici olarak kaldırılmıştır. Ancak 7 Ağustos 2019 tarihinden beri görüş yasakları yeniden devreye girmiştir. Bu durum BM Mandela Kuralları'na, CPT tavsiyelerine ve 5275 sayılı

İnfaz Kanunu'na aykırıdır. İmralı Hapishanesi'nde kalan mahpusların avukatları 22 Ocak 2021 tarihinde e-posta yoluyla İHD'ye başvurarak şu bilgileri vermişlerdir:

“Müvekkilimiz Sn. Abdullah Öcalan 15 Şubat 1999 tarihinden bu yana İmralı Cezaevi'nde ağırlaştırılmış müebbet hükümlüsü statüsünde tutulmaktadır. Diğer üç müvekkilimiz Sayın Hamili Yıldırım, Sayın Ömer Hayri Konar ve Sayın Veysi Aktaş ise Mart 2015 tarihinde farklı cezaevlerinden İmralı Cezaevi'ne sevk edilmişlerdir. İmralı Cezaevi ülke çapındaki tek ada cezaevi olmasının yanı sıra kara, hava, deniz 2. derece askeri yasak bölge kapsamındadır. Müvekkillerin yasalarda güvence altına alınan ziyaret hakkından yararlanmaları idarenin iznine tabi olup, idarenin gereken imkânları sağlamasıyla mümkün olmaktadır. Bu nedenlerle aile bireyleri ve avukatlar ziyaret haklarının kullanımı için Bursa Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı başvuruda bulunmak durumundadır. İdareye yasalara aykırı olarak keyfi bir hareket alanı tanıyan bu fiili durum nedeniyle, müvekkillerin dış dünya ile teması engellenmektedir. Mahpusların en temel haklarından olan aile ziyaret ve avukat ziyaret hakları ile haberleşme ve iletişim hakkının istisnai durumlar haricinde müvekkillerce kullanılmasına izin verilmemektedir. Ulusal mevzuat gereğince müvekkiller, 15 günde bir olmak üzere ayda iki defa aile ziyaret hakkı, benzer şekilde telefona erişim, yazışma ve avukatlarıyla görüşme haklarına sahiptir. Yasal düzenleme bu yönde olmasına rağmen başvuruçulardan; - Sayın Öcalan; 27 Temmuz 2011 tarihinden bugüne değin avukatlarıyla yalnızca 5 defa görüşme yapabirmiştir. Aile ziyareti kapsamında 6 Ekim 2014, 11 Eylül 2016, 12 Ocak 2019, 5 Haziran 2019, 12 Ağustos 2019 ve 3 Mart 2020 tarihlerinde olmak üzere uzun bir zaman dilimini kapsayan süre boyunca yalnızca altı görüşme gerçekleştirebilmiştir. Yazışma hakkı fiili olarak engellenirken, telefona erişimi ise İmralı Cezaevi'nde tutulduğu 22 yıllık zaman dilimi içerisinde salgın hastalık sebebiyle 27 Nisan 2020 tarihinde bir defaya mahsus olarak gerçekleşmiştir. - Sayın Yıldırım İmralı Cezaevi'ne sevk tarihi olan Mart 2015 tarihinden bu yana; bütün girişim ve taleplere rağmen avukatlarıyla hiçbir görüşme gerçekleştiremezken aile ziyareti kapsamında 5 Haziran 2019 ve 12 Ağustos 2019 tarihlerinde olmak üzere yalnızca 2 görüşme gerçekleştirebilmiştir. Yazışma hakkı fiili olarak engellenirken, telefona erişimi ise salgın hastalık sebebiyle 27 Nisan 2020 tarihinde bir defaya mahsus olarak gerçekleşmiştir. - Sayın Konar İmralı Cezaevi'ne sevk tarihi olan Mart 2015 tarihinden bu yana; bütün girişim ve taleplere rağmen avukatlarıyla hiçbir görüşme gerçekleştiremezken aile ziyareti kapsamında 5 Haziran 2019, 12 Ağustos 2019 ve 3 Mart 2020 tarihlerinde olmak üzere yalnızca 3 görüşme gerçekleştirebilmiştir. Yazışma hakkı fiili olarak engellenirken, telefona erişimi ise salgın hastalık sebebiyle 27 Nisan 2020 tarihinde bir defaya mahsus olarak gerçekleşmiştir. - Sayın Aktaş İmralı Cezaevi'ne sevk tarihi olan Mart 2015 tarihinden bu yana; bütün girişim ve taleplere rağmen avukatlarıyla hiçbir görüşme gerçekleştiremezken aile ziyareti kapsamında 5 Haziran 2019, 12 Ağustos 2019 ve 3 Mart 2020 tarihlerinde olmak

üzere yalnızca 3 görüşme gerçekleştirebilmiştir. Yazışma hakkı fiili olarak engellenirken, telefona erişimi ise salgın hastalık sebebiyle 27 Nisan 2020 tarihinde bir defaya mahsus olarak gerçekleşmiştir. Müvekkillerin dış dünya ile teması çeşitli gerekçelerle sistematik olarak engellenmektedir. Bu politika kararının gereği olarak müvekkiller hakkında disiplin cezası bulunduğu gerekçesiyle 7 Eylül 2020 tarihinde telefon ile görüşme yasağı, 23 Eylül 2020 tarihinde avukat ziyaret yasağı ve 30 Eylül 2020 tarihinde de aile ziyaret yasağı getirilmiştir. Etkili bir savunmanın geliştirilmesi ve de itiraz prosedürlerinin işletilmesi için dosya ve karar suretlerinin tarafımıza verilmesi talepleri reddedilerek, ilgili kararlar avukatlardan saklanmak suretiyle kesinleştirilmiştir. Ayrıca yüksek can kayıplarına ve tahribatlara sebep olan koronavirüs salgın hastalığı sebebiyle 5275 sayılı İnfaz Yasasının 66/3 maddesinin “hükümlüler... Salgın hastalık veya doğal afet hâllerinde, kuruma ait telefon ve faks cihazından derhâl yararlandırılırlar” hükmü gereğince müvekkillerin yakın akrabalarıyla telefonla görüştürülmesi talebi de kabul edilmemiştir. Yasaya aykırı olarak müvekkillerin dış dünya ile temasını sağlayacak asgari bir iletişim kanalına müsaade edilmemektedir. Müvekkiller ile 27 Nisan 2020 tarihinde gerçekleşen istisnai telefon görüşmesi, kendileriyle kurulan son temas niteliğindedir. Bu tarihten sonra müvekkillerimizin tutulma koşulları ve sağlık durumları hakkında bilgiye erişmek mümkün olmamıştır. Ulusal mevzuat ve uluslararası sözleşmeler ile evrensel değerler uyarınca kötü muamele yasağının ihlalini oluşturan bu durum bizleri ciddi kaygılara sevk etmektedir. Müvekkillerin tutulma koşulları, maruz kaldıkları hukuksal işlemler ve buna ilişkin gerçekleştirilen girişimleri konu alan ekte sunulu kapsamlı rapor ve yukarıda izah edilen hususları bilginize sunarız. Müvekkillerimizin maruz kaldığı insan hak ve hürriyetlerine aykırı bu durumun aşılması için gereken hassasiyeti göstereceğinize inanıyoruz.”

7 Ağustos 2019 tarihinden beri 29 aydır Abdullah Öcalan ile ailesi ve avukatları görüştürülmüyor. Aile ve avukatları ile görüştürülmeyen Abdullah Öcalan’a, Bursa İnfaz Hakimliği tarafından yeni bir “disiplin cezası” verildiği 18 Temmuz 2023 tarihinde avukatlarına bildirildi. İmralı’da bulunan Abdullah Öcalan ile tutuklular Veysi Aktaş, Hamili Yıldırım ve Ömer Hayri Konar, yapılan tüm başvurulara rağmen aile ve avukatlarıyla görüştürülmezken, İmralı’da haber alınamama hali, “mutlak iletişimsizlik” haline dönüştürüldü.

TECRİDİ DERİNLEŞTİREN YENİ HAPİSHANE TİPLERİ: S TİPİ ve YÜKSEK GÜVENLİKLİ CEZAEVLERİ

Bilindiği üzere Tecrit ve izolasyon, mahpusların sosyal ortamdan tamamen yalıtılması ve yaşamla olan bütün bağlarının kopartılması anlamına gelmektedir. Bir işkence yöntemi olarak tecrit, zamana yayılan bir uygulama ile hapishanelerde varlığını sürdürmektedir. Daha önce de ifade edildiği gibi, İmralı Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi'nde uygulanan tecrit belki de dünyada eşi benzeri görülmemiş bir örnek teşkil etmektedir. Birçok insan hakları kuruluşu ile birlikte derneğimizin de defalarca kapatılması gerektiğini belirttiği tecride dayalı hapishanelerin sayısının artırılmasına paralel olarak mahpus haklarının ihlallerinin artması sonucunu doğurmaktadır. Mahpuslar, üzerlerinde uygulanan tecridin ortadan kaldırılması amacıyla birçok defa açlık grevi tarzı eylemlere başlamışlardır.

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü verilerine göre şu anda Türkiye genelinde **14 adet F tipi, 19 adet Yüksek Güvenlikli 7 adet de S tipi** hapishane bulunmaktadır. Bu hapishanelerin ortak yanı mahpusların tek veya üç kişi olacak biçimde yaşamlarını devam ettirmek zorunda oluşlarıdır. F tipi ve Yüksek Güvenlikli hapishanelerin uygulamaya konulması akabinde uzmanlar ve hak savunucuları tarafından siyasi iktidarlara yapılan uyarıların haklılığı ortaya çıkmış, bu hapishanelerde tutulan mahpusların yaşam hakkı başta olmak üzere; sağlık hakkı, aile ve özel hayata saygı hakkı, avukat ile görüşme ve haberleşme hakları sürekli bir şekilde ihlal edilerek infaz yasasına aykırı uygulamalar meydana gelmiştir.

İmralı tecridinin bir yansıması olarak açılan ve mahpusları izole eden F Tipi hapishanelerin uygulanmaya başlaması akabinde bu tip hapishanelerin mahpusların fizyolojik ve psikolojik durumlarına olan olumsuz etkileri tartışılıyorken, yeni açılan Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishaneler ve S Tipi Kapalı Hapishaneler ile tecrit sistemi daha da ağırlaştırılmıştır. Daha önce kalabalık olarak tutuldukları hapishanelerden sevk edilen mahpuslar bu cezaevlerinde tek başlarına tutulmakta ve buldukları koşuşun havalandırması olmadığından günde 1 saat ayrı bir yerde bulunan havalandırma bölümüne götürülmektedir. Bu uygulama ile mahpusların ruh ve bedensel sağlıkları olumsuz etkilenmektedir. S tiplerinde de ağır tecrit koşullarında yaşam hakkı ihlalleri meydana gelmektedir. Örneğin; H. B. isimli mahpus, Iğdır S Tipi Kapalı Ceza İnfaz kurumuna sevk edildikten sonra işkence ve kötü muamele ile ayakta sayım ve çıplak arama gibi hak ihlallerine maruz bırakıldığı konusunda derneğimize başvuru yapmıştır. Yine aynı hapishanede şüpheli bir şekilde yaşamlarını yitiren Sezer Alan ve Sinan Kaya isimli mahpusların aileleri de çocuklarının yaşamlarını yitirmelerinden hapishane idareleri ve infaz koruma memurlarının sorumluluğu olduğu iddiası ile derneğimiz şubelerine başvuruda bulunmuşlardır.

Bu hapishanelerde ağır tecrit koşullarından kaynaklı olarak çok fazla ihlal yaşanmaktadır.

- Hapishanede ağırlaştırılmış müebbet alanlar, müebbet alanlar ve süreli hapis cezası alanlar ve tutukluların büyük kısmı mahpuslar tek kişilik hücrelerde, çok az bir kısmı 3 kişilik odalarda tutulmaktadır.

- Her katta farklı dosyalardan yargılanan mahpuslar tutulmaktadır.
- Hasta mahpuslar ve engelli mahpusların da bir kısmı tekli odalarda tutulmaya devam edilmekte. Bu da yaşam hakkı ihlallerini beraberinde getirmektedir.
- Mahpuslar, çamaşırlarını buldukları odalarda yıkamak ve kurutmak zorunda kalmaktadırlar. Tek bir oda içinde banyo, tuvalet ve yaşam alanının iç içe bulunması ortamın nemli ve mikrobik olmasına yol açacak ve çeşitli hastalıklar meydana gelmesi kaçınılmazdır.
- Odaların tek penceresi tel kafeslerle kapatılmıştır. Bundan dolayı alınacak temiz havanın azlığı ve aydınlatmanın yetersizliği de sağlık sorunlarına yol açacaktır. Bu tellerin kaldırılması için Erzurum/Dumlu 1 ve 2 Nolu YGC’de pencerelerin tel kafesle kapatılmasından dolayı mahpuslar açlık grevi yapmışlardır. Antalya S Tipinde bulunan mahpuslar pencerelerdeki tel örgünün kaldırılması talebinde bulunmuşlar, kaldırılmayınca da ayrı ayrı odalarda kalan 7 kişinin söküp atmasından dolayı 2 ay etkinlik yasağı verilmiştir.
- Mahpuslar her hapisanede farklı olmakla birlikte günde 1 ya da 1,5 saat havalandırma hakkından yararlandırılmaktadırlar. Geri kalan 22-23 saati tek kişilik yerde kimse ile temas etmeden tutulmaktadır. Ereğli’de bir saat havalandırmaya çıkarıldıklarında tek sıra halinde ve duvar dibinden yürütme uygulamasına maruz kalmışlardır. Ayrıca mahpuslar spora çıkarıldıkları gün havalandırma haklarından yararlanamıyorlar.
- Mahpuslardan modülden dışarıya çıktıklarında ayakkabılarının çıkarılması istenmekte, görüşe ve spora çıkarıldıklarında tamamen askeri düzende tek sıra halinde yürümeleri istenmektedir. İnfaz koruma memurlarının askeri nizamda yürümeyi dayatmaları nedeniyle sürekli tartışmalar yaşanmaktadır.
- Yüksek Güvenlikli ve S Tipi Kapalı hapisanelerde idarenin inisiyatifine bağlı olarak açık görüşler 30 dakika ile 1 saat arasında yaptırılmaktadır. Bu görüşler avukat odası gibi camlı kabinlerde görüşe gelenler tek tek alınarak yapmaktadırlar. Bu şekilde aileler birbirinden ayrılmaktadırlar. Görüş saati 09.00’da başladığında açık görüşler ya hiç yapılamamakta ya da çok kısa sürmektedir. Zaten çok uzak şehirlerde yaşayan ailelerin sabah 08.00’da hapisane önünde olması neredeyse imkansız durumdadır.
- Kapalı görüş yapmak isteyenler, TC. kimlik numaralarının son 6 hanesi ile giriş yaparak telefon açmak zorunda ve yapılan görüşmeler kayıt altına alınmaktadır.
- Bu hapisanelerde TV kanalları mahpusların taleplerine göre değil idarenin isteğine göre verilmektedir. Mahpusların taleplerine rağmen Halk TV, Artı TV, Tele-1 gibi muhalif kanallara izin verilmiyor, bu kanalların yanı sıra Meclis TV yayınına da izin verilmemektedir. Anı zamanda muhalif olan gazetelere izin verilmiyor. Süreli olan yayınlarda da yasaklamalar bulunmaktadır.

Biz insan hakları savunucuları olarak insan onuruna aykırı olan tecrit uygulamasının bir sonucu olan başta F tipi, S tipi ve Yüksek Güvenlikli Hapishanelerin kapatılmasını ve tecrit uygulaması nedeniyle oluşan hak ihlallerinin ortadan kaldırılmasını ve sorumluların etkili ve adil bir şekilde yargılanmasını talep etmekteyiz.

İNFAZ YASASI DEĞİŞİKLİĞİ

Uzun yıllardır hükümetin gündeminde olan kısmi ve özel affın çıkarılması için küresel Covid-19 salgını büyük bir fırsat yaratmıştır. Kamuoyunda, tarafların katılımı ile tartışılmadan, sadece belli saiklerle hazırlanan af tasarısı en hızlı şekilde kanunlaştırılmış ve hayata geçirilmiştir. Geçmişte örneklerine rastladığımız üzere belli bir sorun alanı ile ilgili yapılan tavsiye ve uyarıları kendi gündemini hayata geçirecek şekilde uygulayan hükümet, küresel salgının hapishaneler gibi kapalı mekanlardaki etkisini azaltmak yerine yıllardır çıkarmak için fırsat kolladığı kısmi ve özel af kanununu çıkartma yoluna gitmiştir.

AKP ve MHP Grup Başkan Vekilleri ve bir grup milletvekili tarafından 31 Mart 2020 günü TBMM Başkanlığı'na verilen "Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Teklif" hakkında görüş ve önerilerimizi bir rapor haline getirerek 2 Nisan 2020 tarihinde TBMM Adalet Komisyonu başkanı ve üyelerinin yanı sıra kamuoyuyla da paylaşmıştık.⁷

Bunun dışında alınması gereken önlemlerin başında, henüz yargılamaları devam eden ve haklarında kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı bulunmayan tutukluların durumu gelmekteydi. İnfaz teklifi, yalnızca hükümlülerle ilgili durumu düzenlemektedir. Tutuklularla ilgili herhangi bir düzenleme getirmemiştir.

Pakette terör suçları ile örgütlü suçlar bakımından 3/4'lük koşullu salıverme oranında herhangi bir değişiklik yapılmayacağı, buna karşın mükerrerler ve buna bağlı olarak cinsel suçlar ve uyuşturucu ticareti suçları bakımından 3/4'lük koşullu salıverme oranının 2/3'e indirileceği düzenlenmiştir. Üstelik "terör suçları" ile ne kastedildiği de açıkça ortaya konulmamıştır. TCK'da "terör suçları" ismi ile herhangi bir suç türü bulunmamaktadır.

Kanunun çıkmasını takiben İHD olarak, CHP Grup Başkan Vekilleri ile 135 milletvekilinin 7242 sayılı İnfaz Kanunu'nda değişiklik yapan kanunun şekil ve esas bakımından iptali için Anayasa Mahkemesi'ne açtığı 2 ayrı davaya (2020/44 E ve 2020/53 E) mahkeme arkadaşı (Amicus Curiae) sıfatı ile 24 Haziran 2020 tarihinde hukuki mütalaamızı sunduk.⁸

Açılan iptal davasında 7242 sayılı kanunun sadece geçici 6. maddesinin değil, aynı zamanda geçici 9. maddesinin 6. fıkrasının da özel af niteliğinde olduğunu, bu şekilde yasalaşan bir kanunun aynı zamanda eylemli TBMM iç tüzük ihlali olduğu, kanunun tümünün iptali istendiğinden, gerekçe ile bağlı olunmaması

⁷ <https://www.ihd.org.tr/infaz-kanunu-degisikligi-hakkinda-ihdnin-gorus-ve-onerileri/>

⁸ <https://www.ihd.org.tr/ihd-7242-sayili-infaz-kanunu-degisikligi-ile-ilgili-anayasa-mahkemesinde-acilan-davalara-basvuru-yapti/>

kuralı gereği hukuki mütalaamızda belirttiğimiz maddelerin de mahkeme tarafından iptal konusu edilebileceğini ve yapılacak değerlendirmede iptal edilmesi gerektiğini vurguladık.

Kanun yürütme ve yürürlük maddeleriyle 69 maddedir. 28 maddenin anayasa ve uluslararası sözleşmelerde güvence altına alınan haklara aykırı olduğunu tespit ettik. Bunlardan 9 maddenin İnfaz Hakimliği'nin görev ve yetkilerini genişleten, buna karşın mahkemelerin yetkilerini daraltan içerikte olduğu, 1 madde de CMK'da kişi aleyhine değişikliğe gidildiği, 2 madde de Sulh Ceza Hakimliği'nin yetkilerini genişlettiği, 1 madde de TMK'da koşullu salıverme oranını yükselterek düzenlediği ve 15 maddede İnfaz Kanunu'nda eşitliğe, ölçülülük ilkesine, korunması gereken hukuki yarar ilkesine ve daha birçok temel ilkeye aykırılık bulunduğu, kanunun geçici 6. ve 9. maddesinin 6. fıkrasında yapılan düzenlemelerin özel af niteliğinde olduğunu değerlendirdik.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, 17 Temmuz 2020 tarihinde gerçekleştirdiği toplantısında başvuruyu esastan görüşerek karara bağladı. Genel Kurul, İnfaz Kanunu'yla ilgili "şekil yönünden" yapılan başvuruyu reddetti. Karar 7 üyenin karşı oyu ve 9 üyenin oy çokluğuyla alındı. AYM üyelerinden 7'sinin düzenlemenin "af kapsamında olduğu" yönünde görüş bildirdiği, çoğunluğu oluşturan 9 üyenin ise düzenlemeyi "af değil, infaz düzenlemesi" olarak kabul ettiği öğrenildi.

KADINLAR ve ÇOCUKLAR

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre Türkiye hapisanelerinde 1 Aralık 2022 tarihi itibarıyla 11.375 hükümlü ve 2.275 tutuklu olmak üzere toplam 13.654 kadın mahpus bulunuyordu. Bu raporun açıklandığı Temmuz ayında 3 Temmuz itibarıyla 12.740 hükümlü ve 2.108 tutuklu olmak üzere 14.848 kadın mahpus bulunmaktadır. Bu mahpuslar 11 kadın kapalı ve 8 kadın açık hapisanesinde, ayrıca pek çok durumda diğer hapisanelerde kendilerine ayrılmış koşullarda kalıyorlar.

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre Türkiye hapisanelerinde 1 Aralık 2022 tarihi itibarıyla 4 çocuk eğitimevi ile 8 çocuk kapalı ceza infaz kurumunda ise 12 ile 18 yaş arasında 840 hükümlü ve 1.632 tutuklu olmak üzere toplam 2.522 çocuk hapisanelerde tutulmaktadır.

Bu raporun açıklandığı Temmuz ayında 3 Temmuz itibarıyla 4 çocuk eğitimevi ile 9 çocuk kapalı ceza infaz kurumunda ise 12 ile 18 yaş arasında, 1013 hükümlü ve 1.559 tutuklu olmak üzere 2.572 çocuk hapisanelerde tutulmaktadır. Ceza Tevkifevleri Genel Müdürlüğü 9 Mart 2021 tarihinde yaptığı basın açıklamasında 0-6 yaş aralığındaki bu sayının 345 olduğunu belirtmiştir.⁹ İHD'nin bu konudaki tutumu uzun yıllardır bellidir ve "Çocuk Cezaevleri Kapatılsın" sloganıyla çocuk hapisanelerinin kapatılmasından yanadır.

⁹ <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/basin-aciklamasi09032021045708>

Türkiye BM Çocuk Hakları Sözleşmesi başta olmak üzere; çocuk haklarıyla ilgili uluslararası sözleşmeye imza koymuş ve bu belgelerde ifade edilen hakların gereğinin iç hukukta yerine getirileceğini taahhüt etmiştir. Pekin Kuralları, Havana Kuralları ve Riyad İlkeleri Kanunla ihtilafa düşmüş çocuklarla ilgili uygulamaları düzenlemektedir. Kanunla ihtilafa düşen çocukların büyük çoğunluğu gözaltı aşamasından, yargılama aşamasına, cezaevlerine konma, cezanın infaz süreci ve infaz sonrasındaki yaşamlarına kadar hayatlarında onarılması zor özensiz uygulama ile muhatap olmaktadır. Hapishaneye konulan her çocuk özgürlüğünden yoksun bırakılmanın yanı sıra çocukluğunu yaşama hakkından da mahrum kalmaktadır. Eğitim ve sağlık olanaklarına erişimin zorlaşmasının yanı sıra sosyal ve kültürel olarak da kendini ifade etme olanakları azalan çocukların gelecek yaşamları ciddi psikolojik sorunların tehdidi altına girmektedir. Çocukların kaldığı hapishanelerde sıkça işkence ve kötü muamele iddialarının kamuoyuna yansması hapishanelerin çocukların “topluma yeniden kazandırılmasında” bir işlev görmediği gibi onların yaşamlarında olumsuz anıların pekişmesine neden olduğunu da ortaya koymaktadır.

İHD, kadın mahpuslardan çok sayıda başvuru almaktadır. Ceza Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Hapishaneler, kadınların şiddete, işkence ve kötü muameleye uğradığı alanlardan biri olarak öne çıkıyor. Gerek hapishanelerin içindeki görevliler tarafından gerekse hastane ve mahkemeye yapılan sevkleri esnasında kolluk tarafından fiziksel olarak işkenceye uğrayarak darp edilen kadın mahpuslar bulunmaktadır. Ancak şiddet uygulayan görevlilerin hiçbiri hakkında soruşturma başlatılmakta ve cezasızlık nedeniyle sorunlar artarak devam etmektedir.

İHD’ye kadınlar tarafından yapılan başvurularda çok sayıda işkence ve kötü muamele iddiası, sağlık hakkına erişim ihlali, iletişim ve haberleşme hakkının kullanılmasının engellenmesi, bilgiye erişim hakkının kullandırılmadığı, adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiaları öne çıkıyor. Ayrıca disiplin soruşturmaları ve cezaların infazı ile ilgili sıkıntılar, sevk taleplerinin yerine getirilmemesi ya da sürgün uygulamaları, kalabalık koşullar, aramalarda yaşanan sorunlar dile getirilmiştir.

Kadınlara yönelik işkence ve kötü muamele iddialarının başında çıplak arama uygulamaları geliyor. Zorla yapılan çıplak aramaların fiziksel muayeneye varan örnekleri ile karşılaşılıyor. Uygulamaya itiraz eden ya da direnen mahpusların da darp edildiği, şiddete uğradığı ya da ceza aldığı durumlar bulunuyor. İşkence ve kötü muamele uygulamalarının bir diğer boyutu ise hapishaneler arası ya da hastane ve adliyeye sevkler sırasında yaşanan olayları içeriyor. Sevklerde mahpusların şiddete maruz kalmasının yanı sıra sürekli kelepçeli olarak tutulmaları, ihtiyaçlarının karşılanmaması, ilaçlarının verilmemesi gibi uygulamaların yaygın olduğu görülüyor. Küfür ve kaba muamele ise hapishanelerde vakayı adiyeden sayılıyor.

Hapishanelerde yaşanan kısıtlama ve ihlallere karşı kadınlar tarafından yapılan her türden itiraz ise soruşturma ve disiplin cezası verilmesi ile neticelenmektedir. Bunun en önemli sonucu da mahpusların erken salıverilme

haklarından mahrum bırakılması olarak ortaya çıkıyor. Sevk taleplerinin keyfi olarak reddedilmesi, pek çok durumda istek dışında zorunlu sürgün uygulamaları da önemli sorunlar arasında.

Kadın mahpusların sağlık hakları da gerek hastanene sevklerinin yapılması gerekse aramalardan kaynaklı olarak engellenmiş durumdadır. Ağız içi aramalardan kaynaklı olarak sağlık hakkı ihlal edilen kadın mahpuslara dair başvurular kurumumuza yapılmıştır. Hijyen ve temizlik malzemelerinin verilmemesi, sıcak suya ve temiz suya erişim problemleri de yaşanmaya devam ediliyor.

Kadın mahpusların yaşam alanlarını gören kameralar da mahremiyetini ortadan kaldıran uygulama olarak devam ediliyor. Bu kameralarla 7/24 kamera ortak alan denilen koğuş girişi ve dış güvenlik adı altında avlu izleniyor. Ayrıca iç kameralar banyo-tuvalet kapılarını görürken, dış kameralarda yatakhane ve tuvalet içlerini görüyor.

2022 yılında da hamile olan kadınlar ve küçük çocukları olan kadınlar tutuklanarak hapishaneye konuldular. Ceza Tevkifevleri Genel Müdürlüğü hamile kadınlar ve bebekleriyle birlikte kalan kadınlara dair bir veri paylaşmıyor.

Anneleriyle birlikte kalan çocukların da sağlıklı gelişimleri engellenmiş ve sağlık hakları da ihlal edilmiştir.

Sonuç olarak, kadın mahpusların karşılaştıkları sorunların ve maruz kaldıkları hak ihlallerinin diğer mahpusların karşılaştıkları ile pek çok noktada benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz. Buna karşın İHD olarak özel ihtiyaçları göz ardı edilen kadınlara nasıl davranılacağına dair “Birleşmiş Milletler Kadın Mahpuslar El Kitabı”nın¹⁰ referans olarak alınabileceğini düşünmekteyiz. Ayrıca, Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan “Cezaevi Müdürleri ve Politika Yapıcılar için Kadınlar ve Hapsedilme Üzerine El Kitabı”nın¹¹ da hapishane idarecileri, çalışanları ve infaz koruma memurları için hazırlanacak eğitim programlarında uygun bir rehber olacağı kanaatindeyiz.

Alanya L Kadın Kapalı Hapishanesi, Bakırköy Kadın Kapalı Hapishanesi, Bayburt M Tipi Kapalı Hapishanesi, Bünyan Kadın Kapalı Hapishanesi, Diyarbakır Kadın Kapalı Hapishanesi, Elazığ Kadın Kapalı Hapishanesi, Eskişehir H Tipi Kapalı Hapishanesi, Gebze Kadın Kapalı Hapishanesi, İskenderun T Tipi Kapalı Hapishanesi, Kandıra 1 Nolu F Tipi Kapalı Hapishanesi, Osmaniye 1 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi, Silivri 9 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesi, Sincan Kadın Kapalı Hapishanesi, Şakran Kadın Kapalı Hapishanesi, Tarsus Kadın Kapalı Hapishanesi olmak üzere **15 hapishaneden gelen başvurulara göre; 5’i yabancı uyruklu olmak üzere en az 227 kadın mahpusun hak ihlaline uğradığı tespit edilmiştir. İhlaller tüm ihlal biçimleri içinde**

¹⁰ <https://hapistekadin.files.wordpress.com/2014/11/kadc4b1n-mahpuslar-ic3a7in-bangkok-yasalarc4b1.pdf>

¹¹ https://cisst.org.tr/wp-content/uploads/2020/07/CISST_UN_1_Kadinlar_0.pdf

yerini almıştır. Bundan ayrı olarak 1 kadın mahpus hamile olmasına rağmen tutuklanmış, annesiyle birlikte hapiste kalan bir çocuğun da sağlık hakkı ihlal edilmiştir.

- **D.Ş. ile 21.02.2022 tarihinde Kayseri/Bünyan Kadın Kapalı Hapishanesinde yapılan avukat görüşünde;** “Kürtçe kitapların tercüman eksikliği nedeniyle verilmediğini; hapishanedeki koşullarda İran ve Suriye vatandaşları olan mahpusların kaldığını ve sadece Kürtçe dilindeki yayınları okuyabildiklerini ancak idarenin bu konuda sadece yasaklama yolunu seçtiğini, mahpuslardan M., D. ve Z.’nin Kürtçe yayınların alınmaması nedeniyle mağdur edildiğini; telefon görüşünde karşı tarafın 10 dk. içinde telefona cevap vermesinin beklendiğini karşı taraf cevap vermezse telefon hakkının kullanılmış sayıldığını, Şırnak’ta telefon ve şebeke hatlarında sorun yaşandığını kesintiler olduğunu bu nedenle telefon görüşü yapılamadığını; kadınlara ücretsiz temizlik malzemesi verilmediğini, her şeyin çok pahalı olduğunu ekonomik krizin hapishanede daha derin yaşandığını, elektrik, kantin malzemeleri, yiyeceklerin çok pahalı olduğunu ve bazı ihtiyaçların zam geleceği için satılmadığını hapishanede dahi karaborsacılık yapıldığını; hapishaneye gelen ve gönderilen mektupların engellendiğini, gelen mektupların alınamadığını, kendilerinin gönderdiği mektupların ulaşmadığını, gelen ve kendilerinin gönderdiği mektupların bir çoğunun kaybolduğunu veya idarece mektuplara el konulduğunu mektupların çok büyük bir kısmı için idare tarafından “suçu ve suçluyu övme, gizli haberleşme” şeklinde gerekçelerle mahpuslara verilmediğini, sürekli yakınlarının kendilerini arayarak mektup gönderdiğini ancak kendilerine mektupların ulaşmadığını, Kürtçe okuma Komisyonu’nun olmadığını bu nedenle mahkumların anadilinde yazışamadıklarını” aktarmıştır.
- **Ş.Y., Z.B., F.O., G.E., H.V., S.A., S.A., S.K., H.Ö., N.Ç., S.T., 05.09.2022 tarihinde Diyarbakır Kadın Kapalı Hapishanesinden yazdıkları mektupta;** “Sivil ölüm alanları olarak tanımlanan cezaevlerinde tecride dayalı infaz rejimi uygulamasıyla beraber fiili idamların gerçekleştiği alanlara dönüştüğünü; sağlıklı bir şekilde tutsak edilenler için sağlıksızlık üreten zindanların kronik hastalıkları olanlar için ölüm-öldürme merkezleri görevi görmekte olduğunu, son dönemde Elazığ, Urfa, Giresun cezaevlerinde çıkan cenazelerin durumun kısa özeti olduğunu, hasta tutsakların yeterli ve uygun sağlık hizmetlerini alamadıklarını; sağlıkları bakımından uygun ve dengeli beslenemedikleri zindanlarda tutulduklarını, zamana yayılan ve sanki kronik hastalıklardan kaynaklı ölüyorlarmış gibi yansıtılan zamana yayılan fiili idam cezası uygulaması olduğunu, zindandaki hak ihlallerinin ATK’lerin Cezaevi idari gözlem kurulu ile birlikte verdikleri gerçeklikten uzak kararların bu sistemin görünen ve hissedilen birkaç aracı olduğunu, özde ifade özgürlüğüne, temel insan haklarına, sol-sosyalist çevrelere, Kürde, özelde kadına düşman AKP-MHP iktidarının politikaları olduğunu; buldukları cezaevinde tedavi edilebilir durumda olan hasta tutsakların cezaevlerinde sağlık hakkına erişememesinin, hastalıklarının daha da kötüye gitmesine ve sonuç olarak da ölümlere neden olduğunu; S.D.’nin kolon kanseri olduğunu, G.K.’nin kalp hastası olduğunu, S.K.’nin hipertansiyon hastası olduğunu, S.Ç.’nin kanser tedavisinin devam ettiğini, bu arkadaşlarının cezaevlerinde kalmamaları gereken tutsaklar olup zorla tutulmaya devam edildiğini, böylesi ağır hastalıklar da dahil olmak üzere acil durumlarda dahi nöbetçi sağlık personelinin olmadığını, cezaevlerinde hastaneye sevk ambulansının çağırılmasının gardiyanın insafına ve hasta olduğuna inanmasına kalmış durumda olduğunu; 30.08.2022 tarihinde yan koşullarında bulunan adli tutsakların yaşadığı durumu duyduklarını, 06:45 saatlerinde koşullardan

yükselen feryatları duymuş olduklarını, sürekli olarak personelden yardım isteyen tutsakların, E.H. adındaki tutsağın ölmek üzere olduğunu söylediklerini, vardiyanın kapıyı açmadığını, sürekli mazgaldan muhatap olduğunu, 08:15 sularında ambulans geldi denilerek kapının açıldığını, daha önceden de bildikleri gibi “ambulans geldi” dense bile “jandarma hazır değil” ya da “ambulans daha gelmedi” denilerek hastaların bazen yarım saat, bazen bir saat mahkumun kabul alanında bekletildiğini, koğuştan çıkarıldığında kalbinin durmuş olduğunu, kalp krizi geçirdiği, hala hastanede entübe halde tedavi altında olduğu bilgisinin alındığını, hastaneye kaldırılırken çift kelepçe ile insan onurunu kırıcı muameleye maruz kaldıklarını, yürüyemeyecek düzeyde olan hastanın bile çift kelepçe ile kelepçelendiğini; revir dilekçelerine bazen haftalarca cevap verilmediğini, koruyucu sağlık hizmetlerinin uygulanmadığını, salgın ve bulaşıcı hastalıklara karşı yeterli önlemin alınmadığını, sağlıklı bir birey olarak zindandan çıkmamalarına yönelik bir uygulama olduğunu; hijyenik koşullarda mevsimine uygun verilmeyen yemeklerin çoğu zaman bozuk veya çiğ verildiğini, çoğu zaman da alamadıklarını; sıcak su verilme saatlerinin 13:00 ile 15:00 arasında sınırlandırıldığını ancak bu saatlere de uyulmayarak sadece 13:30 ile 14:20 arasında verildiğini, soğuk su kesintilerinin haftalardır devam ederken 29.08.2022 akşam saatlerinden 01.09.2022 tarihine kadar içme suyu olarak kullandıkları suyun paslı ve kirli bir şekilde verildiğini; 7/24 kamera sistemi ile gözetlenerek tacize uğradıklarını, ortak alan dedikleri koğuş girişi ve dış güvenlik adı altında avlunun kameralarla izlenerek psikolojik baskı uygulandığını, banyo-tuvalet kapılarının iç kamera ile görünürken, yatakhane ve tuvalet içlerini dış kameranın gördüğünü; çıplak arama/detay arama adı altında insanlık onurunun ayaklar altına alındığını, tam bir izolasyon altında olduklarını; Covid-19 salgını boyunca “pandemi tedbirleri” denilerek diğer koğuşlarda bulunan arkadaşlarıyla sohbet, spor, kurs gibi etkinlikler için yan yana getirilmediklerini, tutsakların tamamen koğuş içine kapatıldığını; koşullu salıverilme süresi dolduğu halde cezaevi idare kurulunun iyi halli olmama gerekçesiyle tahliyelerinin engellediğini, disiplin cezası olmayan arkadaşlarına bu yolla etkin pişmanlık dayatıldığını” aktarmışlardır.

- **27.09.2022 tarihinde İstanbul/Bakırköy Kadın Kapalı Hapishanesinde bulunan F.T. ile yapılan avukat görüşünde;** “Uzun yıllardır Bakırköy Kadın Kapalı Hapishanesinde kaldığını, 25.09.2022 tarihinde Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu müdürleri ve gardiyanların kendisiyle birlikte 12 kadının kaldığı koğuşa baskın yaparak detaylı arama yaptığını, aramada erkek gardiyanların çoğunlukta olduğunu, 40-50 kişilik gardiyan grubu tarafından cezaevi müdürlerinin eşliğinde yapıldığını, aramada kadınların iç çamaşırlarının teşhir edici bir şekilde arandığını, kendisinin ve diğer kadınların zorla koğuştan çıkarılarak havalandırmaya kilitlendiğini; kendisinin kalp, astım tansiyon ve pek çok başka hastalığı olduğunu, hastalıkları nedeniyle açık havaya çıktığında nefesinin kesildiğini ve fenalaştığını; 4 yıldır bu nedenle havalandırmaya çıkamadığını, havalandırmaya zorla götürüldükten sonra fenalaşmaya başladığını ve bir süre sonra bayıldığını; yapılan arama sonucunda tamamı İnfaz Kurumunun denetiminden geçtikten sonra kendisine verilmiş olan kitaplarına, mektuplarına, günlüklerine, kantin fişlerine ve diğer her türlü basılı, yazılı ve görsel eşyalarına, giysilerinin büyük çoğunluğuna, doktorlar tarafından verilen ortopedik yastık ve minderine el konulduğunu; bütün bu uygulamanın tamamen keyfi ve hukuk dışı olduğu kendilerine eziyet çekirtmek amacıyla yapıldığını” aktarmıştır.

- **27.09.2022 tarihinde İstanbul/Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda N.D. ile yapılan avukat görüşünde;** “5 yıldır Bakırköy Kadın Kapalı Hapishanesinde kaldığını; 25.09.2022 tarihinde Ceza İnfaz Kurumu müdürleri ve gardiyanların, kaldığı koğuşa baskın yaparak detaylı arama yaptığını, arama sırasında kendisinin ve diğer kadınların zorla koğuştan çıkarılarak tekli hücrelere kapatıldığını, hücreye kapatılmaya direndiği için kadın gardiyanların kollarını arkaya doğru şiddetli bir şekilde büküğünü, bir erkek gardiyanın bacak arasına tekme attığını; yapılan arama sonucunda tamamı İnfaz Kurumunun denetiminden geçtikten sonra kendisine verilmiş olan ders kitaplarına, mektuplarına, günlüklerine, kantin fişlerine ve diğer her türlü basılı, yazılı ve görsel eşyalarına, giysilerinin büyük çoğunluğuna el konulduğunu, kendisine ait olan ve kutsal olarak gördüğü Kur’an’ın diğer eşyalarıyla beraber çöp torbasına atıldığını, bu aramanın tamamen keyfi ve işkence yapma maksadıyla olduğunu” aktarmıştır.
- **N.Y., 10.11.2022 tarihinde Kocaeli/Gebze Kadın Kapalı hapishanesinden yazdığı ve tarafımıza 27.01.2023 tarihinde ulaşan mektubunda;** “Yaklaşık 3 yıldır hapishaneden hastaneye sevk edildiklerinde güvenlik bahanesiyle keyfi uygulamalarla hastaneye gidişlerinin engellenmekte olduğunu, tedavi olamadıklarını; Eylem Baş’ın 1 aydan uzun bir süredir ağır hasta olduğunu, kanlı ishal, mide bulantısı, aşırı kilo kaybı olduğunu, 1 ay da 10 kilo verdiğini, iştahsızlık, halsizlik vb. yaşamakta olduğunu, hapishane revirinde yapılabilecek tüm müdahalelerin yapılmasına rağmen durumunda bir değişiklik olmadığını, bunun için 03.11.2022 tarihinde hastaneye sevkini yapıldığını ancak hapishane çıkışında asker tarafından dayatılan keyfi arama yüzünden hastaneye gidemediğini; sevk sırasında 3 defa gardiyan tarafından arandıklarını ve son olarak X-Ray cihazından geçip kapı önüne geldiklerini ancak asker tarafından tekrar keyfi arama yapıldığını; oysa ortada güvenlik sorunu olmadığını, bu durumu buradaki jandarma komutanının da sözlü olarak ifade ettiğini, güvenlikle ilgili bir sorun olmadığını ifade ettiğini, hapishane yetkilileri kendi gözetimleri altındaki kişilerin sağlığının korunmasından sorumlu olduğunu, tedavi olmak herkesin hakkı bunun insan onuruna yaraşır şekilde yapılması gerektiğini, bu keyfi ve onur kırıcı durumu kabul etmedikleri için tedavi olamadıklarını, sorunlarının her geçen gün arttığını; başta E.B.’nin sonra hepsinin tedavi hakkının tanınmasını istediklerini, bu konuda yardım talep ettiklerini” aktarmıştır.
- **A.R.K., 01.12.2022 tarihinde Antalya/Elmalı T Tipi Kapalı Hapishanesinden yaptığı başvuruda;** “Hamile eşi H.K.K. ile tutuklandıklarını, eşinin psikolojisi ve sağlık durumunun tutukluluk nedeniyle kötüleştiğini; eşinin 7 aylık hamile olması nedeniyle acil müdahale edilmesi gereken bir durum oluştuğunda bunun buldukları yerden zor olduğunu, kurumdan hastaneye sevk çok zaman aldığını, hamile olan eşinin tahliye edilmesini istediğini” aktarmıştır.
- **M.N.D. 25.12.2022 tarihinde Tarsus Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan yazdığı ve tarafımıza 27.01.2023 tarihinde ulaşan mektubunda;** “Cezaevlerinde tecrit etme amacıyla bir çok uygulama politikanın üzerlerinde denemeye devam ettiğini, daha öncesinde C-4 koğuşunda aynı dosyadan arkadaşlarıyla yan yana olan koğuşlarda kalıyorken koğuşlarının çaprazlama olacak şekilde ayarlandığını ve C-7 koğuşuna 14.10.2022 tarihinde getirildiklerini, buldukları koğuşun adli koğuşların arasında kaldığını, C-7 koğuşuna geldiklerinden beri C-8 koğuşundaki adli mahkumların defalarca sözlü saldırı ve hakaretlerine maruz kaldıklarını, ancak 25.12.2022 tarihinde önce sözlü saldırı ve hakaretlerde ardından fiziki saldırıya maruz kaldıklarını, Saat 16:10 civarında koğuşun

avlusunda buldukları sırada C-8 koğuşundan avluya çeşitli maddeler atılmaya başlandığını, birinin bir arkadaşlarının başına isabet ettiğini, yanlarında bulunan bir mahpusun son anda kendini korumaya alabildiğini, bu saldırı ile birlikte artık can güvenliklerinden endişeli olduklarını, çünkü bu saldırıların devamı gelecek diye korktuklarını, isabet eden şey cam ve ya kesici bir madde de olabileceğini ve ilerleyen zamanlarda bunu da yapabileceklerini; gerekli suç duyurusu ve şikayet dilekçelerini yazacaklarını, kendilerini tecrit etmek için uygulanan bu politikalar ve koğuşların bir birinden ayrılması sonucu maalesef bu saldırılara karşı karşıya kaldıklarını, yan yana koğuşlar olduğunda bu tür saldırılara uğramadıklarını ve can güvenliği endişelerinin olmadığını” aktarmıştır.

LGBTİ+ BİREYLERİN UĞRADIĞI İHLALLER

Türkiye hapishanelerinde tutulan LGBTİ+ Bireylere dair sayısal veriler hakkında bilgimiz bulunmamaktadır. Ceza ve Tevkifevleri genel Müdürlüğü bu konuda herhangi bir bilgi açıklamamaktadır. Ancak avukat ağımızın takip ettiği davalar, bize ulaşan başvurular ve edindiğimiz bilgiler ışığında LGBTİ+ bireylerin hapishanelerde ciddi ayrımcılık, transfobik ve homofobik tutumlara maruz kaldıklarını biliyoruz.

LGBTİ+ Bireylerin yaşadığı hak ihlallerine dair 8 başvuru alınmıştır.

Hapishanelerde ayrımcılığın en ağırının LGBTİ+ bireyleri yaşadığını söylemek abartı olmayacaktır. Bu mahpusların özel ihtiyaçlarının karşılanacağı koşullar yoktur ve bu yönde bir politika da mevcut değildir. Hapishanelerde görevli olan personellerin de bu konu da eğitimi bulunmamaktadır. Mevcut iktidarın LGBTİ+'lara açık alanda nefret söyleminden hareketle LGBT+'ların hapishanelerde nasıl bir muameleye maruz kaldığını tahmin etmek güç değildir. LGBT+'ların hapishanelerde yaşadıkları sorunları gene itibariyle aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- LGBTİ+'lar hapishanede ayrımcılığa, aşağılamaya, tecride, istismara, cinsel taciz ve tecavüze, hakarete, kötü muameleye ve işkenceye uğramaktadırlar.
- Trans kadınlar cinsiyet geçiş süresini tamamlayıp kadın kimliği alana kadar kadınların oldukları koşullara konmuyor. Erkeklerin kaldığı hapishanelere konulan trans kadınlar ve erkek eşcinseller eğer sayıları yeterli değilse tek kişilik yerde tutulmaktadır.
- Lezbiyen, biseksüel kadınlar ve cinsiyet geçiş sürecini tamamlayıp erkek kimliği almamış trans erkekler de kadın hapishanelerinde tekli yerlerde tutulmaktadır.
- Trans kadınlar erkek hapishanesinde tutulduğundan kılık kıyafet alımından saç kesimine, arama ve sevkler kadar erkek hapishane uygulamalarına maruz kalmaktadırlar. Bu da birçok istismarı beraberinde getirmektedir.
- LGBTİ+ mahpuslar tek kişilik yerde tutulduklarında ağır tecrit koşullarına da maruz kalıyor. Bu mahpusların bir araya gelebilme, sosyalleşebilme, sohbet ve spor faaliyetlerine katılma hakları da engellenmiş oluyor. Bu durum hem fiziksel hem de ruhsal olarak eziyet halini alıyor.
- LGBTİ+ mahpuslar buldukları yer de tek kişilik yer de tutulmalarından kaynaklı olarak başka mahpusların taciz, tecavüz ve kötü muamelesine uğrama durumu ortadan kalmış oluyor. Ancak bu fiillere hapishanede görevli

olan infaz koruma memurları ve dış güvenlikten sorumlu jandarma tarafından yapılanlara maruz kalıyorlar. Yapılan şikayetler sonuçsuz kaldığı gibi şiddeti daha arttırıyor.

- Keyfi ve çıplak arama uygulamalarına maruz kalıyorlar. Arama yapılırken mahpusun beyanına sadık kalınmadan erkek hapisanesinde ise erkek görevli, kadın hapisanesinde ise kadın görevli arama yapıyor.
- LGBTİ+ mahpuslar tekli yerde tecritte tutulmalarından dolayı her türlü sözlü ve fiziksel saldırıya karşı da savunmasız kalıyor ve kendisine yapılanı da ispatlayamıyor. Mektup yoluyla yaşadıklarını dile getirmeleri de engellendiği için ancak avukatları ya da aileleri aracılığı ile sorunu dışarıya aktarabiliyorlar.
- Ayrıca dışlanmaları ve toplumun büyük bir kesimi ve devletin kendisi tarafından da dışlanmaları ile büyük bir yalnız içine girmektedirler. Hem hapisaneler içinde ihtiyaçlarını karşılayacak hem de adalete erişim noktasında maddi olanaklardan yoksun hale gelmektedirler. LGBTİ+ mahpuslar en son düşünülen mahpuslardır ne yazık ki.
- Adalete erişimde de adil yargılanma hakkına sahip değiller. Burada da gerek mahkeme heyeti tarafından ayrımcı uygulamaya uğramaktadırlar. Yine adalete erişimde destek alma noktasında eksik bırakılıyorlar ve homofobik, transfobik söylemlere maruz kalıyorlar.
- Savunmanları ve yargılayanlarının da ayrımcılığına maruz kalabiliyorlar.
- Suç dosyalarının haricinde LGBTİ+ olmaları da sanki bir suçmuş gibi görülüyor. Yine bu mahpuslar hakları hakkında yeterli bilgiye ve başvuru mekanizma bilgilerine de sahip değiller.
- Trans kadın ve erkeklerin hapisanelerde yaşadıkları en büyük sorun cinsiyet geçiş süreçlerindeki aksaklıklar gelmektedir. Cinsiyet geçiş sürecinin başlaması ve başlamış olan geçiş sürecinin devam ettirilmesi hapisanelerde kesintiye uğramakta ve hatta çoğu zaman kabul edilmemektedir. Hormon ilaçlarının verilmesi sorun olduğundan çoğu zaman bu yönde şikayetler gelmektedir.
- Cinsiyet geçiş sürecinde psikolojik sağlık hizmetlerine ve desteğe kesintisiz olarak erişmesi gereken mahpusların bu ihtiyacı neredeyse hiç karşılanmıyor. Hapishanede görevli olan psikoloğun bu konuda uzmanlığı olmuyor ve dışarıdan desteğin sağlanması ise imkansız hale getirilmiş durumda.

YABANCI MAHPUSLAR

Türkiye hapisanelerinde kalan yabancı uyruklu mahpusların sayısının binlerce olmasına rağmen Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri genel Müdürlüğü tarafından bir veri ne yazık ki paylaşılmıyor.

Yabancı mahpuslar özellikle dil bariyeri nedeniyle çok fazla hak ihlaliyle karşılaşmaktadır ve çoğunlukla adil yargılanma hakkından ve Türkçe bilmedikleri nedeniyle de iletişim hakkından yararlanamadıkları sebebiyle derneğimize başvuru yapmaktadır. Dil bariyeri nedeniyle adil yargılanma haklarından ve avukatını seçme haklarından da yararlanamıyorlar ve çoğu zaman avukatsız bir şekilde kendilerini savunmadan hapisanelere giriyorlar. Ayrıca kendi haklarını bilmemeleri, dilekçe yazma haklarından mahrum kalmaları, iletişim ve haberleşme haklarından da kendi dillerinde yayın yapılmaması ve kitap, gazete gibi iletişim araçlarına da ulaşamadıkları düşünüldüğünde koşullarının ne kadar zor olduğu ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca ailelerine uzak olmaları ve/veya hiç ulaşamamalarıyla ekonomik olarak da koşulları güçleşiyor ve bu da birçok zorluğu beraberinde getiriyor.

Yabancı mahpuslar hem hapishane içinde memurlar tarafından hem de sağlığa erişim noktasında görevliler tarafından ayrımcılığa uğramaktadırlar.

Adını öğrenemediğimiz yabancı uyruklu bir kadın mahpusun intihar ettiğine dair de tarafımıza ulaşan bir başvuru bulunmaktadır.

Yabancı mahpuslar işkence ve kötü muameleye maruz kalıyor ve bu durumların ne yazık ki çok sınırlı şekilde haberimiz olabiliyor.

- **24.02.2022 tarihinde M.G. ile Adana/Kürkçüler F Tipi Kapalı Hapishanesinde yapılan görüşmede;** “Bu hapishanede çoğu Rojava’lı olmak üzere birçok yabancı mahpus bulunduğunu, bu mahpusların hepsinin aynı odada tutulduğunu, bu mahpusların neredeyse tamamının Türkçe bilmediği için gündelik hayatlarının oldukça güçleştiğini, bu mahpusların en azından Türkçe bilen kişilerin olduğu odalara dağıtılmasını talep ettiklerini ancak kabul edilmediğini” aktarmıştır.
- **L.L., 03.02.2022 tarihinde Bakırköy Kadın Kapalı Hapishanesinde bulunan S.C.G., M.N., M.B., J.B., H.R. için derneğimize yaptığı başvuruda;** “Bakırköy Kadın Kapalı cezaevinde bir suçtan dolayı bulunduğunu ve tahliye olduğunu, daha sonra ülkesi olan Hollanda’ya deport edildiğini, burada bulunan bazı mahkûmların mağduriyetini ve gördükleri muameleyi size aktarmak istediğini, onlar için insani yardım ve destekte bulunmak istediğini, bilhassa yabancı kökenli mahkûmların çok mağdur durumda olduklarını, haklarını bilmediklerini, memurlar ve cezaevi birimini tarafından ayrımcılığa uğradıklarını; Bakırköy Kadın Kapalı Hapishanesinde doktorun, birçok mahkûmun ilaç ihtiyaçlarını karşılamadığını, defalarca dilekçe yazılmasına rağmen ve bazı mahkûmların ciddi sağlık sorunları olmasına rağmen ilaçları ve tedavilerinin yapılmadığını, kendisinin de aynı şeyi yaşadığını, birçok defa göz ve diğer rahatsızlıklarından dolayı dilekçe yazmalarına rağmen doktorun kendisine geri dönüş yapmadığını, son çare olarak Hollanda Konsolosu ve avukatını devreye soktuğunu, avukatının doktoru savcılığa şikâyet etmekle uyardığını ve akabinde tedavisinin yapıldığını, ancak çoğu kişinin kendisi gibi şanslı olmadığını, avukatı olmayan ve Konsolosu ilgilenmeyen çok insanın olduğunu ve bu kişilerin tedavilerinin halen yapılmadığını; ayrıca kişiler ve gruplar üzerinde korkutma ve sindirme yöntemlerinin uygulandığını, eğer bir şahıs sayıma geç kalırsa, koğuştaki herkesin toplu olarak cezalandırıldığını; memurların bazılarının, mahkûmlara hakaret, küfür, aşağılama, tehdit gibi yöntemler uyguladıklarını; normal isteklere sert tepki ve dışlama ile karşılık verildiğini; LGBTİ bireylere ayrımcılık uygulandığını ve onların cezaevinde çalışmalarının önünün kapatıldığını; kurumda geçen sene sonunda Kolombiya kökenli, 8 yıldan beri mahkûm olan, 28 yaşında bir kadının banyoda kendini asıp, intihar ettiğini, nedeninin ise microcard çalmış olması ve mahkemeye çıkıp tekrar ceza alması yönünde konusunda korkutulup, tehdit edilmesinden dolayı intihar etmesinin önünün açılmış olduğunu ve kişinin ölümünden sonra olayın örtbas edildiğini; daha başka hak ihlallerinin de olduğunu, kişilerin isimleri; S.C.G.; Guatemala vatandaşı, kendisi 5 yıldan beri Bakırköy cezaevinde bulunuyor, İHD ile temasa geçmeye çalıştığını, onun anlatacağının çok şey olduğunu, kendisinin İspanyolca ve yeterli derecede Türkçe ve İngilizce bildiğini, onunla temasa geçilebileceğini; Uganda vatandaşı M.N. Hanım’ın olduğunu, bu kişinin bir yılı askın zamandan beri Bakırköy Kadın Kapalı Hapishanesinde olduğunu, insan kaçakçılığında suçlanmakta, ancak suçunun kanıtlanmadığını ve bir yıldan beri mahkemeye çıkmadan içeride tutuklu olarak bulunduğunu, mahkemesiz tutukluluk halinin insan haklarına aykırı olduğunu; M.B.’nin Kenya vatandaşı olduğunu, 2010 yılından beri Bakırköy Kadın Kapalı Hapishanesinde olduğunu, onunda İHD ile paylaşacağı mağduriyet ve hak ihlallerinin olduğunu; J.B.’nin vatansız olduğunu, yani hiçbir devletin pasaport ve vatandaşlığına sahip olmadığını, en çok yardım ve desteğe ihtiyacı olanlardan biri olduğunu, 7 yıldan beri içeride olduğunu ve ülkesi olmadığı için hiçbir yere nakil edilemediğini; H.R.’nin bu 4 yıldan beri hapishanede olduğunu, kendisi şizofreni hastası olduğunu, normalde böyle bir şahsın cezaevinde olmaması ya da o şartlarda olmaması gerektiğini; adını verdiği şahıslarla temasa geçilmesini, herhangi bir bilgi ve açıklamaya ihtiyaç olursa kendisi ya da avukat arkadaşı Yunus Bey ile temasa geçilebileceğini” aktarmıştır.

Yabancı mahpuslar işkence ve kötü muameleye maruz kalıyor ve bu durumların ne yazık ki çok sınırlı şekilde haberimiz olabiliyor.

Yabancı mahpuslara tedbirlerin uygulanmasıyla ilgili, AİHS Madde 5-2 maddesinin gerektirdiği şekilde ilgili kişiye anlayacağı dilde hürriyetinden yoksun bırakılmasına ilişkin yasal ve olgusal gerekçelerle mutlak surette bilgi verilmelidir.

Mahpusa mutlaka ana dilinde olmayı gerektirmeyen, anlayacağı dilde bilgi verilmelidir (Suso Musa/Malta, 2013, & 117). Ancak, ilgili bireyin dili anlamadığına dair göstergeler varsa ulusal makamların bu doğrultuda özenli davranması zorunludur (Ladent/Polonya, 2008&64-65). Bir bireye hürriyetinden yoksun bırakılma gerekçeleriyle ilgili bilgilendirme yaparken çeviriye ihtiyaç duyulduğunda, çevirinin titizlikle ve kesin bir dilde sağlanmasının sorumluluğu yetkililerdedir (Shamayev ve Diğerleri/Gürcistan ve Rusya, 2005/425). Bir çevirmen aracılığıyla da bilgi sağlanabilir. (A.H. ve J.K./Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, 2015/224).

Sözleşme, devletlerarası bir nakil hakkı veya bir tutuklunun özel bir cezaevine tahsis edilme hakkını teminat altına almadığından yabancı mahpusların, en azından telefon görüşmeleriyle veya ara sıra yapılan ziyaretlerle, aileleriyle irtibat kurmalarını sağlamak önemlidir (Labaca Larrea ve Diğerleri/Fransa (k.k.), 2017, § 54). Dahası, yetkililerin, AİHS 8. maddesi kapsamında, bir mahpusa ailesiyle kendi dilinde irtibata geçme ve konuşma imtiyazı sağlamasını gerektirir. (Nusret Kaya ve Diğerleri/Türkiye, 2014, & 60-61).

ENGELLİ MAHPUSLAR

Türkiye hapishanelerinde en fazla hak ihlaline uğrayan dezavantajlı gruplardan birini de engelli mahpuslar oluşturmaktadır. Engelli mahpuslara dair de Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri genel Müdürlüğü tarafından bir veri paylaşılmıyor. Ancak kurumumuza yapılan başvurular sonucunda fiziksel ve zihinsel engelli mahpusların durumlarından sınırlı ölçüde bilgimiz olabiliyor.

İşkence ve kötü muamelenin önlenmesi aynı zamanda mahpusların insani koşullarda tutulma ve insani muamele görmeleri yükümlülüğünü de beraberinde getirmektedir. Ancak yapılan başvurularda engelli mahpusların tutulma koşulları, sağlığa erişim hakları, haklara erişebilirlik noktasında pek çok ihlale maruz kaldığını göstermektedir.

Engelli Haklarına Dair Sözleşme Türkiye tarafından imzalanmış olup bu sözleşme taraf devletlere yükümlülükler yüklemektedir.

Sözleşme Madde 9'de Erişebilirlik bölümünde; "1. Taraf Devletler engellilerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak ve engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dahil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanaklarına hem kırsal hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere erişimini sağlamak için uygun tedbirleri alacaklardır. Erişim önündeki engellerin tespitini ve ortadan kaldırılmasını da içeren bu tedbirler diğerlerinin yanında, aşağıda belirtilenlere de uygulanır" denilmektedir.

Ancak engelli mahpusların tutuldukları hapisaneler engelli koşullarını gözetmiyor. Merdivenli koğuşlarda tutulma, ıslak hacimlerin (Tuvalet ve banyo) engelli mahpusların ihtiyaçlarına göre yapılmaması ve bu yönde taleplerin karşılanmaması da önemli biri ihlal alanını oluşturmaktadır.

Sözleşmenin 25. Maddesi Sağlık Bölümünde: “Taraflar Devletler engellilerin engelliliğe dayalı ayrımcılığa uğramaksızın ulaşılabilir en yüksek sağlık standardından yararlanma hakkını tanır. Taraflar Devletler engellilerin sağlıkla ilgili olarak rehabilitasyon da dahil olmak üzere, cinsiyete duyarlı sağlık hizmetlerine erişimini mümkün kılmak için uygun tüm tedbirleri alır. Taraflar Devletler; (b) Engellilerin özellikle engellilikleri nedeniyle gereksinim duyduğu sağlık hizmetlerini sağlar. Bu sağlık hizmetleri erken tanı ve mümkünse müdahaleyi, çocuklar ve yaşlılar dahil olmak üzere, engelliliğin azaltılmasını ya da artmasını önlemeyi hedefleyen hizmetleri kapsamalıdır; (c) Sağlık hizmetlerini kırsal alanlar dahil olmak üzere mümkün olduğu kadar kişilerin yaşadıkları yerlerin yakınına götürülmesini temin eder”

Ancak hapisanelerde fiziksel engeli olan mahpuslara protez desteği ve yaşamlarını kolaylaştırıcı ekipman desteği sağlanamıyor. Ailesi tarafından para yatırılmadığı gerekçesiyle protez ihtiyaçları karşılanmıyor.

Yine fiziksel engeli olan mahpusların doktor tarafından verilen raporlara rağmen tek kişilik odalarda tutulduğuna dair kurumumuza yapılan başvurular bulunmaktadır.

Zihinsel engeli olan mahpuslar tedavi edilmek yerine hapisanelerde tutulmakta ve bu kapatma mekanlarında sağlık durumları daha da bozulmaktadır. Bu mahpusların iletişim kuramamaları ve haklarını kullanamamaları nedeniyle çok fazla ihlal yaşamaktadırlar. Sorunları başka mahpusların aracılığı ile aktarılmakta ve yine ihtiyaçları da birlikte kaldıkları diğer mahpuslar tarafından karşılanıyor. Hastanelerde de tedavileri yapılmıyor ve durumları ağırlaşmasına rağmen tahliyeleri de sağlanmıyor.

- **K.A. ile 11.03. 2022 tarihinde Sincan 1 Nolu F Tipi Kapalı Hapishanesinde yapılan görüşmede;** “Yüzde 68 engelli olduğunu, sol ayağının kalçasından itibaren kesik olduğunu, 54 senedir protez kullandığını; tek başına hücrede kaldığını, kendi bakımını ve ihtiyaçlarını giderme imkanı olmadığını, bu nedenle tek başına kalamayacağına dair rapor alındığını; bir süre sonra damadının da tutuklandığını, damadından kendisiyle aynı hücrede kalmayı kabul ettiğine dair dilekçe alındığını, böylece bakımı ve ihtiyaçlarını gidermede damadının kendisine yardımcı olduğunu, ancak 4,5 senedir damadının da kendisiyle birlikte hücre cezası çekmek zorunda kaldığını, kalp hastalığı (mitral yetmezlik), perikardit (hemen her sene geçirdiğini, bu hastalığın soğukla alakalı olduğunu, geçen sene cezaevinde geçirdiğini, bu seneyi ise ilaçlarla perikardit geçirmeden atlattığını), 2 Şubat 2022 tarihinde cezaevinde kalp krizi geçirdiğini, Ankara Şehir Hastanesi'nde 4 gün yattığını, kendisine anjiyo yapıldığını, bir damarının tamamen kapalı olduğunun tespit edildiğini, bu damarına stent takıldığını, diğer iki damarının ise biraz kapalı olduğunun tespit edildiğini, müdahaleye gerek duyulmadığını; kalp krizinin üzerinden 1 ay geçmiş olmasına rağmen, hâlâ sol el parmaklarında karıncalanma ve uyuşukluğun devam ettiğini, kalpte çalışma yetersizliği olduğunu, kalbinin yüzde 40 kapasiteli çalıştığını, zaten yüzde 40'ın altına düşmesi halinde kalp pili takıldığını; kalp krizi sonrasında cezaevinde tedavisinin mümkün olmadığını; Ankara 4. Ağır Ceza

Mahkemesi'nin sağlık durumuyla ilgili yazısıyla Dışkapı Hastanesi'ne sevk edildiğini, buradan kendisine sağlık raporu alınmaya çalışıldığını, heyet raporunun alınabilmesi için tekrar hastaneye gitmesi gerektiğini; ayrıca mesane kanserinden şüphelenildiğini, bunun için bir film daha çekilmesi istendiğini; hastane sevklerinde protez nedeniyle arabaya binmekte zorlandığını, yürümekte zorluk çektiğini; cezaevi idaresinden bir şikayeti olmadığını, gerekenin yapıldığını ancak cezaevi koşullarının sağlığı için elverişli olmadığını; bunların dışında, omurgalarında "kambur hastalığı" olduğunu, bu hastalığıyla ilgili olarak 1998'de ve 2015'te iki kere fitik ameliyatı geçirdiğini, doktorların bir kez daha ameliyat olamayacağını söylediklerini; nabzının 80-90 düzeyinde olduğunu, her an yeniden kalp krizi geçirmekten korktuğunu, omuriliğindeki rahatsızlığın da kendisini korkuttuğunu, bu nedenlerle psikolojisinin de bozulduğunu; eklemlerinde kireçlenme olduğunu, mevcut rahatsızlıklarına rağmen kireçlenmeye karşı spor yapmaya çalıştığını, ancak kalp krizi geçirdikten sonra şehir Hastanesi yoğun bakım servisindeki doktorların kendisine günde 15 dakikadan fazla hareket etmemesi gerektiğini söylediğini; her gün sabah ve akşam 6'şar adet olmak üzere günde 12 tane kalp ilacı kullandığını, ayrıca prostat için günde 2 adet hap aldığını, şeker için yine günde 2 adet hap aldığını, mitral yetmezlikten dolayı günde 1 ilaç aldığını; ayrıca diyet yaptığını; tutuklu olarak normalde burada kalmasının mümkün olmadığını, burada tedavi olmasının bir mucize olduğunu, moralinin de iyi olmadığını, sol ayağına kalçadan itibaren 54 yıldır protez takılı olduğundan yüzde 68 engelli olduğunu; cezaevindeyken 2 şubat 2022 tarihinde kalp krizi geçirdiğini, bir damarına stent takıldığını; ayrıca mitral yetmezlik, kalp çalışma kapasitesinin yüzde 40 düzeyinde olması, perikardit, eklemlerde kireçlenme, prostat ve şeker hastalıkları; kambur hastalığı nedeniyle iki kere fitik ameliyatı geçirmiş olması; ayrıca mesane kanserinden şüphelenilmesi; yaşadığı bütün bu sağlık sorunlarından dolayı, her an yeniden kalp krizi geçirmekten ve omuriliğindeki rahatsızlığın tekrarlamasından korktuğunu ve bu yüzden psikolojisinin de bozulduğunu; moralinin iyi olmadığını; bu koşullarda cezaevinde tedavi edilmesinin mümkün olmadığını" aktarmıştır.

- **S.İ., 09.09.2022 tarihinde Bodrum S Tipi Kapalı Hapishanesinden yaptığı başvuruda;** "Tekirdağ F Tipi Hapishanesinden buraya nakledildiğini, tek başına kalamaz raporu olmasına rağmen tek kişilik hücreye alındığını, 5 ay içinde iki defa sağlık kurula sevk edildiğini, sevkten 20 gün sonra raporun işleme girmediğini söylediklerini, %51 engelli raporu olmasına, koltuk değnekleri ile hareket etmesine rağmen tek başına bırakıldığını" aktarmıştır.
- **E.E., 03.10.2022 tarihinde Marmara 5 Nolu L Tipi Kapalı Hapishanesinden gönderdiği mektupta;** "AYM'nin Tedbir kararını ve 4 adet (3' engelli raporu) Sağlık Kurulu raporunu gönderdiğini, ek olarak Adalet Bakanlığına sunduğu "tek katlı odaya geçme" talepli dilekçesinin 1 adet fotokopisini, Adalet Bakanlığının verdiği cevabı da gönderdiğini; AYM'nin bu tedbir kararıyla 24.09.2020 tarihinde İzmir/şakran 2 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesinden buraya sevk edildiğini, idarenin kendisini rapora uygun olan F-9 alt odasına yerleştirdiğini, sonraki süreçte aynı mimari yapıda olan G-9 alt odasına geçirdiklerini, "rapora uygun oda budur" dediklerini, sonra oradan çıkarmak için habire uğraştıklarını; AYM'nin tedbir kararı verdiği dosyasının hala AYM'de olduğunu, zira Sağlık Kurulu raporuna rağmen 1 yıldan fazla bir süredir sevkini yapılmadığını" aktarmıştır.
- **M.E.V. 28.11.2022 tarihinde Adana/Kürkçüler F tipi Kapalı Hapishanesinden gönderdiği mektupta;** "Doğuştan %61 engelli olduğunu, defalarca ameliyat olduğunu, en son 7 sene önce Adana Çukurova niversitesinden saç kalça ameliyatı için randevu aldığını ancak o sırada tutuklanıp cezaevine konuğunu, tedavi olmayı beklerken Hatay'a sürgün olduğunu, orada sağlık sorunlarının daha da arttığını, hastaneden sevk edilmesi

üzerine Adana F Tipine Kapalı Hapishanesinde sevk edildiğini, “kalça protez ameliyatı olması gerektiğinin” söylendiğini ancak bu ameliyattan sonra cezaevi koşullarında yaşayamayacağını belirtildiğini, mahkemenin kendisine binlerce yıl ceza verdiğini, tedavi için tahliye edilmediğini, “ameliyat olursan, cezaevi ortamında olmaz” dediklerini, ani bir durumda felç kalma ihtimalinin olduğunu söylenmesi üzerine yine hastaneye sevk istediğini, ancak hastanede doktorun “dosyasının PKK olduğu için kendisine bakmayacağını söylediğini, başka bir doktora gitmesini söylediğini, heyet raporlarında ameliyatının cezaevinde uygun olmadığı için ertelenebilir olduğu ve en son olarak da ameliyata ihtiyacı yoktur raporu verildiğini, sandalye dışında bir şeye oturmadığını, onda da sadece 10 dakika oturabildiğini, hareketlerinin kısıtlı olduğunu, ağrı ve sızılarının çok olduğunu, günün çoğunun yatakta geçtiğini belirterek” aktarmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

- 1) Ulusal ve uluslararası insan hakları hukukunda; mahpusların hakları ile ilgili oldukça gelişmiş standartlar olmasına karşın mahpuslar ilgili hakları ve düzenlemeleri doğrudan kullanamamakta, tutuldukları yerlerde bulunan yetkililer aracılığı ile ancak kullanabilmektedir. Yetkililer, hapisane müdürleri, kaynağını uluslararası insan hakları sözleşmeleri ve Anayasa'dan alan yasal düzenlemelere aykırı işlemler ve uygulamalar yapmaktadır. Bu durum mahpuslarda, ailelerinde, avukatlarında ve insan hakları örgütlerinde hapisane sistemine ilişkin ciddi güvensizlikler oluşturmaktadır. Bir bütün olarak bu saptamalar, hapis cezalarının infazında özgürlüğünden yoksun bırakılmanın kendi başına yeterli bir ceza olduğu gerçeğinin göz ardı edildiği ve gerek hapisanenin fiziksel koşulları ve gerekse uygulanan rejimin, çekilmekte olan cezanın şiddetini daha da arttırdığını göstermektedir. Mahpusluğun bu "ağırlaştırılmış" koşullarını etkin biçimde denetleyecek bir mekanizma bulunmamaktadır. Mahpusun avukat görüşü, arkadaş görüşü ve aile görüşlerinden mahrum bırakılması, yine dışarıyla iletişim bağı olan telefon, faks ve mektup hakkının engellenmesi gibi uygulamalar insanlık onuruna aykırı uygulamalardır. Mahpusun işkence ve onur kırıcı ceza işlemlerine maruz bırakılması demektir.
- 2) Birleşmiş Milletlerin 17 Aralık 2015 de toplanan genel kurulunda kabul edilen Mahpuslara Yönelik Muameleye İlişkin Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Nelson Mandela Kuralları) Mahpus hakları bakımından en önemli ve ayrıntılı düzenlemeleri içermektedir. Mandela kuralları özellikle BM Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesine, BM Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesine ve BM İşkence Karşıtı Sözleşmeye ve eki seçmeli protokolüne özellikle atıf yapmakta ve mahpus haklarının BM'nin çeşitli kararları ve ilkeleri ekseninde korunduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla infaz kanunuyla ilgili düzenlemeler yapılırken anayasa 90. Madde uyarınca BM Mandela Kurallarının göz önüne alınması gerekliliği açıktır. Bu kapsamda kuralların temel ilkeleri rehber alınmalıdır. Bu ilkeler bütün mahpuslara insanlık onuru ve değerine uygun davranılması, ayrımcılık yasağı, dış dünyayla ilişkilerinin muhafaza altına alınması gibi çok sayıda ilkeden oluşur. Birleşmiş Milletler Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallarının (Nelson Mandela Kuralları) 1. maddesinde; "Bütün mahpuslar, doğuştan sahip oldukları insanlık onuru ve değeri gözetilerek saygı ile muamele görecektir. Gereğesi ne olursa olsun hiçbir mahpus işkence ve diğer zalimane insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye maruz bırakılamaz ve tüm mahpuslar bu tür muamelelerden korunur. Mahpusların, personelin, hizmet sağlayıcıların ve ziyaretçilerin emniyeti ve güvenliği her zaman sağlanır." İlkesi vardır.
- 3) BM Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 10. maddesinde açık bir şekilde "Özgürlüğünden yoksun bırakılmış kişiler insani muamele ve insanın doğuştan kazandığı insan onuruna saygılı davranış görme hakkına sahiptir" denilmektedir. Yine BM Mahpusların Islahı İçin Temel Prensiplerin 1. maddesinde; "Bütün mahpuslara doğuştan sahip oldukları insanlık onurunun ve değerinin gerektirdiği saygıyla muamele yapılır" denilmektedir. Oysa cezaevlerinde insanlık onuruna

yakışır muamele yapılmamakta ve mahpuslar şiddet, hakaret ve kötü muameleye ve hak ihlallerine maruz kalmakta, hasta olanların tedavileri aksatılmakta, iletişim ve bilgi edinme hakları engellenmektedir.

- 4) Cezaevlerinde son dönemlerde artış gösteren işkence-darp vakalarına son verilmeli, sorumlu olan kişiler hakkında soruşturma açılmalı ve cezai yaptırımlar uygulanmalıdır. Mahpuslara yapılan işkence, onur kırıcı ve kötü muameleler Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile yasaklanmıştır. Madde3: İşkence Yasağı” Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tâbi tutulamaz.”
- 5) Hapishanelere bağımsız sağlık kurumlarının girmesine ve inceleme yapmasına izin verilmelidir. Hapishanelerin denetiminde başta meslek kuruluşları ve insan hakları örgütleri olmak üzere ilgili kuruluşların yer alacakları şekilde yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- 6) AİHS’in 14. maddesinde düzenlenen “Ayrımcılık Yasağı” ilkesine göre “Bu Sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır.”
- 7) Hakkında yasaklama, toplatma kararı olmayan gazetelerin hapishanelere alınmasının önündeki engeller kaldırılmalı ve temini sağlanarak gazeteler mahpuslara verilmelidir. “Recep Bekik ve Diğerleri’nin” AYM’ye başvuruları (2016/12936): AYM, 27.03.2019 tarihinde ücreti ödenmiş, hakkında toplatma kararı olmayan süreli yayınların verilmemesinin Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan “ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini” karar vererek şikâyetçilere 500 TL tazminat ödenmesine hükmetmiştir.
- 8) Ailelerinden uzakta olan mahpusların, maddi koşullar ve hastalıklar nedeniyle gelemeyen ailelerine yakın cezaevlerine nakil talepleri kabul edilmelidir. AİHM, Abdulkerim Avşar (19302/09) ve Abdulkerim Tekin’in (49089/12) başvurularını inceleyerek 17 Eylül 2019 tarihinde, Türkiye’deki önemli sorunlardan biriyle ilgili ihlal kararı verdi. Ailelerinden uzak cezaevlerine nakledilen mahpusların hastalık sebebiyle ya da maddi sebeplerle kendilerini görmeye gelemeyen ailelerine yakın bir cezaevine nakledilme taleplerinin başvuruçuların somut koşulları dikkate alınmadan reddedilmesi, Sözleşme’nin 8. maddesi altında özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlali olarak görüldü ve başvuruçulara 6.000 Euro tazminat ödenmesine hükmedildi.
- 9) Cezaevlerinde meydana gelen intihar vakalarının önüne geçmek için mahpusları ruh ve bedensel bütünlüklerine yönelik tehditler ortadan kaldırılmalı, insan onuruna yaraşır uygulamalar geliştirilmelidir. Gerekli önlemi almayan ve etkisi olan kişiler varsa etkin soruşturmalar yapılmalı ve yaptırımlar uygulanmalıdır.

Dünya Tabipler Birliği Lizbon Hasta Hakları Bildirgesi’ne göre (1981): “Her insan ayrımcılık yapılmaksızın yeterli tıbbi bakım görme hakkına sahiptir.” Dünya Tabipler Birliği Tokyo Bildirge’ne göre: “Hekim, tıbbi açıdan sorumlu olduğu kişinin bakımıyla ilgili bir karar verirken klinik yönden

bütünüyle bağımsız olmalıdır. Hekimin temel görevi, izlediği kişilerin sıkıntılarını azaltmaktır; kişisel, toplumsal ya da politik hiçbir güdü, bu yüce amaçtan daha üstün sayılmayacaktır.”

- 10) Yeterli ve sağlıklı beslenmek temel insan hakkıdır. Sağlık sorunları olan mahpuslar, doktorlarca reçete edilmiş yiyecekleri alma hakkına sahiptirler. Cezaevi idareleri tarafından hasta tutuklu veya hükümlülere diyete uygun yemek sağlanmalıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Ebedin Abi/Türkiye (B.No: 10839/09, 13/3/2018) bireysel başvurusunda hasta tutuklu veya hükümlüye diyete uygun yemek sağlanmaması ile ilgili olarak insanlık onuruyla bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine hükmetmiştir.
- 11) Hapishanelerdeki sağlık personeli sayısı artırılmalıdır. Hastaların havasız, kışın soğuk, yazın sıcak ringler ile hastaneye sevk edilmesi, hastane önlerinde ringler içerisinde saatlerce bekletilmesi uygulamalarına son verilmelidir. Ağır hastaların ring araçları ile değil ambulansla hastanelere sevki sağlanmalıdır. Tek kişilik ring aracı tamamen kaldırılmalıdır.
- 12) Hastaların revire çıkarılmaları, hastaneye sevkleri hızlandırılmalıdır. Teşhis, tedavi ve kontrollerinin uzman hekimler tarafından yapılması sağlanmalıdır.
- 13) Kelepçeli muayene ve tedavi yöntemi uygulamasından vazgeçilmelidir. Bu uygulama nedeniyle birçok hasta mahpusun tedavisi yapılamamaktadır. Avrupa İşkencenin ve İnsanlık-dışı veya Onur Kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi (CPT) Genel Raporu’nda da kelepçeli olarak tedavinin uygun olmadığı vurgulanmaktadır: “Sivil hastanenin kullanılması halinde, güvenlik düzenlemeleri konusu ortaya çıkacaktır. CPT bu bağlamda, tedavi almak üzere hastaneye gönderilen tutukluların gözetim nedenleriyle hastane yataklarına ya da diğer eşyalara fiziksel olarak bağlanmamaları gerektiğini vurgulamak ister. Güvenlik ihtiyaçlarını yeterli bir şekilde karşılayacak başka yollar bulunabilir ve bulunmalıdır; bu tür hastanelerde bir gözetim biriminin oluşturulması bu çözümlerden bir tanesi olabilir.”
Her hasta mahpusun tıbbi etik gereği, her hastaya uygulanması gerektiği gibi, mahremiyetine saygı gösterilen bir ortamda, insan onuruna yakışır bir şekilde sağlık hizmeti alma hakkı vardır. Dünya Tabipler Birliği ve Türk Tabipler Birliği de yayınladıkları birçok metinde, hekimlerin mahpusları muayenesi esnasında kişinin içinde bulunduğu her türlü kısıtlılığın ortadan kaldırılmasını ve kişiyi kelepçeli, yatağa bağlı ve benzeri bir durumda muayene ve tedavi etmemelerini salık vermektedir. Türk Tabipler Birliği, Aralık 1994’te konuyla ilgili yayınladığı bildirmede kelepçelerin açtırılmasını “hekimin görevi” olarak nitelendirmektedir.
- 14) BM Herhangi Bir Biçimde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunması için Prensiplerin Bütünü: “Madde 1- İnsani tarzda muamele yükümlülüğü: Herhangi bir biçimde tutulan veya hapsedilen bir kimse, insaniyetin ve insanın doğuştan sahip olduğu insanlık onuruna saygının gerektirdiği bir biçimde muamele görür”.
- 15) Uluslararası ve ulusal kanunlardan da anlaşılacağı üzere, mahpusların yeterli tıbbi yardım görme hakları mevcuttur. Bununla birlikte, mahpuslar insanlık onuruna saygılı bir biçimde muamele görme

ve yaşama hakkına sahiptir. Fakat büyük bir sorun olan ve kamuoyunun vicdanını kanatan hasta mahpusların yaşamış oldukları sorunlar çözüm üretilmeden ortada durmaktadır. Teşhis ve tedavisi yapılmadan adeta işkence çektirilen, hapishanede hayatını kaybeden ya da ölümüne ramak kala bırakılıp kısa sürede hayatını kaybeden insanların olduğu bir toplum, adalete olan inancını da kaybeder. Türkiye hapishanelerinde bulunan hasta mahpusların acil ve kalıcı tedavileri yapılmalı, hapishane koşullarında tedavisi yapılamayan/yapılmayan hasta mahpusların da acilen infazları durdurulmalıdır.

- 16) Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirmesine Dair Yönetmelik” doğrultusunda kurulan İdare ve Gözlem Kurulları kendilerini mahkeme yerine koyarak mahpuslar hakkında iyi halli olup olmama durumları hakkında değerlendirmede bulunmakta, koşullu salıverilme ve denetimli serbestlik haklarından yararlanıp yararlanmayacaklarına karar vermektedir. Ayrıca İdare ve Gözlem Kurulu mahpuslarla ilgili değerlendirmelerinde, mahpusların yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce aldığı disiplin cezalarının da gerekçe gösterilerek iyi olmadığına karar vermesi de “geçmişe yürüme yasağı” ilkesine aykırı uygulamalar yürütmektedir ve mahpusların tahliyelerini engellemektedir. Mahpusların yasal olarak kazanılmış haklarını engelleyen yönetmelik iptal edilmelidir.
- 17) Mahpusların eğitim haklarının önündeki tüm engeller kaldırılması ve bu konuda gereken kolaylıklar sağlanmalıdır.
- 18) Gittikçe ağırlaşan tecrit koşulları kaldırılmalı, hapishanelerde insan onuruna uygun yaşam standartları getirilmelidir. Özellikle Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarındaki kendine ait havalandırması olmayan tek kişilik odalarda tutulma uygulamasına son verilmelidir.

Heyetlerimiz ve kurumumuz; hapishane rejimi, fiziki koşullar ve uygulanan muameleler hakkında etkili bir idari ve yargısal denetim sağlanması gerektiğini tespit etmiştir. İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Muamele ya da Cezanın Önlenmesi Sözleşmesi Seçmeli Protokolü’ne uygun şekilde, “bağımsız” ulusal denetim mekanizmalarının oluşturulması gerekmektedir. Tüm cezaevlerinde yaşananlara, hak ihlallerine, sağlığa erişim engellerine karşı Adalet Bakanlığı’nı, ilgili tüm kurum ve kuruluşları göreve davet ediyoruz.

İnsan Hakları Derneği

Merkezi Hapishaneler Komisyonu